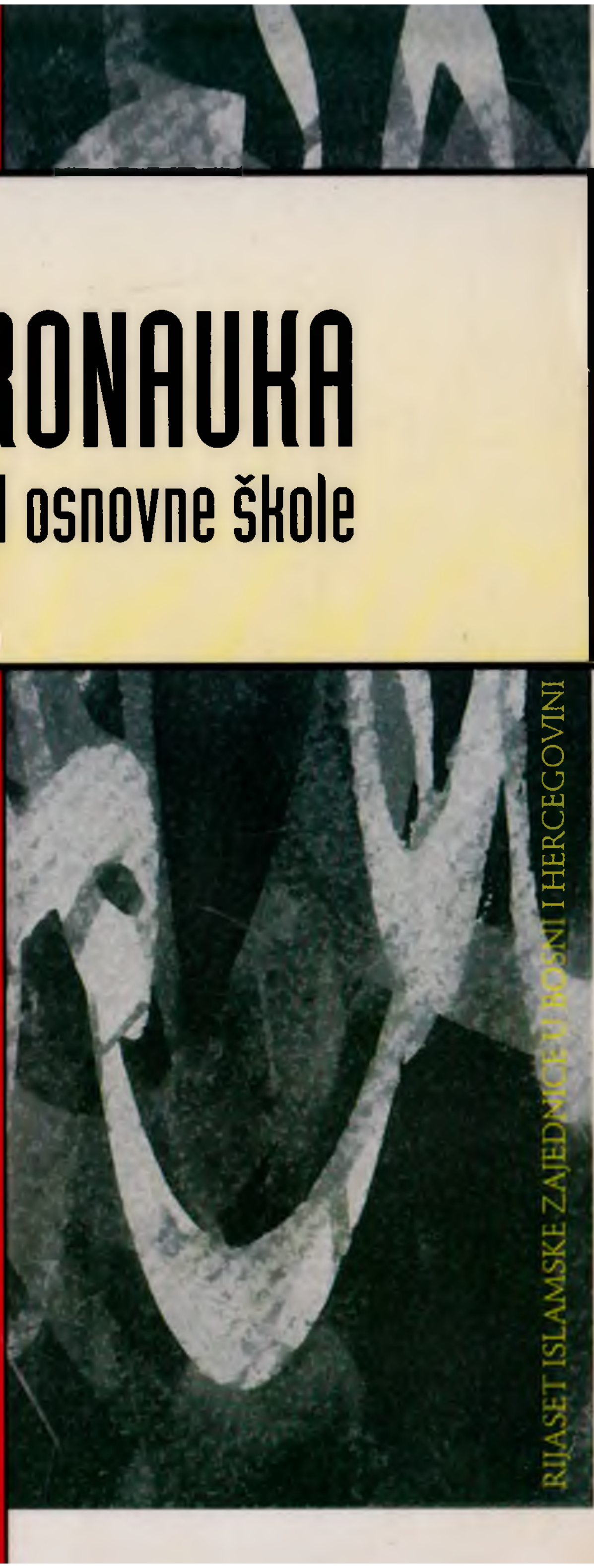
VJERONAUKA

za osmi razred osnovne škole

8

Vjeronaučni udžbenik

RIJASET ISLAMSKE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI

IZDAVAČ:	RIJASET ISLAMSKE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI *EL-KALEM*
ZA IZDAVAČA:	SELIM JARKOČ
GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK:	MUHAREM OMERDIĆ
UREDNIK:	REMZIJA PITIĆ
RECENZENTI:	PROF. DR. ISMET DIZDAREVIĆ MUHAREM OMERDIĆ HALIL MEHANOVIĆ
AUTORI:	ŠEVKO SULEJMANOVIĆ ESMA KAPETANOVIĆ
LEKTOR I KOREKTOR:	AIDA KRZIĆ
DIZAJN KORICE:	TARIK JESENKOVIĆ
TEHNIČKI UREDNIK:	SUAD PAŠIĆ
DTP:	*EL-KALEM*
TIRAŽ:	35000
ŠTAMPA:	*HARFOGRAF* TUZLA
ZA ŠTAMPARIJU:	SAFET PAŠIĆ

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, Sarajevo
UDK 372.829 [illegible]
SULEJMANOVIĆ, Ševko
[illegible]

[illegible]

[illegible]

SMISAO I POTREBA VJERE

Vjera je ključni aspekt ljudskoga života. Ona pomaže čovjeku da realno prihvati prilike u kojima živi i ne podlegne nevoljama i teškoćama koje život nosi sa sobom. Čovjek se rađa, živi i umire sa vjerom. Koliko god se daleko vratili u povijest, vidjet ćemo da je vjera bila redoviti pratilac čovjeka na Zemlji.

Od prvog čovjeka - Adema, a.s., do danas, nije bilo nijednoga naroda niti zajednice, a da nisu imali vjeru i vjerske obrede. Jer čovjek nije samo tjelesno, nego i duhovno biće te je stoga uvijek osjećao prirodnu potrebu za vjerom. Allah, dž.š., nije čovjeka ostavio na Zemlji bez upute i nadzora. Preko Svojih poslanika, upoznavao je ljude sa pravom vjerom. Kada nije bio upućen Allahovom objavom, čovjek je obožavao kipove, ljude, životinje, prirodne pojave i sl. Tako su mnogi drevni narodi imali svoja božanstva, a predislamski Arapi klanjali su se i prinosili žrtve kipovima koje su sami pravili od zemlje ili kamena. Tamo gdje prestaje moć razuma, vjera je davala odgovore čovjeku i ulijevala mu snagu i pouzdanje.

Oduvijek je čovjek želio znati kako i zašto je došao na ovaj svijet i šta će biti nakon njegove smrti. Ovakva pitanja samo je vjera mogla rasvijetliti. Vjera, kao duhovna snaga čovjeka, navodi ga da prihvati iskren i razuman život u kojem će težiti ispunjenju svoga poziva i svrhe življenja. Sve što se dešava u svijetu ima svoj smisao i svoje opravdanje. Na čovjeku je samo da se ponaša u skladu sa Božijim zakonima. Vjera daje smjernice ponašanju. Ona je pružala, i ne prestaje pružati ni danas milionima ljudi snagu življenja, djelovanja i umiranja. Niko ne može razumjeti čovječanstvo, ako ne razumije vjere čovječanstva.

Šta je islam?

Islam je vjera, koju je objavio Allah, dž.š., preko svoga poslanika Muhammeda, a.s, cijelome čovječanstvu. Islam znači potpunu odanost i predanost Allahu, dž.š. Pripadnost islamu iskazuje se Kelimei-šehadetom, koji glasi:

Ešhedu en-la ilahe illallah ve ešhedu enne Muhammeden abduhu ve resuluhu - Vjerujem i izjavljujem da je samo Allah Bog, i vjerujem i izjavljujem da je Muhammed Božiji rob i Božiji poslanik.

Islam nas uči da postoji samo jedan Bog Allah, dž.š., koji ima neograničenu moć i čije je znanje sveobuhvatno. Posredstvom od Allaha objavljene knjige, Kur'ana, a.š., i Allahova poslanika, Muhammmeda, a.s., saznajemo da, pored materijalnog, postoji i duhovni svijet, da je duša vječna, da pored ovoga prolaznog, postoji i vječni svijet - Ahiret, da će ljudi biti proživljeni i da će na Sudnjem danu pred Allahom, dž.š., polagati račun za

svoja djela. Islam naređuje dobro i korisno, a zabranjuje ružno i štetno. Islam je vjera prirođena čovjeku. Kako je čovjek dio prirode, potpuno je razumljivo da je islam u suglasju sa ljudskim razumom.

Stoga Kur'an kaže:

Allahu je prava vjera jedino islam. (Ali 'Imran, 19.)

Ko su muslimani?

Ljude koji su potpuno odani Allahovom vjerozakonu, to jest islamu, zovemo muslimanima. Svoju pripadnost Islamu muslimani dokazuju:

- vjerovanjem u temeljne istine vjere - iman
- vršenjem islamskih dužnosti - islam
- uzornim islamskim vladanjem - ihsan

Onaj ko želi pristupiti islamu, treba svjesno usvojiti njegove osnove, nepokolebljivo ih prihvatiti i izvršavati sve obaveze kojima ga islam zadužuje. Muslimani svojim znanjem, moralom i djelovanjem pokazuju iskrenost prihvaćanja islamskih osnova i principa. Svi muslimani svijeta, sačinjavaju jedno bratstvo. Imaju svoje običaje i svoju kulturu, a vjera i jedinstvo cilja, okuplja ih u jednu i jedinstvenu zajednicu - ummet.

Za razgovor:

1. ***Zašto je vjera potrebna čovjeku?***
2. ***Šta vjera traži od čovjeka?***
3. ***Kako islam pomaže ljudima?***
4. ***Po čemu smo mi muslimani?***
5. ***Šta je islamsko bratstvo?***

ŠTA JE ŠERIJAT?

Šerijat je islamski zakon, način uređenja islamskoga društva. Šerijat sadrži skup propisa po kojima se muslimani vladaju s ciljem da ostvare sreću na ovom i budućem svijetu. Šerijat nije pravo u modernom smislu riječi. To je Allahov zakon koji ne traži provjeravanje razumom. On se prihvaća sa svim svojim odredbama, bez kritike, kao mudrost za kojom se traga. Ipak je dozvoljeno smjerno istraživanje značenja božanskog zakona, utoliko ukoliko sam Allah pokazuje put za to. Šerijat kao nepogrješivo učenje o dužnostima obuhvaća cjelokupan vjerski, politički, društveni, kućni i osobni život svakog muslimana. Šerijatskoga zakona obavezna je pridržavati se svaka punoljetna osoba (balig) koja potpuno vlada svojom duhovnom snagom ('akl).

Izvori Šerijata

Izvori Šerijata su: *Kur'an, Sunnet, idžma' i kijas.*

Kur'an je osnovni i glavni izvor cjelokupnoga islamskoga učenja. To je Allahov, dž.š., govor upućen preko Muhammeda, a.s., cijelome čovječanstvu. U njemu su sadržani osnovni principi vjere, morala i prava.

Sunnet je drugi izvor šerijatskoga prava. Sunnet podrazumijeva sve ono što je Muhammed, a.s., rekao, radio i odobrio da se radi.

Idžma' je treći izvor šerijatskog prava. To je jednoglasno rješenje nekog šerijatskog pitanja od strane cjelokupne uleme jednoga vremena. Ovakva rješenja određenoga šerijatsko-pravnog pitanja, imaju općeobavezujući karakter, jer se smatraju ispravnim, u duhu riječi Allahova Poslanika:

„Moj Ummet se neće složiti ni u kakvoj zabludi."

Kijas je treći izvor šerijatskoga prava. Pod ovim pojmom podrazumijevaju se ona rješenja, koja su islamski pravnici izveli na osnovu analogije iz postojećih šerijatskopravnih propisa. Kijas ili analogija ima veliko praktično značenje, jer omogućava rješavanje određenih pitanja za

koja ne postoje izričiti propisi u prethodna tri šerijatska izvora. Kao primjer kijasa, pomenut ćemo zabranu svih alkoholnih pića iako je Kur'anom izričito zabranjeno samo vino.

Posljednja dva izvora, idžma i kijas nisu samostalni, nego se temelje i zasnivaju na Kur'anu i Sunnetu. Dakle, Kur'an, Sunnet, idžma' i kijas su vrela iz kojih proističu sve šerijatske odredbe na osnovi kojih se uređuju odnosi među ljudima sve do Sudnjega dana.

Za razgovor:

1. *Šta je Šerijat?*
2. *Ko je dužan pridržavati se šerijatskih propisa?*
3. *Koji su temeljni izvori Šerijata?*
4. *Navedi primjer za Idžma' i Kijas?*

OBJAVLJENE KNJIGE

Svemogući Stvoritelj, Allah, dž.š., šaljući Svoje poslanike da upućuju svijet pravom vjerovanju u Jednoga i Jedinoga Boga, te šta i kako treba vjerovati i raditi, slao im je upute putem Objave. Pojedini vjerovjesnici primili su cijele knjige, dok su drugi dobivali Objavu u vidu listova (suhufi). Neki su imali zadatak da samo obnove upute prethodnih vjerovjesnika-pejgambera.

Pouzdano znamo za četiri velika kitaba i to:

- **Tevrat**
- **Zebur**
- **Indžil**
- **Kur'an**

Sve Objave Allahovim poslanicima dostavljao je melek Džibril, a.s.

Tevrat

Tevrat je prva velika Allahova knjiga upućena ljudima preko Musa, a.s., i njegovoga brata Haruna, a.s. Djelovali su među svojim sunarodnicima u Starom Egiptu. Musa, a.s., je živio u vremenu od oko 1330., pa do 1210. godine prije Isaa, a.s. Prema Bibliji, Musa je živio 120. a Harun 123 godine.

Izvorna verzija Tevrata, objavljena od Allaha, dž.š., danas ne postoji, jer je Jevreji nisu sačuvali. Kur'an prenosi da su Jevreji jedan dio Tevrata vjerovali, jedan dio nijekali, a jedan [illegible]. Tevrat je pisan na odvojenim listovima. Cilj Tevrata je [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

- govoriti ljudima lijepe riječi,

- klanjati namaz,

- zekat davati,

- ne prolijevati krv i ne ubijati bespravno,

- ne protjerivati jedni druge iz svojih domova.

Tevrat je, zatim, subotu proglasio danom odmora i molitve. Kur'an spominje da je Jevrejima bilo zabranjeno meso životinja kopitara (svinje, konja, žirafe, deve, slona i dr.). Neka jela su, međutim, oni sami sebi zabranjivali ili dozvoljavali, prije nego što im je upućena Objava.

Jevreji su sudili prema propisima Tevrata koji su bili veoma strogi; glava za glavu, oko za oko, nos za nos, uho za uho, zub za zub, rana za ranu itd. Takav način kažnjavanja je u odnosu na pređašnje stanje predstavljao određeni napredak. Ovaj kazneni zakon, po principu odmazde, susreće se i u Hamurabijevom zakoniku, grčkom i rimskom pravu, kao i u srednjovjekovnom pravu nekih balkanskih naroda. Jevreji Tevrat nazivaju Tora što na hebrejskom znači - proučavanje, nauka.

Zebur

Zebur je druga velika Božija knjiga upućena ljudima preko Davuda, a.s. Davud, a.s., je rođen u Betlehemu u kojem će se, nekoliko stotina godina kasnije, roditi Isa, a.s. Kao Allahov poslanik bio je i izraelski kralj od 1010.-970. godine p.n.e. Stare predaje kažu da je dijelio svoje vrijeme tako da je jedan dan služio Allahu, jedan dan rješavao sporove među svijetom i jedan dan je provodio u svojoj kući sa svojom porodicom. Davud je često ratovao i tako širio granice svoje države. On je osvojio Jerusalim (Kudusi-Šerif) i proglasio ga svojom prijestolnicom. U Kur'anu se iznosi da je Uzvišeni Allah podario Davudu veliku milost i objavu Zebur kao uputu ljudima.

Mi smo Davudu Našu milost ukazali - „O brda, ponavljajte zajedno s njim hvalu, i vi ptice" - i učinili smo da mu mehko gvožđe bude. (Sebe', 10.)

...a Davudu smo dali Zebur. (En-Nisa', 163.)

Kao što danas ne postoji prvobitna verzija Tevrata, tako ne postoji ni originalni Zebur. Današnja verzija Zebura naziva se Psalmi što na hebrejskom znači - vjerske pjesme. U nekim novijim izdanjima Biblije, priznaje se da su Psalmi tokom izraelske povijesti doživjeli „mnogo prilagođavanja novim religijskim pogledima".

Indžil

Indžil je treća velika Božija knjiga, dostavljena Božijem poslaniku Isau, a.s., Isa je rođen u vrijeme vladavine rimskog cara Augusta u Betlehemu u Palestini.

O Indžilu i Isau, a.s., Kur'an mnogo govori. Indžil je uputa ljudima ıdima i svijetla potvrda ranije objavljenoga Tevrata. Isa, a.s., je došao potvrditi ono što je objavljeno u Tevratu i dozvoliti nešto od onoga što je bilo zabranjeno. Upućivao je svijet u vjerovanje samo Jednog Boga Allaha, dž.š.

Allah je, uistinu, moj i vaš Gospodar, zato se klanjajte samo Njemu! To je pravi put. (Merjem, 36.)

Isau, a.s., je naređeno da obavlja namaz, daje zekat i bude poslušan svojoj majci. Isa, a.s., je prema tome pozivao u istu vjeru kao i Muhammed, a.s., i bio musliman kao i svi drugi Allahovi poslanici. U vrijeme Isaa nije postojao naziv „kršćanin". Taj naziv su im, prema rimskom historičaru Tacitu, dali Rimljani. Prema Kur'anu, kršćani su dužni slijediti Indžil, kako bi uživali Allahove blagodati. Kur'an iznosi da je Isa, a.s., navijestio dolazak Muhammeda, a.s.

Sjetite se, kada Isa, sin Merjemin, reče: „O sinovi Israilovi! Zaista sam ja Božiji poslanik, koji ima zadaću da potvrdi ono što je ranije objavljeno u Tevratu i da donese radosnu vijest o Poslaniku koji će iza mene doći, a ime će mu biti hvaljeno i slavljeno - Ahmed." (Es-Saff, 6.)

Danas postoje četiri, od Crkve prihvaćena, evanđelja: Matijino, Lukino, Markovo i Ivanovo. Prva tri su slična sadržajem i stilom, dok se četvrto, Ivanovo, izdvaja. Sva četiri evanđelja su, po mišljenju naučnika, pisana u drugoj polovini I i prvoj polovini II stoljeća nove ere, tj. nakon više decenija od Isaove, odnosno Isusove smrti. Evanđelja različito od

Kur'ana govore o Isaovom životu i učenju. Tako npr. kršćanstvo govori o trojstvu - da postoji Bog - „Otac", „Božiji sin" (Isus) i „Sveti duh", da je Isus razapet na križu i da je poslije uskrsnuo.

Kur'an to negira kazujući da Isa, a.s., nikada nije za sebe tvrdio da je Božiji sin. Što se, pak, tiče njegove smrti, Kur'an tvrdi da ga nisu ni ubili ni razapeli, nego im se to pričinilo. Isaovu majku Merjemu (po Evanđelju Mariju) kršćani nazivaju „bogorodicom", što je također oprečno islamskom učenju. Merjema je, po Kur'anu, majka Božijeg poslanika, a Isa, a.s., je Božiji poslanik, kao što su bili i drugi Božiji poslanici.

Kur'an

Kur'an je posljednja Allahova Knjiga, dostavljena posljednjem Allahovom poslaniku Muhammedu, a. s., kao putokaz ljudima, preko meleka Džibrila. Kur'an znači -Knjiga za učenje, recitiranje i čitanje. Prema kur'anskom tekstu Kur'an ima i sljedeće nazive:

El - Kur'anu-l-kerim - Kur'an časni

El - Kur'anu-l-hakim - Kur'an mudri

El - Kur'anu-l-medžid - Kur'an veličanstveni

El - Kitab - Knjiga

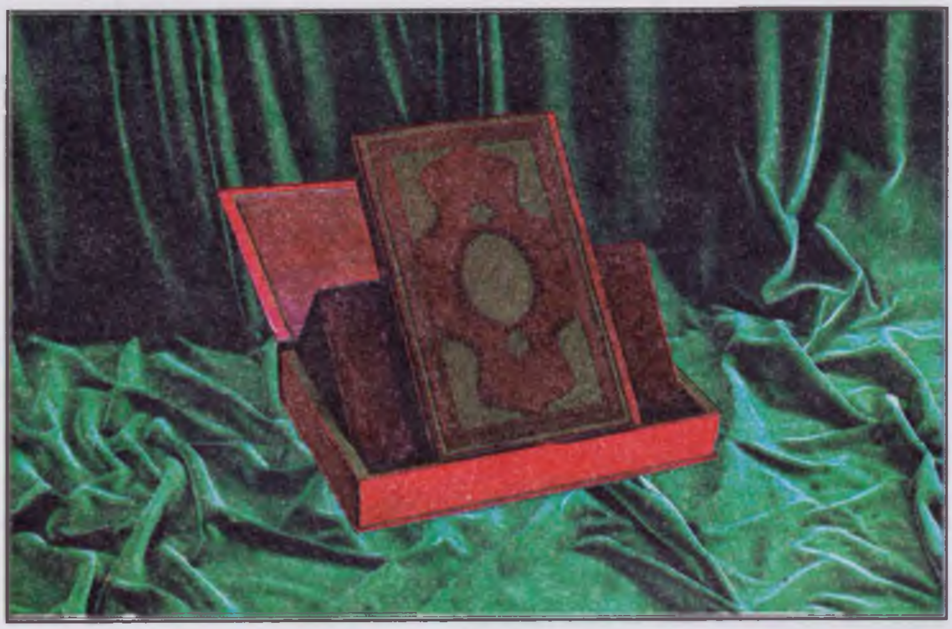
El - Furkan - Rastavljač istine od neistine

Prva objava Muhammedu, a.s., došla je u blagoslovljenoj noći Lejletu-l-kadr, 610. godine na brdu Hira. Prve riječi objave bile su:

Uči čitaj u ime svoga Gospodara, koji sve stvara. (El-'Alek, 1.)

Objava Kur'ana trajala je postupno od 610. do 632. godine, odnosno trinaest godina u Mekki i deset u Medini. Kroz 23 godine Muhammedovog, a. s., poslanstva, Kur'an je objavljen u cjelosti, a slat mu je postupno kako bi lakše bio prihvaćan i učen.

Oni koji ne vjeruju govore: "Trebalo je da mu Kur'an bude objavljen čitav, i to odjednom! A tako se objavljuje da bismo njime srce tvoje učvrstili i mi ga sve ajet po ajet objavljujemo." (El-Furkan, 32.)

Posljednji ajet iz Kur'ana objavljen je za vrijeme Oprosnog hadždža na Arefatu, 9. dan mjeseca zu-l-hidždžeta u petak:

Danas Sam vam usavršio vašu vjeru i upotpunio Moju blagodat prema vama i zadovoljan sam da vam islam bude vjera. (El- Mâ'ide, 3.)

Iza toga je Poslanik živio oko osamdeset dana. Još za života Muhammeda, a. s. Kur'an je u cijelosti bio zapisan. Nakon objave pojedinih ajeta Poslanik je tražio da se objavljeno odmah zapiše i uči napamet. Među njegovim pisarima naročito se isticao Zejd ibn Sabit.

Kur'an ima trideset džuzova (dijelova). Podijeljen je na 114 poglavlja (sura) i preko šest hiljada ajeta. Svaka sura ima svoj naziv, a neke sure imaju više naziva. Kur'anske sure nemaju istu dužinu i isti broj ajeta. One nisu poredane po hronološkom redu objavljivanja, nego načelno po svojoj dužini - tako da se na početku nalaze duže, a na kraju kraće sure. Ovaj poredak odredio je sam Muhammed, a.s., po uputstvu meleka Džibrila.

Sva kur'anska poglavlja sačuvana su u jednoj zbirci koja se zove Mushaf. Svi se kur'anski ajeti dijele na mekkanske i medinske ajete.

Mekkanskim ajetima se zovu oni ajeti koji su objavljeni prije Hidžre, a medinskim ajetima oni ajeti što su objavljeni poslije Hidžre, makar i u nekom drugom mjestu osim Mekke, odnosno Medine. Mekkanski ajeti većinom govore o samom vjerovanju, dokazuju Božije postojanje i jedinstvo, a negiraju višeboštvo i ističu vijesti o prošlim narodima. Medinski ajeti govore većinom o vjerskim propisima, uređenju muslimanske zajednice, pravnim normama itd.

Stručno tumačenje Kur'ana naziva se tefsir, a tumači Kur'ana mufessiri. U tumačenju Kur'ana mufessiri se prvenstveno služe samim Kur'anom. Ako, pak, ne nađu određeno objašnjenje u Kur'anu, mufessiri se onda obraćaju Hadisu, riječima Allahovog poslanika, koji je najpozvaniji tumač Kur'ana.

Kur'an je u potpunosti sačuvan onakvim kakav je od Allaha objavljen Muhammedu, a.s. U njemu do danas nije ništa izmijenjeno, dodano, niti oduzeto. Takav će i ostati sve do Sudnjega dana. A da će tako biti, svjedoči nam sam Kur'an, jer Svemogući Stvoritelj o tome izričito kaže:

Mi, uistinu, Kur'an objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njime bdjeti! (El-Hidžr, 9.)

Slučaj sa drugim knjigama, koje su pojedini poslanici dobijali nije takav. One su izmjenjivane, dopisivane i skraćivane prema nahođenju ljudi - njihovih sljedbenika. Za njih, Svemogući Allah ne izriče Svoju garanciju, kao što je to rekao za Kur'an.

Za razgovor:

1. ***Šta je Allah, dž.š., tražio od Jevreja?***
2. ***Kako se naziva današnja verzija Zebura?***
3. ***Koja evanđelja prihvaća današnja crkva?***
4. ***Šta je zajedničko za četiri velika kitaba?***
5. ***Po čemu se Kur'an razlikuje od ostalih objavljenih Knjiga?***
6. ***Po čemu je Lejletu-l-kadr blagoslovljena noć?***
7. ***Znate li koji je posljednji ajet objavljen Muhammedu, a.s.?***
8. ***Ko su mufessiri i čime se služe u tumačenju Kur'ana?***

MU‘DŽIZE ALLAHOVIH POSLANIKA

Islamski učenjaci definiraju pojam mu'džize i kažu:

„Mu‘džiza je nadnaravno djelo, što ga izvrši čovjek, koji za sebe tvrdi da je Allahov poslanik, a niko drugi ne mogne nešto slično učiniti."

Da bi jedno djelo ispunjavalo uvjet mu'džize, potrebno je da ima sljedeći karakter:

- da je djelo Uzvišenog Allaha,
- da nadmašuje ljudsku moć,
- da je primijeni, uz Allahovo dopuštenje, Allahov vjerovjesnik.

Prema načinu predstavljanja mu'džize se dijele na:

- hissijje - osjetilne ili čulne i
- ‘aklijje - razumske ili intelektualne

Većina mu‘džiza ranijih Allahovih poslanika bile su osjetilne naravi, dok Muhammedove, a.s., mu‘džize pripadaju, uglavnom, razumskim mu‘džizama koje imaju trajni karakter. Njih mogu spoznavati i buduće generacije. Mu‘džize ranijih poslanika su bile vremenski ograničene, te su ih mogli vidjeti i osjetiti jedino savremenici poslanika. One su bile raznovrsne, s obzirom na potrebe, mjesto i vrijeme u kome su se dešavale. Tako je npr., u vrijeme Musaa, a.s., bilo razvijeno čarobnjaštvo. Allahovom moći, Musaov pastirski štap pretvarao se u pravu zmiju koja je gutala sve varke i opsjene tadašnjih čarobnjaka. Njegova mu‘džiza imala je za cilj da razotkrije i ponizi sve čarobnjake toga vremena.

U vrijeme Isa, a.s., medicina je bila dostigla visok stupanj, pa su i njegove mu‘džize bile iz te oblasti. O njegovim mu'džizama se govori u Kur'anu časnom.

Isa, a.s., Allahovim dopuštenjem, uspijevao je:

- oživjeti pticu napravljenu od zemlje (blata)
- izliječiti gubavca

- oživjeti umrloga

- znao je šta ljudi kod kuće jedu, a šta ostavljaju od hrane.

(Vidi: Ali 'Imran, 49.)

Muhammed, a.s., se pojavio među Arapima, koji su bili dostigli vrhunac pjesništva i govorništva, tako da se niko u tome nije mogao sa njima porediti. Muhammed, a.s., ih je potpuno zasjenio Kur'anom, pred kojim su ostali nemoćni njihovi najbolji pjesnici, najveći govornici i najrječitiji pojedinci. Mnogi su tada, a i kasnije, činili uzaludne pokušaje da sačine nešto slično Kur'anu, ali su, nakon svega, javno priznali da je Kur'an isključivo govor Allaha, dž.š.

Kur'an - mu'džiza

Kur'an je najveća mu'džiza Muhammeda, a.s. To je Allahova knjiga, koja po svim svojim osobenostima, nadmašuje ljudsku moć i snagu. Aktuelnost Kur'ana i islama dobrim dijelom počivaju i u prirodi Kur'ana, njegovom nadmoćnom stilu, njegovoj muzikalnosti i sukcesivnom ponavljanju. Najvažnije karakteristike nadnaravnosti Kur'ana mogu se sažeti u sljedećem:

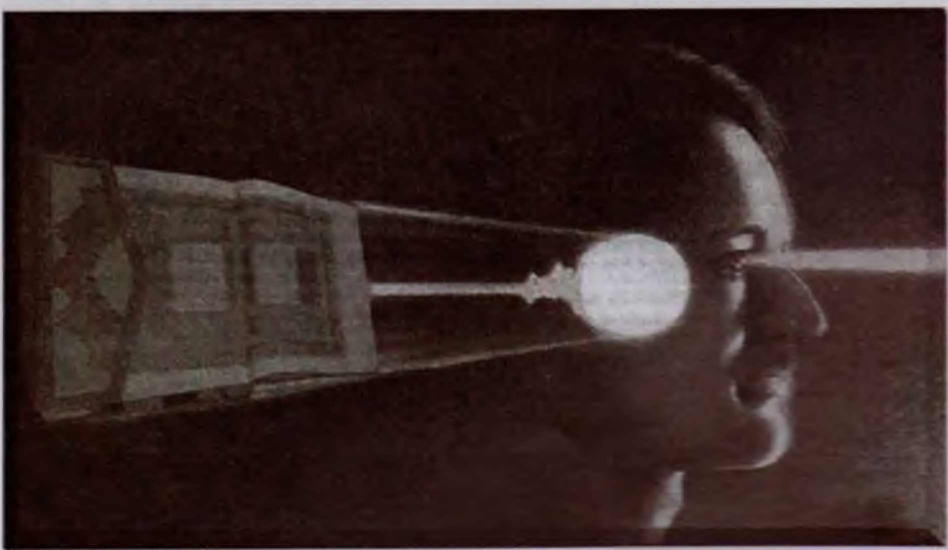
- Rječitost i stilska ljepota kur'anskog sastava daleko je iznad ljudske moći. Kur'an nije ni pjesma ni proza. Stil, kakvog susrećemo u Kur'anu, nije bio poznat niti uobičajen kod tadašnjih Arapa.

- Veličinom i ljepotom izraza Kur'an podjednako osvaja i zadovoljava i srce i razum. On budi ono najvrjednije u čovjeku. Od svoje pojave do danas Kur'an je zadržao epitet najljepše i smislom najbogatije knjige. Kur'an je najčitanija knjiga na svijetu. Učenje i slušanje njegovih sura i ajeta, ma koliko da se ponavljaju, budi u nama novu želju i potrebu za njegovim učenjem i slušanjem, jer tada najjače osjećamo smisao svoga življenja na ovome svijetu. Kur'an ne dolazi u kontradikciju sa onim što je nauka u najnovije doba ustanovila i valjano dokazala. Oni koji su na strani istine lahko će se uvjeriti da je naučne istine sadržane u Kur'anu, mogao obznaniti samo Sveznajući Tvorac svijeta. Kur'an sadrži vijesti o prošlim narodima. Muhammed, a.s., a ni njegov narod nisu mogli biti obaviješteni

o tome. Poznato je da Poslanik nije znao ni čitati ni pisati. Nauka svakim danom potvrđuje istinitost vijesti o prošlim narodima koje daje Kur'an.

- Kur'an sadrži i vijesti o nekim budućim događajima. Događaji, koji su se desili, potpuno su u skladu sa kur'anskim iskazima. Tu se ne može zapaziti ni najmanja greška, ili netačnost. Tako se npr. obistinilo kur'ansko izvještavanje da će Bizantinci, kroz nekoliko godina, biti pobjednici protiv Perzijanaca (Kur'an: Er-Rum).

- Kur'an govori o svemu što je ljudima potrebno za sreću i spas na oba svijeta. Kur'an daje propise ibadeta, propise o moralu i propise za međusobne odnose ljudi i zajednica, te ocrtava zadaću čovjeka na ovome svijetu i njegovo mjesto na budućem svijetu. Nesumnjivo je da svako vrijeme u Kur'anu otkriva određeni aspekt nadnaravnosti Kur'ana. Neki arapski pjesnici tvrdili su da mogu napisati knjigu koja će nadmašiti Kur'an. Neprijatelji islama nastojali su potamniti svjetlo islama. Neki su govorili da je Kur'an sihr (obmana i čarolija). Na koncu svi su ostali poniženi i razočarani, jer Kur'an nema karakter svetosti samo zbog tematike kojom se bavi ili načina na koji je obrađuje već prije svega zbog svoga neporecivog Božanskoga porijekla. Uzvišeni Allah, upozorava na pogrešna, pa i zlonamjerna mišljenja i tvrdnje o Kur'anu:

Reci: „Kad bi se udružili ljudi i džinni da sastave knjigu kao ovaj Kur'an, ne bi u tome uspjeli, pa makar se u tom pomagali." (El-Isra', 88.)

Nadnaravnost Kur'ana je, nesumnjivo, tema o kojoj se mnogo raspravlja i piše u savremenom dobu.

Original teksta kur'anskog poglavlja El-Kadr sačuvan do danas

Za razgovor:

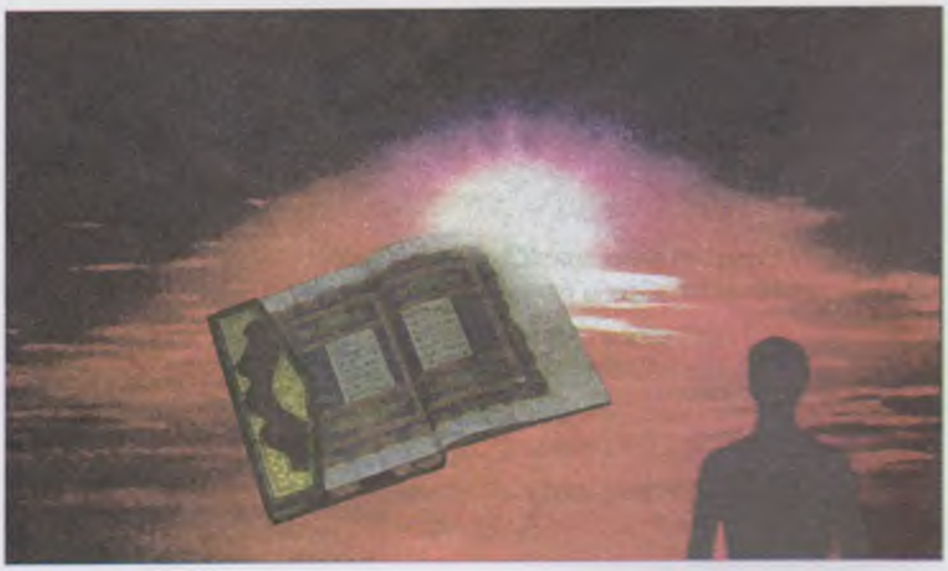
1. *Šta je mu'džiza?*
2. *Koje su to mu'džize Isaa, a.s.?*
3. *Koja je najveća mu'džiza Muhammeda, a.s.?*
4. *Šta Kur'an kaže o mogućnosti da ljudi napišu nešto slično njemu.?*

Kur'an- najsavršenija mu'džiza

Kur'an je mu'džiza u koju nema sumnje. Svevišnji Allah otkriva nam, kroz Kur'an, svoje znakove. Otkriva nam jasne dokaze da je Kur'an zaista istinit i da je djelo Sveopćeg Dobročinitelja, Milostivog, Samilosnog.

U knjizi Ahmeda Deedata Kur'an najsavršenija mu'džiza govori se o naučnim otkrićima doktora Rešida Halife iz Egipta. Naime Rešid Halifa je vršio kompjutersku obradu podataka iz Kur'ana, i na vlastito iznenađenje, došao do zapanjujućih rezultata. Ahmed Deedat, u ovoj knjizi, govori upravo o tim podacima. Sadržaj Kur'ana je u znaku broja 7, i u znaku broja 19. Broj 19, otkriva nam jednu od najskrivenijih tajni Kur'ana. Evo kako izgleda ta tajna:

Kur'an ima ukupno 114 sura, a taj broj je djeljiv sa 19. Svevišnji Allah nas obavještava u suri El-Mudessir u 30. ajetu da Kur'an ima svoj zaštitni znak - *Nad njim je devetnaest.* Prva rečenica u Kur'anu (bismilla) ima 19 slova. Prvih pet ajeta prve objave sadrži 19 riječi. Tih 19 riječi ima 76 slova što je djeljivo sa 19. Posljednja objavljena sura sastoji se od 19 riječi itd. itd.

Kur'an je knjiga za sva vremena za sve narode i za sve prilike. Svakoj generaciji ostavljeno je da kroz svoje vrijeme promatra Kur'an i otkriva njegove tajne. Ovo naše vrijeme jeste vrijeme nauke i kompjutera. Stoga je tek danas moguće govoriti o ovoj dimenziji Kur'ana. Nauka nam otkriva da je Allah, dž.š., kroz tekst i sadržaj Kur'ana koristio jedan veoma složen sistem tajnih šifri. Sure, ajeti, riječi i svi drugi dijelovi Kur'ana mogu se rasporediti u raznovrsne matematske metode i sheme koje su konstruirane prema Božijem programu. Taj program je dat u šiframa koje čine zaštitni znak Kur'ana. Radi se o veoma neobičnom fenomenu. Zapravo, radi se o nezamislivom čudu - o misteriji nad misterijama i o tajni nad tajnama. Treba imati u vidu da Kur'an nije samo matematika.

Ta časna Knjiga je istovremeno i matematika, i filozofija, i nauka, i uputa ljudima i još mnogo toga. Upravo radi toga trebalo je dijelove teksta te knjige tako dati da imaju odgovarajući smisao, a da istovremeno čine i veoma raznovrsne matematske modele i sheme. Složenost tog fenomena jednostavno nije moguće opisati. Nije ga moguće u cjelosti razumjeti i shvatiti. Sigurno je, da sve tajne Kur'ana još nisu otkrivene. Međutim, i ovo što znamo sasvim je dovoljno da shvatimo da Kur'an svojom savršenošću nadilazi sve ljudske mogućnosti.

Kako kaže Ahmed Deedat: „Da je samo jedna jedina rečenica bila ili dodana ili izbrisana, čak i u ime Allaha, Allahov vlastiti zaštitni sistem bi se raspao."Navedeni kur'anski znak, zasigurno, predstavlja Božiji znak narodima svijeta da konačno shvate da je Kur'an istinit i da je zaista govor Allaha, dž.š.

(Ahmed Deedat, *Kur'an najsavršenija mu'džiza*)

Za razgovor:

1. Pročitajte knjigu Kur'an najsavršenija mu'džiza, a zatim sa svojim nastavnikom analizirajte najzanimljivije detalje iznesene u njoj.
2. Jeste li ranije razmišljali o ovakvom sadržaju Kur'ana?
3. Da li vam je poznata neka druga knjiga napisana na sličan način?
4. Koja je osnovna poruka navedenoga kur'anskog znaka?

Važnost učenja Kur'ana

Kur'an je Božiji govor, nadnaravan, objavljen Muhammedu, a.s., zapisan u Mushafu. Učenje Kur'ana se smatra ibadetom. Kur'an s naročitom pohvalom ističe one koji uče i slušaju učenje Kur'ana.

Ali nisu svi oni isti. Ima ispravnih sljedbenika Knjige koji po svu noć Allahove ajete čitaju i mole se. (El-Bekare, 113.)

Poslanik je ovoj vrsti ibadeta pridavao veliku važnost. On je učio Kur'an i slušao one koji ga uče. U jednom Hadisu Poslanik je rekao:

„Naučite sami čitati Kur'an. Za svaki pročitani harf Kur'ana, bit ćete deseterostruko nagrađeni."

Upitan zbog čega nije ustrajan u dobrovoljnom postu, Abdullah ibn Mes‘ud je rekao: „Kada postim oslabim, a meni je draže učenje Kur'ana od dobrovoljnog posta."

Učenje Kur'ana, a naročito noću kad drugi spavaju, jedan je od najrječitijih dokaza duboke i iskrene odanosti i ljubavi vjernika prema Milostivom Tvorcu. Poslanik, a.s., je svakodnevno podsticao svoje sljedbenike na druženje s Kur'anom, jer je to jedan od najsigurnijih vidova održavanja veze sa Allahom, dž.š. Tečno i lijepo učenje Kur'ana Allahu je ugodno djelo, a napor onih koji s poteškoćom uče Kur'an, prema uloženom trudu, Allah posebno nagrađuje.

> „Ko vješto uči Kur'an spada u društvo časnih i dobrih meleka, dok onaj ko pri tome zamuckuje i uči ga teško ima za to dvije nagrade. Nagrada je dakle prema količini napora." (Hadis)

Sunnet je učiti Kur'an na čistom i prikladnom mjestu. Preporučljivo je da se Kur'an uči sjedeći, lica okrenuta prema Kibli, skrušeno, mirno i dostojanstveno. Nije dozvoljeno učenje Kur'ana na nečistim mjestima, nepristojno odjeven kao ni u sasvim nepristojnom položaju. Kur'an treba učiti polahko, razgovijetno i pravilno. Sporo učenje uz razmišljanje, makar

ga bilo i malo bolje je od brzog učenja, makar ga bilo mnogo. To stoga što je glavna svrha učenja Kur'ana razmišljanje, proučavanje sebe i drugih kao i postupanje i življenje po njemu.

Imam Gazalija kaže: „Razgovijetno učenje je lijepo ne samo radi razmišljanja, nego i za nearapa koji ne razumije značenje Kur'ana, jer je ono bliže poštovanju i više djeluje na srce."

Učenje Kur'ana Muhammed, a.s., preporučuje kao lijek protiv hrđanja ljudskih srca. To je poseban božanstveni lijek, jer je on uputa, pouka, savjet, milost, pravi put i opomena svima koji imaju čisto srce i razboriti su. Kur'an podstiče na razmišljanje, budi i snaži najplemenitije ljudske osjećaje. On je nada i utjeha, duševna hrana i lijek istovremeno. Zato ga plemeniti Poslanik preporučuje svim ljudima za moralno uzdizanje i duhovno ozdravljenje.

Memorisanje Kur'ana

Učenje Kur'ana napamet je Sunnet, a učenje napamet onoliko koliko je potrebno jednom vjerniku i vjernici za obavljanje namaza je farzi ajn (individualna dužnost). Svaki musliman i muslimanka trebaju naučiti napamet iz Kur'ana El-Fatihu i još najmanje nekoliko kraćih sura kako bi mogli obavljati namaz. Neki dijelovi Kur'ana se tradicionalno zbog svoje poruke koja o tome govori daleko češće uče od drugih dijelova Kur'ana. O vrijednostima navedenih dijelova Kur'ana, odnosno sura, govore mnogobrojni Poslanikovi Hadisi.

Suretu-l-Fatiha

Učenje Fatihe napamet je vadžib, stroga dužnost svakog muslimana i muslimanke. Ta obaveza se temelji na riječima Božijeg Poslanika: „Nema namaza bez učenja Fatihe."

Suretu-l-Ihlas

Kada je Poslaniku došao jedan čovjek i upitao ga koja je sura najuzvišenija u Kur'anu, on je rekao: „ Suretu-l-Ihlas. Ko je prouči zaslužio je Džennet." Suretu-l-Ihlas, najpotpunije govori o svojstvima Uzvišenog Allaha.

Ajetu-l-Kursi

Ajetu-l-Kursi se uči na kraju svakoga namaza. U ovome ajetu su sadržana gotovo sva Božija lijepa imena i atributi. Allahov Poslanik je rekao:

„Ko poslije svakog namaza prouči Ajetu-l-Kursi samo ga smrt odvaja od Dženneta."

Ja-sin

Jasini-šerif je među mnogobrojnim kur'anskim surama stekao posebnu naklonost muslimana. U njemu su naznačeni osnovni temelji imana. Poslanik je svoje dnevne namaze otvarao učenjem Jasina. Od Ibn Abbasa se prenosi da je Poslanik rekao:

„Volio bih kad bi Jasini-šerif bio u srcu svakog moga sljedbenika."

Suretu-l-Mulk

O ovoj suri Allahov Poslanik kaže:

„Kur'anska sura El-Mulk ima trideset ajeta. Ona će na Sudnjem

danu biti zagovornik opraštanja grijeha onome ko je zna napamet sve dok mu grijehe ne oprosti Onaj u čijoj je ruci vlast."

Poslanik bi svaku večer prije spavanja proučio Suretu-s-Sedžde i Suretu-l-Mulk.

Grijeh je zaboraviti naučeno

O tome da su griješni oni koji zaborave makar nešto od naučenog teksta iz Kur'ana govori nekoliko Hadisa od kojih se naročito ističe sljedeći Hadis:

učenog

„Meni su izloženi grijesi mojih sljedbenika, pa nisam vidio većega grijeha od jedne sure ili ajeta iz Kur'ana koje neko nauči, pa zaboravi."

Do spomenutog zaborava dolazi zbog slabog druženja sa Kur'anom ili neredovnog obavljanja namaza. Namaz je najbolja i najredovnija prilika da sav kur'anski tekst, koji znamo napamet, stalno ponavljamo i tako sačuvamo od zaborava. Osoba koja zaboravi učiti Kur'an, gledajući u tekst ili napamet, prema riječima Allahova poslanika, na Sudnjem danu bit će obilježena znakom poniženja i srdžbe Božije:

„Ko bude učio Kur'an, pa ga zaboravi, na Sudnjem danu će sakat sresti Uzvišenog Allaha." (Hadis)

Zaboravljanje kur'anskog teksta, dovodi do nemarnosti prema njegovim propisima, odnosno do odstupanja od islamskog življenja, što sebi neće dozvoliti nijedan savjestan i odgovoran vjernik. Ako se, pak, radi o nekoj bolesti, onda tu nema nikakvoga grijeha.

Za razgovor:

1. Šta Allah, dž.š., kaže o važnosti učenja Kur'ana?
2. Kakva je nagrada, po Hadisu, za učenje Kur'ana?
3. Šta kaže Abdullah b. Mes'ud o ovome, a šta Gazalija?
4. Koliko svaki musliman i muslimanka trebaju naučiti napamet iz Kur'ana?
5. Smije li se zaboraviti napamet naučeno iz Kur'ana?

Hifz Kur'ana

Učenje i pamćenje Kur'ana napamet zove se hifz. Onaj koji nauči napamet cijeli Kur'an zove se hafiz, dok se učitelj, odnosno instruktor, pred kojim neko uči Kur'an zove muhaffiz. Hifz Kur'ana direktno je oslonjen na samu izvornu tradiciju islama. Muhammed, a.s., je, s Allahovim dopuštenjem, tražio da se Kur'an i pamti i piše. Hifz je tako od samog praskozorja islama učestvovao u očuvanju Kur'ana, a to je ujedno i njegovo pravo značenje. Još za života Muhammeda, a.s., bilo je njegovih drugova-ashaba, koji su znali napamet cijeli Kur'an. Takvi su naprimjer: Ubejj bin Kâb, Zejd ibn Sabit, Ebu Zejd, Muaz ibn Džebel, Sa'd ibn Ubade, Ebu Derda, zatim Ebu Bekr, Osman, Alija. Međutim, prvi hafiz je bio sam Muhammed, a.s., koji je i sam znao napamet cijeli Kur'an i svakog ga ramazana ponovio pred melekom Džibrilom, koji mu je od Allaha i donosio Objavu.

Kako se islam širio, tako se i broj hafiza sve više povećavao. Može se slobodno reći da nema zemlje i mjesta gdje ima muslimana, a da nema i hafiza. Međutim, Egipat se ističe i po tome, što je u njemu bilo, a i danas ima, najviše hafiza. Hafizi Tante u Egiptu su na glasu u cijelom islamskom svijetu. U Egiptu se nekad govorilo: Kur'an je objavljen u Mekki, učen u Kairu a pisan u Istanbulu. Time se htjelo reći da su hafizi najbrojniji i najbolji u Egiptu, a da su najbolji kaligrafi u Istanbulu, odnosno Turskoj.

I u Bosni i Hercegovini širenjem islama počelo je i učenje Kur'ana napamet. Vremenom je broj hafiza i u nas bivao sve veći. Što je neko mjesto bilo veće i što je imalo više vjersko-prosvjetnih ustanova, to je i broj ljudi koji su znali Kur'an napamet bio veći. Interesantno je da je u manjim mjestima bilo nekada više hafiza nego u većim centrima. Tome može poslužiti kao primjer Žepče u Bosni i Ljubinje u Hercegovini. Tradicija hifza u pojedinim obiteljima prenošena je s koljena na koljeno, odnosno iz generacije u generaciju. Bilo je obitelji u kojima je istovremeno bilo više hafiza.

U vrijeme Muhammeda, a.s., među hafizima je bila i jedna žena po imenu Ummu Vereka bint Abdullah. Od tada pa do danas među hafizima uvijek ima i žena. U Sarajevu, u hadžijskoj džamiji same hafize učile su mukabelu isključivo za ženski svijet.

Kada neko završi hifz, onda ga određeni broj hafiza presluša cijeli Kur'an. Ako uspješno položi taj ispit, onda se u nekoj džamiji priredi svečana dova i time je novi hafiz i službeno proglašen. Mnogi hafizi su učili Kur'an na sedam ili deset načina. Naime, pojedine riječi Kurana mogu se učiti na sedam ili deset načina, a da pritom riječ ne promijeni značenje. Ovakve hafize zovemo karijama ili kurra hafizi. Često hafizi klanjaju teravih namaz hatmom, to jest, prouče na teravih namazima cijeli Kur'an. Takve hafize zovu kavij hafizi. Hafizi su kod nas uvijek bili cijenjeni i poštovani. Ako su još svojim vladanjem i ponašanjem bili na visini, čast im je bila još veća. U posljednje vrijeme hifzu se sve više posvećuje pažnja, a broj hafiza u Bosni i Hercegovini se povećava. Unaprjeđenjem hifza produžujemo jednu našu lijepu tradiciju i u isto vrijeme slijedimo Sunnet Muhammeda, a.s.

Petogodišnji hafiz iz Irana

ZAPAMTI!

- *Muhammed, a.s., je rekao:*
„Prvaci i plemići među mojim sljedbenicima su oni koji pamte Kur'an."
- *Kur'an je jedina knjiga na svijetu koja se uči napamet.*

Za razgovor:

1. *Ko je bio prvi hafiz?*
2. *Pred kim je Muhammed, a.s., ponavljao Kur'an?*
3. *Koji su najpoznatiji hafizi među ashabima?*
4. *Koja se zemlja posebno ističe po broju hafiza?*
5. *Šta se govorilo u Egiptu vezano za Kur'an?*
6. *Kako se postaje hafiz?*

Prevođenje Kur'ana

Kur'an, a.š., više od 14 stoljeća neodoljivo privlači um i srce onih koji traže odgovor na pitanje života i smrti, dobra i zla, ljubavi i mržnje. Kako je Kur'an objavljen na arapskome jeziku, a Muhammed, a.s., je poslanik svim svjetovima, vrlo brzo se postavilo i pitanje upoznavanja drugih naroda sa Kur'anom, odnosno pitanje njegovog prevođenja na druge jezike.

Nije poznato, budući da ne postoje pouzdani izvori, da li je Muhammed, a.s., dozvoljavao prevođenje Kur'ana. Izvjesno je da je Poslanik upućivao stranim vladarima pisma, u kojima ih je pozivao da prihvate islam. Pisma su sadržavala i kur'anske ajete i bila su prevođena od dvorskih tumača. Pristalice prevođenja Kur'ana uzimaju to kao argument dozvole i legitimnosti prevođenja. Sa pokušajima prevođenja Kur'ana, javljaju se i otpori i negodovanja, opravdavani činjenicom da je Allah objavio Kur'an na arapskom jeziku, da je Kur'an originalan samo ako je na arapskom jeziku.

Po svome stilu i kompoziciji Kur'an je jedinstvena knjiga koja ne može adekvatno biti prevedena na strani jezik. Bilo koji prijevod, kao i bilo koji komentar Kur'ana, nije ništa više do približno značenje Kur'ana, ali ne i sam Kur'an. Stoga, sve što se uči u namazu iz Kur'ana, mora biti na

arapskome jeziku iako je lijepo da klanjač zna ono što uči u namazu i da o tome razmišlja. Takav odnos prema Kur'anu izdvaja ga od ostalih svetih spisa. U kršćanstvu naprimjer, liturgija se može izvoditi na maternjem jeziku. Da bi se neko bavio prevođenjem Kur'ana, pored temeljnog poznavanja arapskoga jezika, neophodno je da poznaje historijski kontekst u kojem je Kur'an objavljen i u kome se danas poštuje kao Allahova knjiga. Ukoliko se Kur'an odvoji iz konteksta islamske historije, pogleda na svijet i psihologiju toga svijeta i ukoliko prevodilac ne doživi atmosferu islamskoga življenja neće moći prenijeti čitaocu njegov smisao i duh, posebno onome ko je odgojen u krugu druge tradicije i druge kulture.

Zbog svoga raznovrsnog i neodoljivog sadržaja, te sve veće uloge islamskoga svijeta, za Kur'an se sve više zanimaju nemuslimani. Veće zanimanje za Kur'an u Evropi nastaje u vrijeme križarskih ratova. Prijevodi su bili namijenjeni uglavnom misionarima i teolozima radi propagande protiv islama i muslimana. Tek od sredine 18. stoljeća počinje se realnije gledati na islam i muslimane. U tom periodu Kur'an je preveden na većinu evropskih jezika. Nakon Drugog svjetskog rata, kada je nezavisnost stekao veliki broj islamskih zemalja, interes za prevođenjem Kur'ana postajao je veći i snažniji.

O prevođenju Kur'ana na bosanski jezik nije se izgleda razmišljalo mišljalo do 19. stoljeća. Maternji jezik se izbjegavao čak i prigodom hutbi i sa mnogo poteškoća uveden je u praksu. Prvi prijevod Kur'ana na naš jezik pojavio se u Sarajevu 1937. godine.

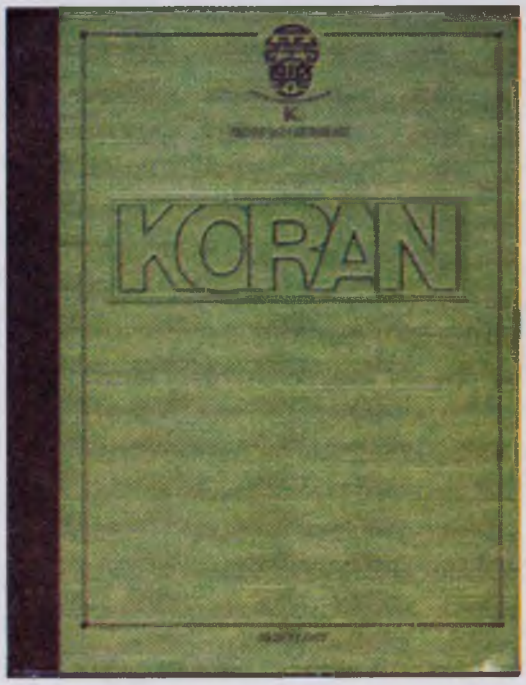
Prevođenje Kur'ana u svijetu i kod nas

Prvi prijevod Kur'ana u Evropi, na latinskom jeziku, pojavio se u XII stoljeću, nakon prvog križarskog rata. Preveo ga je u Španiji katolički monarh Robert Ketenenzis, koji je poznavao arapski jezik. Prijevod je bio na mnogim mjestima iskrivljen, a korišćen je u katoličkom svijetu punih pet stoljeća.

U Americi se Saleov engleski prijevod pojavio 1833. godine i za 47 godina doživio je pet izdanja. Na ruski jezik Kur'an je prevođen više puta sa evropskih jezika. Prvi prijevod sa arapskog jezika, u Rusiji, pojavio se 1878. godine. Godine 1969. pojavio se prvi prijevod Kur'ana na esperanto

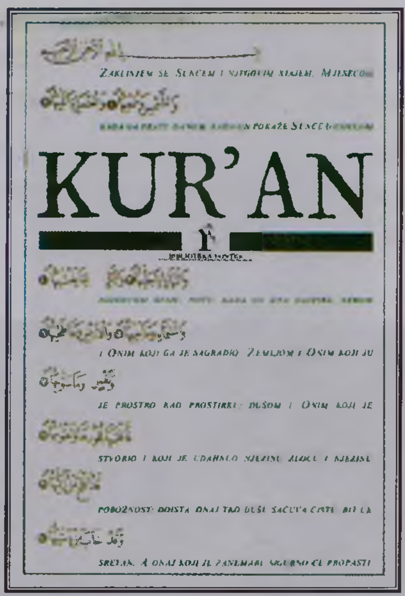
jeziku Italijana dr. Italo Chiussija (Kjusi). Kjusi je primio islam i preuzeo ime Muhammed 'Abdulhadi.

Interesantno je, da je Kur'an, a.š., na Balkanu prije preveden na srpski nego na bosanski jezik. Godine 1895. u Beogradu se pojavio prijevod Miće Ljubibratića, Hercegovca, i to sa francuskog na „srbski"jezik. Muslimani ovaj prijevod nisu dočekali sa oduševljenjem smatrajući da ni u kom slučaju ne može biti adekvatan svome originalu.

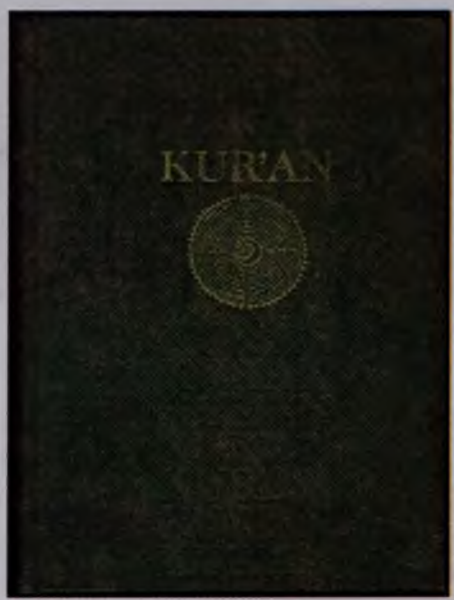
Prijevod Kur'ana Miće Ljubibratića

Prvi cjelovit prijevod Kur'ana u Bosni i Hercegovini pojavio se 1937. godine u Mostaru. Preveo ga je hadži Ali Riza Karabeg, muftija mostarski. Prijevod nije imao i original arapskoga teksta.

Prijevod Kur'ana Ali Riza ef. Karabega, muftije mostarskog

Iste godine, dakle 1937., pojavljuje se drugi prijevod Kur'ana u Sarajevu pod naslovom *Kur'an Časni*. Uz prijevod dat je i arapski tekst. Njegovi prevodioci bili su hfz. Muhamed Pandža i Džemaludin ef. Čaušević.

Prijevod Kur'ana hafiza Muhameda Pandže i reisa Džemaludina Čauševića

Treći prijevod je prijevod inženjera Seida Korkuta, koji se pojavio 1965. godine u Sarajevu. Njegov tiraž je bio ograničen, jer ga je autor umnožavao na šapirografu i besplatno dijelio prijateljima.

Četvrti prijevod Kur'ana je prijevod Besima Korkuta. Štampan je u Sarajevu 1977. godine u izdanju Orijentalnog instituta u Sarajevu. Uz prijevod je dat i originalni tekst Kur'ana.

Prijevod Kur'ana Besima Korkuta

Peti prijevod Kur'ana pojavio se u Bugojnu 1994. godine. Njegov prevodilac je Mustafa Mlivo, inženjer. U drugom izdanju, koje se pojavilo 1995. godine, štampan je i arapski tekst.

Prijevod Kur'ana inž. Mustafe Mlive

Šesti prijevod Kur'ana pod naslovom *Kur'an s prevodom na bosanski jezik* pojavio se u Sarajevu 1995. godine. Prevodilac je prof. dr. Enes Karić, profesor tefsira na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu. Pored originalnog teksta, prijevod sadrži dovu koja se uči nakon hatme, tedžvidske napomene, kratke komentare nekih riječi i izraza i sl.

Prijevod Kur'ana prof. dr. Enesa Karića

Osim navedenih prijevoda, koji su ugledali svjetlo dana, potrebno je navesti i sljedeće:

- Prijevod četiri džuza Kur'ana od Šukrije Alagića koji je prevodio tefsir Šejha Muhammeda Abduhua,

-Vrhovno starješinstvo Islamske zajednice počelo je 1966. godine rad na svom prijevodu Kur'ana s komentarom u džuzevima. Objavljena su svega tri džuza. Kur'an je prevodio Abdurahman Hukić a komentarisao Husein Đozo,

- Prijevod Tefsira od Sejjida Kutba, u kome prevodioci prevode i Kur'an. Ovaj prijevod i tefsir na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu rade profesori: prof. dr. Omer Nakičević, prof. dr. Jusuf Ramić, mr. Mesud Hafizović i mr. Enes Ljevaković.

Ima još niz prijevoda u rukopisu, cjelovitih i u dijelovima od kojih su neki objavljeni.

Kako čitati prijevod Kur'ana

Riječ zapisana u Kur'anu ima golemu moć. Ona nije što i svaka druga riječ. Ona se čuje i odzvanja u srcu i umu. Obraća se istinskom iskonu u čovjeku, ali i njegovom razumu. To je Knjiga koja je istodobno i vjerski i svjetovni zakonik. Stoga, ko bi to sebi dopustio civilizacijsku sramotu, bio musliman ili ne, da ne razumije Božiju riječ danas kada je Kur'an preveden skoro na sve jezike svijeta. A Kur'an je Knjiga koja se čita. Allah upozorava i poziva sve ljude svijeta da razmisle o svome odnosu prema Kur'anu.

A zašto oni ne razmisle o Kur'anu. (En-Nisa', 82.)

Reci: „Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju." (Ez-Zumer, 9.)

I pamtite Allahove ajete i mudrost koja se kazuje u domovima vašim. Allah je uistinu dobar i sve zna. (El-Ahzab, 34.)

Steći znanje na izvoru i na tome graditi sliku svijeta i života najveća je Božija blagodat. Piti mudrost sa Božijeg izvora, na jeziku koji najbolje

razumiju, danas je omogućeno skoro svim narodima svijeta. Čovjek je dužan da putuje, gleda, traga i razmišlja. Kur'an je po sadržaju takav da ga je potrebno učiti sa razmišljanjem. Prilikom čitanja prijevoda Kur'ana neophodno je voditi računa o sljedećem:

- Odstraniti od sebe sve što bi nam moglo umanjiti razumijevanje Kur'ana.

> „Da nije šejtana koji zastire srca ljudi bi vidjeli tajne Allahovog stvaranja, Allahovo carstvo." (Hadis)

- Uzeti abdest, po mogućnosti osamiti se, okrenuti se prema Kibli i sjesti na koljena,
- Čitati ajet po ajet bez žurbe, polahko i razgovijetno,
- Ponavljati i zadržavati se na pojedinim ajetima,
- Treba nastojati razumjeti sadržinu i poruku svakoga ajeta,
- Kur'anske poruke doživljavati kao da su upravo nama i zbog nas upućene,
- Biti svjestan da nas Allah motri, i da mu nisu skrivene naše misli i namjere,
- Nalaziti svoja stanja i svoje mjesto u odnosu na ono što se govori u Kur'anu.

Mudri Hasan El-Basri je govorio: „Tražite slast u trome: u namazu, u učenju Kur'ana i njegovom razumijevanju, te u zikru." Ne dozvolimo da u tminama naših ovosvjetskih želja i potreba, smutnji i nesporazuma, koje nas udaljuju od Allaha i od ljudi, zaboravimo na Allahovu riječ, koja je lijek i milost za nas.

ZAPAMTI!

- Uzvišeni Allah, objavljujući Kur'an, spustio ga je s Uzvišenog Arša na stepen koji će biti razumljiv ljudima.
- Muhammed, a.s., nam poručuje: „Naučite sami čitati Kur'an. Za svaki pročitani harf bit ćete desetorostruko nagrađeni."
- Ashabi nisu dozvoljavali da počne dan, a da ne otvore Mushaf i prouče iz njega koliko mogu. U protivnom, dan su smatrali izgubljenim.
- Nema ništa vrjednije od Kur'ana dok s njim razgovara ljudska duša.
- Nemoguće je da čovjek ne bude brižan ako razmišlja o Kur'anskim porukama:
Gospodaru naš, Ti nisi ovo uzalud stvorio; hvaljen Ti budi i sačuvaj nas patnje u vatri. (Ali 'Imran, 191.)
- S kakvom namjerom pristupimo Kur'anu, tako će nam biti i uzvraćeno.

Za razgovor:

1. Kada se pojavio prvi prijevod Kur'ana u Evropi?
2. Koje godine se pojavio prvi prijevod Kur'ana na bosanskome jeziku i koliko ih ukupno ima?
3. O čemu se mora voditi računa prilikom čitanja prijevoda Kur'ana?

Sve je prolazno, samo je Allah vječan. (Kur'an)

HADIS

Sve ono što je Muhammed, a.s.,rekao, uradio ili vidio da neko radi pa to odobrio nazivamo Hadisom. U Hadis spadaju i one vijesti koje govore o Poslanikovim svojstvima, tj. o njegovim tjelesnim i duševnim osobinama.

Poslanikov postupak i način njegova vladanja, način kako se oblačio, kako se ophodio sa ljudima, te kako je pojašnjavao temeljne istine vjerovanja i ibadeta nazivamo Sunnetom ili Poslanikovom tradicijom. U praksi Sunnet i Hadis imaju uglavnom identično značenje. Muhaddis je osoba koja se bavi proučavanjem Hadisa. On mora poznavati stručno značenje Hadisa, njihovu vrijednost i ljude koji ih prenose.

Nastanak Hadisa

Ashabi su još za života Muhammeda, a.s., počeli sa pisanjem Hadisa. Poslanik je u početku zabranjivao da ashabi bilježe njegov govor, zašto su postojali opravdani razlozi. Prvo, Kur'an je bio u fazi objavljivanja, pa je ljude prije svega bilo potrebno podučiti Kur'anu, njegovom stilu i svemu onome što u sebi nosi kur'anska poruka. Drugo, postojala je opasnost da se Kur'an ne pomiješa sa Hadisom. Zabranu pisanja Hadisa nalazimo u sljedećim Poslanikovim riječima:

„Nemojte pisati od mene ništa, osim Kur'ana, pa ko bude već nešto napisao neka izbriše. Prenosite od mene usmeno, u tome nema grijeha, a ko slaže na mene namjerno, neka pripremi sebi mjesto u Džehennemu."

U kasnijem periodu, kada je došlo pogodno vrijeme, Poslanik ne samo da je dozvolio, nego je i preporučivao pisanje Hadisa. Tako je pisanje Hadisa počelo još u Poslanikovo doba. Još tada su nastale prve Hadiske zbirke, dosta skromne, ali vrlo važne za buduće istraživače. Najmanje pedeset ashaba ostavilo je iza sebe pisana djela, bilo da su ih sami pisali ili diktirali. Neke od ovih zbirki, sam Muhammed, a.s., je odobrio, kao što je slučaj sa zbirkom Enesa ibn Malika.

Poslije Muhammedove, a.s., smrti pod pojmom Hadisa počela su se uvlačiti tuđa mišljenja i tumačenja, koja su bila u suprotnosti sa sadržinom

i smislom Kur'ana. Ovo se moglo desiti i nesvjesno ili čak i dobronamjerno, ili pak svjesno zbog raznoraznih interesa. Ovako proizvedeni „hadisi" lahko su bili prihvaćani od naroda, jer se vjerovalo da potječu od Allahova Poslanika. Jedini način da se ovakvo stanje prevaziđe bio je sakupljanje i selekcija Hadisa. Vremenom, hadiska nauka se razvijala, a biblioteke u islamskom svijetu postajale sve bogatije. Nastale su mnoge hadiske zbirke.

Najčuvenije i najpouzdanije su: Buharijina i Muslimova zbirka, koje uživaju najveće poštovanje u islamskom svijetu. Poznate su mnoge anegdote o muhaddisima i njihovom sakupljanju Hadisa, o putovanju preko bijela svijeta, katkada radi samo jednoga Hadisa, o preispitivanju svakog prenosioca Hadisa, klanjanju istihare i dugotrajnim dovama da sve bude kako treba. Sve su to radili iz ljubavi prema vjeri da se ne ubaci nešto što ne pripada njenome izvoru. Prenosi se da je Ebu Bekr, r.a., bio sakupio oko pet stotina Hadisa, ali ih je spalio bojeći se da će svijet prihvatiti samo Hadise koje je on sabrao, a da će ostale, koji ne budu u njegovoj zbirci, odbaciti.

Temeljitije izučavanje Hadisa počinje oko stote godine po Hidžri, a svoje zlatno doba doživljava u četvrtom stoljeću. Od tada se Hadis počinje izučavati u školama i predavati na raznim mjestima.

Prenošenje Hadisa

Nije poznato da je bilo ko u historiji davao više važnosti mjestima i događajima, i opreznije postupao u ovom pogledu kao muslimani sa svojom tradicijom i vijestima koje se odnose na Poslanika. Oni su bilježili ili pamtili svaki Hadis i svaki događaj zajedno sa lancem ljudi preko kojih je dotična vijest stigla. Kada bi Poslanik govorio obično bi ga slušalo više ljudi. Oni bi se poslije razišli i prenosili ono što su čuli. Svaki bi prenosio ono što bi on čuo i zapamtio. Tako se uvećavao broj prenosilaca i samih predaja.

Kasniji prepisivači i sakupljači Hadisa sabrali su sve te predaje, pa makar se razlika među njima sastojala samo u jednoj riječi i uvrštavali ih u svoje zbirke. Sakupljači Hadisa dobro su poznavali njegove prenosioce, tako da nijedan prenosilac nije mogao promaknuti oštroj kontroli i detaljnoj analizi. Pored imena, očevog i djedovog imena, poznavali su privatni život, učenost i pobožnost svakoga prenosioca. Ljudi koji sačinjavaju lanac u prenošenju Hadisa zovu se ravije. Ovakav način prenošenja Hadisa nazivamo rivajetom ili senedom. Rivajet je u Hadisu veoma važno pitanje. Po njemu razlikujemo vjerodostojne, od slabih Hadisa.

Za razgovor:

1. ***Šta je Hadis?***
2. ***Ko su muhaddisi?***
3. ***Kada počinje pisanje Hadisa?***
4. ***Kako se Hadis pamtio, bilježio i prenosio?***
5. ***Navedi barem dvije Hadiske zbirke.***

Hadis kao izvor vjere

Poslanikov Hadis ili Sunnet je drugi vjerski izvor. Na prvome mjestu je Kur'an, a odmah iza njega dolazi Sunnet Muhammeda, a.s. Zapravo glavni vjerski izvori su samo Kur'an i Hadis jer se Idžma i Kijas, temelje i zasnivaju na Kur'anu ili Sunnetu. Nijedan musliman nema niti smije imati sumnji da je Kur'an izvor i najviši vjerski argument. Što se tiče Hadisa, svi islamski učenjaci složni su u tome da je Hadis samostalan vjerski izvor i

šerijatski argument. Na temelju Hadisa ili Sunneta, isto kao i na temelju Kur'ana, možemo zaključiti da je nešto vjerska dužnost (farz ili vadžib), ili da je vjerom preoporučeno (mendub) ili da je dozvoljeno (mubah) ili da ga je bolje napustiti (mekruh), ili da je zabranjeno (haram). Sasvim jasno možemo to razumjeti iz samoga Kur'ana:

On ne govori po hiru svome - to je samo Objava koja mu se obznanjuje. (En-Nedžm, 3.-4.)

Onaj ko se pokorava Poslaniku pokorava se i Allahu... (En-Nisa', 80)

Na Hadisu se zasnivaju mnogi vjerski propisi. Kad Hadis ne bi bio vjerski izvor, mi ne bismo znali koliko puta na dan trebamo obaviti namaz. Iz samog Kur'ana ne možemo saznati čak ni način obavljanja namaza, jer Kur'an o tome izričito ne govori. Kur'an nam naređuje davanje zekata, a ne pruža nam detaljna pojašnjenja o načinu i količini davanja zekata. Takvih detalja susrećemo mnogo, a njihovo tumačenje daje Poslanik. Muhammed, a.s., je svaku kur'ansku naredbu prema Allahovoj zapovijedi pojasnio svijetu svojim djelom i svojom riječju. Tako nam je u pogledu namaza rekao:

„Klanjajte kako vidite da ja klanjam", a za obrede hadždža:
„Od mene naučite obrede hadždža."

Da nije Vjerovjesnika i njegovog Sunneta kao ortoprakse, muslimani ne bi bili u mogućnosti pravilno izvršavati nijedan islamski obred. Kao što bez Kur'ana nema vjere islama, tako bez Sunneta, ili cjelokupnog vjerovjesničkog života nema praktičnoga islama i muslimana. Zato razdvajati Kur'an i Sunnet svjesno ili nesvjesno znači razdvajati tijelo i dušu i raditi protiv sebe i svoga života odnosno islama. Kur'an i Sunnet su dva izvora islama, dva svjetionika kojima se muslimani u svakom vremenu moraju vraćati. Kur'an odgovara na osnovna pitanja - u koga vjerovati, a Sunnet kako raditi i ponašati se po onome što se vjeruje.

Izučavanje Hadisa u našim krajevima

Dolaskom Turaka u naše krajeve, domicilno stanovništvo je primilo islam, a sa njim, pored ostalog, i običaj izučavanja Hadisa. Ulogu predavača i tumača Hadisa preuzimali su obično najučeniji ljudi koji su se školovali u većim islamskim centrima. Historija nam pokazuje da predavanje Hadisa nije bila privilegija samo velikih centara, nego i manjih mjesta. Hadis se predavao gotovo u svim našim krajevima i ta predavanja su bila veoma posjećena i omiljena među muslimanima.

Evlija Čelebija, čuveni turski putopisac, putujući kroz naše krajeve u XVII stoljeću, spominje mnoga manja i veća mjesta u kojima se predavao Hadis po školama i džamijama. U Sarajevu islamska tradicija se predavala na deset mjesta, ali nije postojala posebna škola za izučavanje Hadisa Daru-l-Hadis. Muderrisi, uglavnom dobrovoljno i besplatno, predavali su Hadis po džamijama, medresama, tekijama, pa čak i privatnim kućama. Takvo stanje i praksa trajali su stoljećima.

Po vakufnami, koju je ostavio Gazi Husrev-beg, prvi muderris njegove medrese imao je obavezu da drži javna predavanja iz tefsira i hxadisa u prostorijama medrese, a pristup je bio slobodan svima.

U najbližoj prošlosti Hadis u Sarajevu su predavali: Mustafa Hilmi ef. Hadžiomerović, hfz. Muhammed Teufik ef. Azapagić, Ahmed ef. Burek. Za turske vladavine na balkanskim prostorima Hadis se izučavao u Beogradu, Šapcu, Loznici, Užicu, Novom Pazaru, Nevesinju... Od velikog broja mjesta i objekata u kojima se njegovala tradicija izučavanja Hadisa, danas nema nijednog. U Bosni i Hercegovini danas se Hadis izučava u obrazovnim institucijama, medresama, islamskim pedagoškim akademijama i Fakultetu islamskih nauka.

Za razgovor:

1. *Od kada se Hadis izučava u našim krajevima?*
2. *Šta je Daru-l-Hadis?*
3. *Gdje se danas u Bosni i Hercegovini izučava Hadis?*

Ljubav prema Allahovom Poslaniku

Među prve dužnosti svakoga muslimana, prema Poslaniku, a.s., spada vjerovanje u istinitost njegova poslanstva i bespogovorno slijeđenje njegovoga Sunneta. Pored toga, dužni smo voljeti i poštovati našega Poslanika jer se tako postiže Allahovo zadovoljstvo.

Allah i meleki Njegovi blagosilju Vjerovjesnika. O vjernici, blagosiljajte ga i vi i šaljite mu pozdrav. (El-Ahzab, 56.)

Različite generacije islamskoga ummeta različito će se odnositi prema Muhammedu, a.s., i različito če ga voljeti. Povijest potvrđuje da ga je najviše voljela i poštovala njegova generacija - ashabi i tabiini (prva i druga generacija muslimana).

Jednom prilikom dok je Omer, r.a., sjedio u društvu sa Muhammedom, a.s., izjavio je da poslije sebe najviše voli Poslanika. Pošto je čuo ovu izjavu, Poslanik mu reče:

„O Omere, preispitaj svoj iman! Neće ti biti potpun iman dok ti Allah i Njegov Poslanik ne budu draži od tebe samog." Omer se zamisli pa reče: „O Allahov Poslaniče, Ti si mi od ovog momenta draži i od mene samoga." Poslanik mu dodade: „Omere, sad si upotpunio svoj iman."

Vjerovjesnik treba da bude preči vjernicima nego oni sami sebi, a žene njegove su kao majke njihove. (El-Ahzab, 6.)

Svaki iskreni musliman, bez obzira u kome vremenu živi, voli i poštuje Muhammeda, a.s. Oni koji slijede Sunnet i vole Muhammeda, a.s., bit će zajedno s njim. On im obećava zejednički boravak u Džennetu:

„Ko slijedi moj Sunnet taj me voli, a ko me voli bit će zajedno sa mnom u Džennetu."

Ljubav prema Muhammedu, a.s., iskazuje se izvršavanjem vjerskih dužnosti na način kako ih je on izvršavao; odnosom prema ljudima i svim živim bićima onako kako se on odnosio, planiranjem i uređenjem svoga života na način kako je to Poslanik činio, itd..

Da bismo ga zavoljeli, valja prije svega Poslanika upoznati. On je

nama poklonjena milost. Njegova ljubav nadilazi svakoga pojedinca i sve sredine, štaviše, iznad je svakog vremena i svakoga prostora. Ljubavlju prema Poslaniku iskazujemo zahvalnost Svevišnjem Allahu.

Za svakoga sljedbenika islama ljubav prema Poslaniku nadilazi ljubav prema roditeljima, djeci, imetku, položaju i svakako ljubav prema samome sebi. Za one koji ga nisu voljeli, divljenje i poštovanje nadilazi njihovu mržnju. Muslimani na svakome namazu, učeći salavat, iskazuju ljubav i poštovanje prema Poslaniku, a.s. Učeći mevlude, prisjećamo se Poslanika i molimo za njegov šefa'at. Ešref Kovačević, r.a., u svome *Mevludu* kaže:

Muhammede, miljeniče Stvoritelja Jedinoga
selamim te svakim dahom i kucajem srca svoga.
Nema sreće kao tebi posvetiti vrijeme, zdravlje,
a gorjeti tvojim aškom, nad svakim je slavljem slavlje.

Ljubavlju prema Poslaniku upotpunjavamo našu vjeru i oslobađamo srca od prohtjeva koji nas vode u grijeh i stranputicu. Neka je salavat i selam na odabranog i časnog Allahovog poslanika Muhammeda, a.s.

Ljubav prema Ehlu-l-bejtu

Ehlu-l-bejt je Poslanikova porodica. Porodica svakom ljudskom biću osigurava smiraj i sigurnost, prirodnu reprodukciju ljudske vrste, očuvanje vjere i tradicije, uredan život i lijepo ponašanje. Stoga, prema Kur'anu porodica je jedna od temeljnih i nezaobilaznih formi ljudskog življenja. Tako je i Poslaniku njegova porodica davala veliku snagu i potporu u njegovoj poslaničkoj misiji.

Prisjetimo se njegove supruge hazreti Hatidže, koja mu je prva povjerovala i tješila ga, kada mu je Džibril obznanio da je Allahov Poslanik. Alija je bio prvi dječak koji je primio islam. Hazreti Fatima, sa svojim sinovima Hasanom i Husejnom, unosila mu je radost u život. Stoga je Poslanik govorio:

„Fatima je dio mene, pa ko nju mrzi, taj mrzi i mene."

Fatima je uvijek bila uz svoga oca. Kad mu je bilo najteže bila je uz njega dajući mu podršku i utjehu jer su ostala njena braća i sestre, još za života Poslanikovog, preselili na ahiret. Jedino je ona, od sve poslanikove djece, nadživjela Poslanika. Iza sebe Poslanik je ostavio porodicu, ali i poruku:

„Među vama ostavljam dvije važne stvari: Prvo je Božija knjiga (Kur'an), u njoj je svjetlo i spasonosna uputa; prihvatite je i čvrsto je se pridržavajte. Drugo što vam ostavljam jeste moja obitelj. Skrećem vam pažnju na članove moje obitelji (ovo je ponovio tri puta).

Dejlemi prenosi da je Poslanik rekao: „Odgojite svoju djecu u znaku ova tri svojstva: da vole Allahova Poslanika, da vole njegovu porodicu, i da vole učiti Kur'an."

Preko Ebu Bekra poručio nam je:

„Iskazujte pažnju prema Muhammedu pažnjom prema njegovoj porodici."

O vjerskoj obavezi poštivanja Poslanikove porodice kod nas se malo govori i malo zna. Može se uvrstiti među skoro zaboravljene dužnosti. Stoga je bilo nužno podsjetiti na čemu se temelji ta obaveza, kao i na to, ko spada u Ehlu-l-bejt. Kada je Poslaniku objavljen 61. ajet iz sure Ali 'Imran, u kojem se govori da Sljedbenici Knjige dozivaju svoje roditelje, Poslanik je pozvao Aliju, Fatimu, Hasana i Husejna i rekao: „Moj Allahu, ovo je moja porodica." Na drugim mjestima, govorio je i o drugim članovima svoje porodice. Suprugu Hatidžu nikada nije zaboravljao. Govorio je u više prilika o članovima svoje porodice, isticao njihove vrline i iskazivao svoju ljubav prema njima.

nas se

Mi, njegovi sljedbenici, iskazujući ljubav i pažnju prema njegovoj porodici na najljepši način iskazujemo svoju ljubav prema njemu.

Francuski pjesnik Lamartin je rekao o Muhammedu, a.s., sljedeće:

„Nikada čovjek nije sebi zadao ni dobrovoljno ni nehotice tako uzvišen cilj, jer taj cilj je bio natčovječanski; uništiti praznovjerice koje postoje između stvorenja i Stvoritelja, vratiti Boga čovjeku i čovjeka Bogu, obnoviti razumnu svetu misao o Bogu u tom haosu materijalnih božanstava unakaženih idolatrijom... Nikada čovjek za tako kratko vrijeme nije ostvario jednu tako veliku i trajnu revoluciju u svijetu, jer manje od dva stoljeća nakon svog objavljivanja, islam, propovijedan i naoružan, carevao je nad tri Arabije, pokorio je Božijem jedinstvu Perziju, Horosan, Transoksaniju, Zapadnu Indiju, Siriju, Egipat i sve poznate zemlje na sjeveru Afrike, mnogo mediteranskih ostrva, Španiju i jedan dio Galije. Ako su uzvišenost cilja, krajnja ograničenost sredstava i veličina rezultata, mjerila ljudskoga genija, ko će se usuditi da bilo kog velikog čovjeka moderne historije uporedi sa Muhammedom? Najslavniji od njih su samo pokrenuli vojske, zakone, carstva. Ako su nešto utemeljili, to je bila samo materijalna moć koja se često rušila prije njih samih. Muhammed je pokrenuo armije, zakonodavstva, carstva, narode, dinastije, milione ljudi na trećini zemaljske kugle. Ali, on je osim toga pokrenuo ideje, vjerovanja, duše. On je na jednoj knjizi, čije je svako slovo postalo zakon, osnovao duhovnu zajednicu koja je ujedinila

narode svih jezika i svih rasa i utisnuo kao neizbrisivu osobinu te muslimanske narodnosti mržnju prema lažnim božanstvima i ljubav prema istinitom Bogu koji je jedan i nematerijalan. Filozof, govornik, apostol, zakonodavac, ratnik, idejni pobjednik, obnavitelj racionalne misli i kulta bez slika, osnivač dvadeset zemaljskih i jednog duhovnog carstva - eto to je Muhammed. Po svim mjerilima po kojima se mjeri ljudska veličina, koji čovjek bi mogao biti veći od njega?"

(Lamartine: *Historie de la Turque,* Paris 1854., sv. II, str. 276.-277.)

Za razgovor:

1. ***Kako iskazujemo ljubav prema Poslaniku?***
2. ***Šta je Ehlu-l-Bejt?***
3. ***Jesmo li dužni iskazivati ljubav prema Poslanikovoj porodici?***
4. ***Prepričajte razgovor Poslanika i Hazreti Omera.***
5. ***Naučite napamet bar jedan odlomak iz jednoga od mevluda.***

ALLAHOVA SVOJSTVA

Allahova ,dž.š., svojstva se dijele na:

- Svojstva Bića - *sifati-zatijje*
- Svojstva Allahova savršenstva - *sifati-subutijje*

Svojstva Bića su:

1. Bog ima i postoji - *vudžud*
2. Bog je jedan - *vahdanijjet*
3. Bog je oduvijek, jer nije postao - *kidem*
4. Bog je zauvijek, jer Ga neće nestati - *beka'*
5. Bog nije ničemu sličan - *muhalefetun li-l-havadisi*
6. Bog Sam po Sebi postoji - *kijamun bi nefsihi.*

Svojstva Allahova savršenstva su:

1. Bog živi Svojim vječnim životom - *hajat*
2. Bog sve zna - *'ilm*
3. Bog sve čuje - *sem'*
4. Bog sve vidi - *besar*
5. Bog sve Svojom voljom čini - *iradet*
6. Bog je Svemoćan - *kudret*
7. Bog govori Svojim božanskim govorom - *kelam*
8. Bog sve stvara, održava i rastvara - *tekvin*

Božije ime je Allah. Ono označava Istinitog i Jedinog Boga, Stvoritelja i Vladara svih svjetova. Pored ovog imena, koje se najčešće spominje, postoje i druga Allahova lijepa imena koja se jednim imenom zovu *El-esmau-l-husna.* U Kur'anu se navodi:

Allah ima svoja lijepa imena, pa Ga po njima zovite. (El-A'raf, 180.)

Muhammed, a.s., kaže da Allah, dž.š., ima 99 imena. Onaj ko ih „dostigne" ući će u Džennet. Lijepa Allahova imena, označavaju atribute Uzvišenog Allaha, kao što su:

- Svemilosni - *Er-Rahman*

- Milostivi - *Er-Rahim*

- Koji mnogo prašta - *El-Gaffar*

- Plemeniti - *El-Kerim*

- Živi - *El-Hajju*

- Koji sve održava - *El-Kajjum*

- Onaj kome se svako obraća - *Es-Samed* itd.

Najveće Božije ime El-Ismu-l-A'zam, sadržano je, kao i ostala Allahova imena, u Kur'anu. U Hadisima Allahova Poslanika kaže se da će Allah primiti dovu onog ko mu se obrati tim imenom, ali nam nije rekao koje je to ime kako bi nas podstakao da što više učimo Kur'an. Kada se spomene ime Allah, treba iz poštovanja reći dželle ša'nuhu, što znači Uzvišeni ili Svevišnji. Kur'an i veliki broj Hadisa Allahova Poslanika potvrđuju da će pravi vjernici na ahiretu vidjeti Allaha, dž.š.

Jedna će lica toga dana (to jest na budućem svijetu) biti svijetla i radosna i gledaće u svoga Gospodara. (El-Kijame, 22.-23.)

A Muhammed, a.s., je rekao: „Vi ćete zaista vidjeti svog Gospodara, kao što vidite ovaj mjesec i nećete sumnjati da Allaha vidite." Mnogobrojni su kur'anski ajeti koji govore o svojstvima Uzvišenog Allaha:

On je Prvi i Posljednji, Vidljivi i Nevidiljivi - On savršeno sve zna. (El-Hadid, 3.)

Allah je svjetlo nebesa i zemlje (En-Nûr, 35.)

Allahu nije ništa slično (Eš-Šura, 11.)

Ništa sa Allahom ne upoređuj (En-Nahl, 74.)

Sura Ihlas u cijelosti govori o Allahovim svojstvima, odnosno najpotpunije govori o Allahovoj Jednoći.

Reci: „On, Allah je jedan! Allah je utočište svemu! Nije rođen nije, i niko Mu ravan nije." (El-Ihlas,1.-4.)

Allah, dž.š., se ni s čim ne može uporediti, jer nije ničemu On ne zauzima mjesto, jer nije materija ni tijelo. Nije ograničen pro ni vremenom. Nema lika, niti boje, niti je bilo s čim sjedinjen. Neov od bilo koga i od bilo čega. U svemu je savršen i bez ikakvih nedos Allah je najveći, uzvišen iznad nasilja nasilnika i iznad milosti onih milostivi. Kad god stupamo u namaz mi to potvrđujemo izgovarajuć Allahu ekber - Allah je najveći.

Jajce

Allah je iznad svega, a svaka stvar ukazuje na Njega. Jedino Allah, dž.š., poznaje Svoju veličinu. Muhammed, a.s., najčasniji rob kojeg je Allah stvorio i koji je dosegao najveći stepen spoznaje, kaže:

„Gospodaru naš, nemoćni smo da iskažemo zahvalnost Tebi, onako kako Ti sam Sebi možeš zahvalnost iskazati."

Mi se rađamo i umiremo u Božijem okrilju, bez obzira jesmo li ili nismo svjesni toga. Sve što postoji Allahu sedždu čini, jer se sve kreće shodno prirodnim zakonima koje je On stvorio i uspostavio. Srce vjernika i onog koji ne vjeruje i jedno i drugo pulsira pokoravajući se Allahovom zakonu. I svaka ćelija u svakom tijelu živi, razvija se i umire pod Allahovim okriljem. Islam nudi najkraći i najjasniji put ka Allahu, dž.š. Kad ste uz Allaha, dž.š., On vam uvijek daje znak da je i On uz vas.

Za razgovor:

1. Kako se dijele Allahova, dž.š., svojstva?
2. Šta su El-Esmau-l-husna?
3. Koja nam kratka sura u cjelosti govori o Allahu, dž.š.?
4. Navedite lična Allahova svojstva i svojstva Njegovoga savršenstva.

DAN POLAGANJA RAČUNA (SUDNJI DAN)

Jedna od temeljnih istina vjere je budući svijet - Ahiret na kome će svakome pripasti zaslužena i pravedna nagrada za svoj rad na ovome svijetu. Na ovome svijetu nastupit će najprije Kijametski dan, kada će svi ljudi i sva živa bića pomrijeti. Nakon toga nastupit će Sudnji dan.

Sudnji dan je vrijeme kada će Svemogući Allah, nakon naše smrti i propasti ovoga svijeta, sve mrtvo proživjeti i pozvati ljude da im sudi za njihova djela. Svakom čovjeku na Sudnjem danu bit će predočen njegov život i ono što je za života uradio. Na mizanu će se mjeriti i ocjenjivati naša djela. U koga pretegnu dobra djela bit će upućen u Džennet, a u koga pretegnu loša djela bit će kažnjen Džehennemom. Allah će svakome pravedno suditi i nikome neće biti nepravda učinjena. Sudnji dan je vrhunac nevidljivog svijeta. O njemu niko ništa ne zna osim Allaha, dž.š.

Allah, dž.š., nas u Kur'anu ipak obavještava o nekim osobenostima toga dana. Neke od njih On je opisao riječima:

Ko će imati vlast toga dana? Allah, Jedini i Svemoćni. (El-Mu'min, 16.)

I sve će Mu na Sudnjem danu doći pojedinačno. (Merjem, 95.)

Ti ćeš, o čovječe koji se mnogo trudiš, trud svoj pred Gospodarom svojim naći. (El-Inšikak,6.)

Sudnji dan je Allah, dž.š., unaprijed odredio i nastupit će tačno u određenom trenutku. Neposredno pred početak Sudnjega dana razbuktat će se Džehennem, a približiti Džennet. Nema mjesta sumnji u istinitost Sudnjega dana. Sudnji dan prirodno proističe iz ovoga svijeta. Ovaj svijet je ogromno poprište sukoba između istine i neistine, dobra i zla, nasilja jačeg nad slabijim. Nikada na ovome svijetu neće u potpunosti nestati nepravde, sukoba i zla. Stoga je neophodan dan u kome će istina i laž izaći na vidjelo, u kome će obespravljeni naći svoje pravo, i u kome će svako u svojoj knjizi vidjeti svoj trud i ubrati plodove svoga rada. Treba vjerovati u nužnost pravedne presude Uzvišenog Allaha za sve ono što činimo na ovome svijetu.

Džennet i Džehennem

Džennet je mjesto na ahiretu gdje će vjernici vječno uživati prema stepenu zasluga i dobijenih nagrada. Džehennem je, opet, mjesto na ahiretu gdje će griješnici izdržavati kazne prema težini počinjenih grijeha. Doslovan opis Dženneta i Džehennema je nemoguć, jer su to za nas tajne. Sve što je rečeno u Kur'anu o Džennetu i Džehennemu rečeno je samo kao primjer, kao simbolično prikazivanje onoga što će se desiti.

Slika Dženneta ili Raja dosta je slično opisana u svim religijama. Džennet je po kur'anskom opisu zona mira u kojoj nema sukoba, laži, psovke i spletkarenja. U Džennetu se nalaze divni dvorovi i edenski vrtovi, a ispod njih teku rijeke. Sa stanovnicima Dženneta bit će čiste žene i imaće na raspolaganju raznovrsna jela i ukusna pića. Allahova naklonost i Allahova

Džennet je za onoga ko je pokoran Allahu makar bio abesinski rob, a Džehennem je nepokornome makar bio plemić Kurejša. (hadis)

blizina bit će najveća nagrada vjernicima. U Džennetu će prvenstveno boraviti Allahovi poslanici, pravednici i šehidi, a zatim pravovjerni i bogobojazni ljudi. U njega će ući svi oni koji se iskreno pokaju i čine dobra djela. Pravovjernicima će se reći:

Uđite smireno u Džennet! Ovo je Dan vječnosti. U Džennetu će imati sve što zažele, a Allah će, im dati i više (od toga). (Kaf, 34.-35.)

U Džennet će se ulaziti u skupinama, gdje će pravovjerni biti dočekani riječima:

Selamun 'alejkum, a zatim, Vi ste srećni i spašeni. Uđite u Džennet, on će biti vaše vječno boravište! (Ez-Zumer, 73.)

Na blagodatima u Džennetu, pravovjerni će zahvaljivati Allahu riječima: „subhanekellahumme" „vel-hamdu lillahi Rabbi-l-'alemin." Džennetske blagodati bit će dostupne svakome, shodno položaju na kome se bude nalazio u Džennetu.

Džehennem nije ni život ni smrt. Vizija Džehennema u Kur'anu je zastrašujuća: griješnicima će tijelo gorjeti, ponovo izrastati i opet gorjeti... Uzdisat će i jecati... Vikat će, ali se neće čuti... Pit će ključalu vodu...

Stoga Allah upozorava:

Čuvajte se vatre čije će gorivo biti ljudi i kamenje. (El-Bekare, 24.)

Smrt će mu sa svih strana prilaziti, ali on neće umrijeti, njega će teška patnja čekati. (Ibrahim, 17.)

I u Džehennem će ljudi ulaziti u skupinama, a meleki, čuvari Džehennema, pitat će ih da li su im dolazili Allahovi Poslanici sa dokazima i opomenama za Sudnji dan. Griješnici će priznati svoje pogreške, a nevjernici će uzviknuti:

čuvari

Da sam, bogdo, zemlja ostao! (En-Nebe', 40.)

Kazna je istina... Nagrada je također istina. Allah Moćni i Milostivi, opominje, upozorava i zastrašuje. Allah stvarno ne kažnjava, nego čovjek kažnjava samoga sebe. Allah samo pravedno postupa. Ako bi Allah na Sudnjem danu izjednačio ubicu i žrtvu, tlačitelja sa potlačenim, ako bi to On učinio pod okriljem Svoje milosti, onda bi bio daleko od pravednosti.

Izjednačavanje nejednakih je teška nepravda. Allah je daleko od toga da bi nešto tako uradio. On je uvijek milostiv čak i onima u Džehennemu. Tako u jednom Hadisi-kudsiji kaže:

„Moja milost prethodi mojoj srdžbi."

Griješni vjernici će po izdržanoj kazni biti preseljeni u Džennet zato što su vjerovali i pored griješenja voljeli i poštovali Allaha, dž.š. Sjećanje na Allaha mora biti utisnuto u našu svijest i prisutno u svakom trenu našega života. Samo tako ćemo postići osobine pravoga vjernika, jer život nije „igra i besmislica".

Zar čovjek misli da će sam sebi prepušten biti, i da neće odgovarati. (El-Kijame, 36.)

Za razgovor!

1. *Šta je Posljednji, a šta Sudnji dan?*
2. *Ko nam je opisao Sudnji dan, gdje i kako?*
3. *Kome je poznato kada će nastupiti Sudnji dan?*
4. *Šta će se vagati na mizanu?*
5. *Šta je Džennet a šta Džehennem?*
6. *Koja je najveća radost i nagrada stanovnicima Dženneta?*
7. *Ko će sve boraviti u Džennetu a ko u Džehennemu?*

Cijena Džennetа je *La ilahe illallah* (hadis)

OBAVEZE PUNOLJETNIH MUSLIMANA

Osnovne obaveze svakog punoljetnog i umno zdravog muslimana i muslimanke su:

- čvrsto vjerovanje u temeljne istine vjere - imanski šarti
- uredno izvršavanje islamskih obaveza - islamski šarti
- njegovanje lijepog islamskog ponašanja - ihsanski šarti

Svaka osoba koja dosljedno ne izvršava pomenute obaveze ne može za sebe tvrditi da je musliman. Iman je pitanje ljudskog uvjerenja. Ljudska djela proističu iz onoga što se dešava u duši i glavama ljudi. Disciplinirano izvršavanje vjerskih obreda i naše svakodnevno ponašanje manifestacija su našega vjerovanja. Saznanje o postojanju Uzvišenog Allaha, dž.š., obavezuje nas na praktičnu primjenu Njegovih propisa odnosno izvršavanje temeljnih islamskih obaveza.

Kelimei-šehadet

Prvi i osnovni temelj islama je vjerovanje i očitovanje tog vjerovanja izgovaranjem Kelime-i-šehadeta, koji glasi:

Ešhedu en la-ilahe illellah ve ešhedu enne Muhammeden ‘abduhu ve resuluhu.

To znači:

Vjerujem i izjavljujem da je samo Allah Bog, i vjerujem i izjavljujem da je Muhammed Božiji rob i Božiji poslanik.

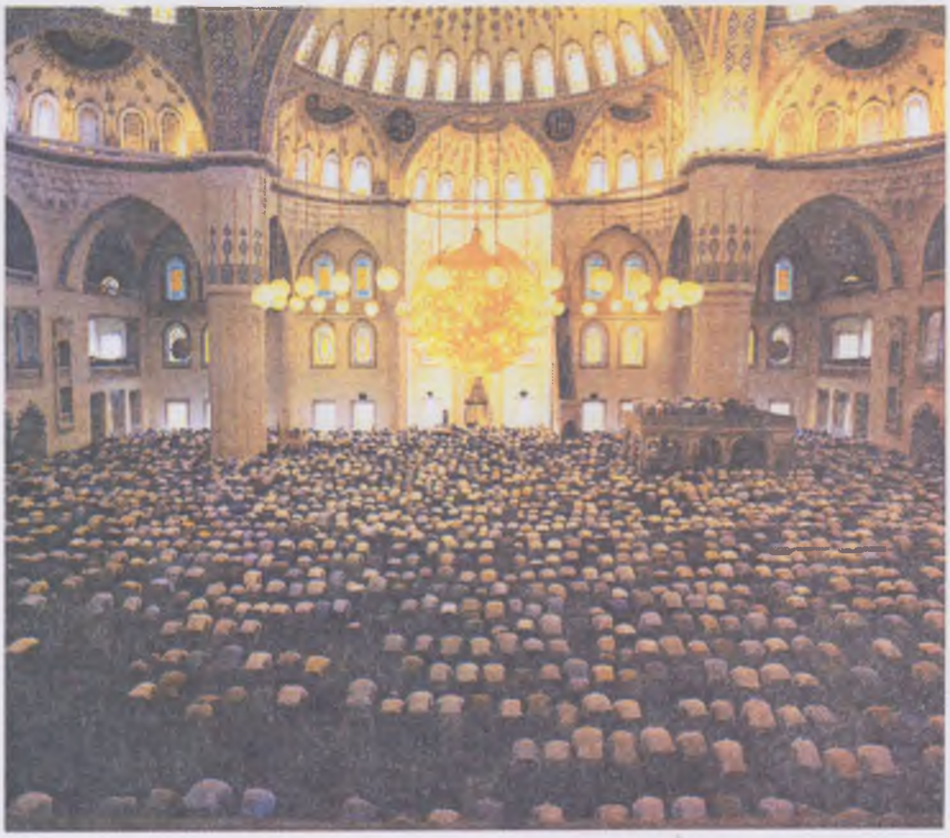
Ovim se riječima ulazi u islam i živi u islamu. To je najdublje određenje i duhovna legitimacija svakog muslimana. Njome se prihvaćaju sve obaveze i prava proistekla iz Allahova zakona. Sa kelimei-šehadetom, priznajemo dvije osnovne istine i to: Allahovo jedinstvo i Muhammedovo, a.s., poslanstvo. Neovisno o vremenu i prostoru svi Allahovi poslanici isticali su prije svega potrebu vjerovanja u jednog jedinog Allaha, dž.š.

Muhammed, a.s., je prenio Kur'an ljudskome rodu. Bio je na najvišem stupnju morala i ostao nezamjenljiv uzor muslimanima po svim pitanjima vjere, morala i načina života.

Vi u Allahovom Poslaniku imate divan uzor za onoga koji se nada Allahovoj milosti i nagradi na onom svijetu, i koji često Allaha spominje. (El-Ahzab, 21.)

Namaz

Druga osnovna i praktična obaveza muslimana jeste namaz. Namaz predstavlja osnovni obred koji čovjeka vezuje za Uzvišenog Allaha, a udaljava ga od šejtana, zlih djela i ružnih nakana. Naređivan je svim

vjerovjesnicima i svim narodima tako da povezuje sve generacije ljudi u jednu duhovnu zajednicu. Po Hadisu, namaz je temelj islama. Ko ga obavlja osnažuje vjeru, a ko ga ne obavlja potkopava njene temelje. Namaz je najbolji dokaz vjerovanja ili udaljavanja od islama. On predstavlja ljudsko priznanje i zahvalu Allahu na darovanome. Ništa čovjeka ne približava njegovom Gospodaru kao sedžda u namazu. Sedžda je štit od šejtana, zlih ljudi i vlastitih strasti.

Ti namaz obavljaj i nastoj da se sedždom Gospodaru svome približiš. (El-‘Alek,19.)

Resulullah kaže:

> „Namaz je svjetlo vjernika, osvjetljava mu lice i bit će mu zaštita na ovom i budućem svijetu."

Sve čovjekove misli, unutrašnja htijenja, namjere i osjećanja moraju biti čisti, iskreni i usmjereni prema Allahu. Kako se Poslanik osjećao u namazu prenosi nam Hazreti Aiša:

> „Kada bi Muhammed, a.s., stao na namaz toliko bi se izmijenio da nam je izgledao da ga ne poznajemo, a kao da i on nas ne poznaje. On je tada bio obuzet isključivo Allahovom veličinom."

Namazom čovjek učvršćuje vezu sa svojim Stvoriteljem. Stoga čovjek mora obavljati namaz, bez obzira na sve okolnosti i zdravstveno stanje, stojeći, sjedeći, ležeći pa i išaretom. Ne obavljati namaz znači prekinuti vezu sa Allahom, što se razboritom muslimanu ne smije desiti. U namazu se okrećemo tijelom prema Kibli, a srcem, mislima i pameću prema Uzvišenom Allahu.

Ramazanski post

Sijam ili post je treći islamski šart. Naređen je Kur'anom:

O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili i bogobojazni bili. (El-Bekare, 183.)

Kako su svi poslanici imali iste obaveze i iste ciljeve, tako je i post propisan svakom poslaniku i svakom narodu. Post kao i namaz predstavlja iskonsku i neprekidnu tradiciju čovječanstva. Post je najjači Allahov lijek i sredstvo za izgradnju i učvršćivanje zdrave i iskrene ljudske ličnosti.

„Post stvara kod postača osjećaj stalnog Božijeg nadzora i tako povećava stid. Ovaj osjećaj Božije prisutnosti najveća je garancija čuvanja duše od griješenja, ustrajnosti na Božijem putu i sreće na Ahiretu"- kaže Muhammed Abduhu. Post se uglavnom manifestira na dva nivoa:

- ostavljanjem jela, pića, i svih tjelesnih ugođaja od zore do zalaska sunca, i

- suzdržavanjem od laži, psovke, ogovaranja, klevetanja, strastvenih pogleda i dr.

Laž, ogovaranje, prenošenje tuđih riječi i strastveni pogledi su otrovi koji ne samo da razaraju međuljudske odnose već kvare i prekidaju post. Zato je mjesec ramazan mjesec istine i iskrenosti, ali i čovjekove borbe protiv sramnog govora i bestidnih djela. Stoga će Poslanik post nazvati „bedemom i štitom."

Tokom Ramazana čistimo dušu, odmaramo stomak i preispitujemo svoje ponašanje. Post nosi u sebi tajnu, kojom odlikuje čovjeka nad ostalim stvorenjima, jer omogućava razumu da vlada nad tijelom.

Zekat

Zekat, kao vjerska dužnost, četvrti je stub islama. Izvršavanje ove dužnosti naređeno je Kur'anom i Sunnetom Allahova Poslanika. Ova obaveza istaknuta je i naređena mnogim kur'anskim ajetima:

Uzmi od njihovih dobara zekat da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš. (Et-Tevbe, 103.)

U njihovim imecima imaju pravo oni koji traže i oni koji su uskraćeni. (Ez-Zārijat, 19.)

Iz navedenih kur'anskih ajeta jasno se vidi da je zekat dužnost i pravo, dužnost imućnih prema siromašnim i pravo siromašnih prema

imućnima. Prema tome, zekat su obavezni davati svi imućni muslimani i muslimanke koji posjeduju Šerijatom određenu količinu imovine, tj. nisab. Zekat se može trošiti i raspoređivati u jednu od sljedećih osam kategorija:

1. siromasima
2. bijednicima
3. ubiračima zekata
4. onima čija srca treba pridobiti za islam
5. za oslobođenje iz ropstva
6. prezaduženim osobama
7. za opće dobro, na Allahovom putu - fi sebilillahi i
8. putniku (koji je ostao bez sredstava)

Pravo na zekat navedenih kategorija proistiće iz kur'anske odredbe (Vidi: Et-Tevbe, 61.), te se prema tome ne može poništiti niti preinačiti. Shodno vremenu i prilikama nadležna islamska vlast može odrediti prioritet među kategorijama. Osnovni obredi islama: namaz, zekat i hadždž, vežu se za Ibrahima, a.s. Zekat je Muhammedu, a.s., i njegovome Ummetu naređen u Medini, druge godine po Hidžri. U Kur'anu se namaz i zekat zajedno spominju preko dvadeset puta a najčešće u sljedećoj formi:

Klanjajte namaz i dijelite zekat.

Zekat ima dvojako značenje:

- čišćenje imetka od tuđeg prava i
- čišćenje od grijeha i udovoljavanje Allahovoj volji i zapovijedi.

Zekat čisti i oslobađa čovjeka od oholosti i pohlepe za ovosvjetskim dobrima. Allahu, dž.š., sve pripada, pa je i imetak Allahova blagodat. Muhammed, a.s., kaže:

„Divan li je imetak u rukama dobrog čovjeka."

Hadždž

Hadždž je peta islamska dužnost koja se temelji na kur'anskoj odredbi:

Ljudi su dužni, u ime Allaha, ako su u stanju, hodočastiti Ka'bu. (Ali 'Imran, 97.).

Obaveza izvršenja hadždža zasnovana je i na Hadisu:

„Ljudi, strogo vam je naređen hadždž, pa hodočastite Ka'bu."

Ovu vjersku dužnost obavezan je izvršiti svaki pametan, punoljetan, zdrav, imućan i slobodan musliman čim osigura materijalna sredstva, a to znači:

- da nema nikakvog duga,

- da ima osiguran stan i opskrbu porodice za vrijeme odsutnosti, te

- da može podmiriti sve troškove za odlazak, boravak i povratak sa hadždža.

Žena koja obavlja hadždž mora ga obaviti sa mužem ili bližim rođakom sa kojim ne bi mogla stupiti u brak, ili da bude u društvu više žena. Obaveza hadždža nastupa onog momenta kada se ostvare svi navedeni uvjeti. Ukoliko neka osoba, zbog zdravstvenog stanja ili starosti nije u mogućnosti obaviti hadždž, dužna je poslati bedela (zamjenika), koji će u njeno ime izvršiti tu obavezu. Za bedela se može uzeti osoba koja je za sebe obavila hadždž i koja poznaje islamske i hadždžske obaveze. Glavne dužnosti, odnosno farzovi, pri obavljanju hadždža su:

- *ihram* - oblačenje odjeće specifične za hadždž,

- *vukuf* - stajanje na Arefatu 9. dan zu-l-hidždžeta, i

- *tavafu-z-zijare* - obilazak oko Ka'be.

Izvršavanje ove Allahove odredbe jedan je od najjačih dokaza iskrene vjere. Obavljajući hadždž muslimani se odazivaju Allahovom pozivu i izvršavaju Njegovu volju i odredbu.

Prema hadisima Muhammeda, a.s., za pravilno obavljen hadždž

nema druge nagrade osim Dženneta. Hadždž briše grijehe, pokriva nedostatke i osvjetljava tamne strane ljudskog života.

„Ko obavi hadždž i ne vrati se više grijesima; ne bude više činio bestidna djela i govorio nepristojne riječi, vratit će se kući čist od grijeha kao od majke rođen" kaže Poslanik.

Hadžije u pećini Sevr

Hodočasnici su Allahovi ugodnici i gosti. Allah će udovoljiti njihovim dovama i nadoknadit će im ono što su utrošili na tom putu. Oni ujedno posjećuju Ka'bu - Allahu najdraži hram. Ona je vidljiva centrala koja povezuje sve muslimane svijeta u nedjeljivu i neraskidivu zajednicu. Hadždž je neizmjenjiv i nezamjenjiv Allahov propis. Ko ima nijjet, a u mogućnosti je obaviti hadždž, treba to odmah, bez odlaganja, učiniti.

Za razgovor:

1. Koje su osnovne obaveze svakoga muslimana?
2. Kako glasi i šta znači kelimei-šehadet?
3. Šta za tebe znači namaz?
4. Kako se Muhammed, a.s., ponašao u namazu?
5. Kada je i kako naređen post?
6. Kojim kur'anskim ajetom je naređen zekat?
7. Koji su farzovi hadždža?
8. Zašto su hadžije Allahovi gosti?

MUSLIMANSKE GRUPACIJE I MEZHEBI

Svi muslimani svijeta dijele se, uglavnom, u dvije grupe:

- sunnije i
- šiije

Sunnije su oni muslimani koji se u svome vjerovanju i svakodnevnom življenju strogo pridržavaju Kur'ana i Sunneta Allahova Poslanika, te postupaka prvih muslimana. Sunnije čine većinu islamskoga svijeta.

Šiije su muslimani koji su se razišli sa sunnijama po pitanju izbora prvoga halife. Naime, oni smatraju da je za prvoga halifu, nasljednim putem, trebao biti izabran Alija, za kojim je bila udata Muhammedova, a.s., kći hazreti Fatima, iako su muslimani po slobodnoj odluci, izabrali Ebu Bekra. Poslije Alijine smrti šiije su imali svoje imame od Alijinih potomaka. Oni svoje imame smatraju nepogrješivim. Šiizam je danas najrašireniji u Iranu.

Tokom vremena među muslimanima su nastajale razne sekte, od kojih su najpoznatije vehabije, zatim ahmedije (kadijanije), behaije i dr.

Vehabijski pokret nikao je u Hidžazu i Nedždu u Saudijskoj Arabiji. Cilj vehabijskoga pokreta je očistiti islam od novotarija koje su se u njega uvukle.

Ahmedijski pokret se javio u Indiji, a ističe se svojom jakom propagandom naročito u Evropi i Americi. Ahmedije dolaze u sukob sa temeljnim učenjem Islama, jer tvrde da je osnivač ovog pokreta Gulam Ahmed dobivao objavu od Boga.

Behaije, u svom iskrivljenom naučavanju, dolaze u sukob sa osnovnim principima Islama. Mnoge svoje stavove preuzeli su iz drugih vjera. Imaju nešto pristaša u Iranu, Siriji i Americi.

Mezhebi

Muslimani u načinu vršenja vjerskih obreda i rješavanju pravnih pitanja slijede četvoricu najvećih islamskih pravnika - imama: Ebu Hanifu,

Šafiju, Malika i Ahmeda ibnHanbela. Spomenuti imami su, rješavajući pojedina pitanja iz islamskoga prava, trasirali poseban put ili pravac. Tako su nastale pravne škole ili mezhebi.

Pristalice imama se i danas zovu prema njihovim imenima: hanefije, šafije, malikije i hanbelije.

Najviše ima hanefija a nalaze se u Evropi, Maloj Aziji, Siriji, Afganistanu, Pakistanu, Turkestanu, Rusiji, Kini, Indiji itd.

Šafija ima najviše u donjem dijelu Egipta, Palestini, Kurdistanu, Hidžazu, Jemenu, Indokini itd.

Malikija ima najviše u Libiji, Maroku, Alžiru i Tunisu.

Hanbelija ima samo u Nedždu.

Šiije imaju svoj poseban mezheb.

Mezhepska isključivost

Mezhepska isključivost je kroz povijest dovodila muslimane do brojnih problema i razmimoilaženja. Išlo se čak do toga da su se u džamijama dijelili džemati, izgrađivali zasebni mihrabi, obezvrjeđivali imami drugoga mezheba itd. To je često predstavljalo klicu razdora i rušilo u temelju jedinstvo muslimana. Na prostorima na kojima mi živimo nije bilo toga sve do agresije na Bosnu i Hercegovinu 1992.godine. Tada su pojedini studenti i humanitarci iz arapskoga svijeta, kao pripadnici drugih mezheba, pokušavali proširiti neke oblike prakse svojih mezheba.

Za razgovor:

1. ***Ko su sunnije a ko šiije i po čemu se razlikuju?***
2. ***Koje su najpoznatije sekte među muslimanima danas?***
3. ***Šta su mezhebi?***
4. ***Koja su najpoznatija četiri imama?***
5. ***Šta je to mezhebska isključivost?***

TESAVVUF I TARIKATI

Tesavvuf predstavlja poseban put približavanja Uzvišenom Allahu. Pojavio se dosta rano u okrilju islama, a historičari tesavvufa vole da nalaze preteče ovog puta među samim ashabima Allahova Poslanika. Pristalice tesavvufa nazivaju se sufije. Samo posebnim duhovnim vježbama, po sufijama, i asketskim načinom života moguće je doći do spoznaje Svevišnjeg Allaha, dž.š., kao krajnjeg cilja svakog istinskog vjernika.

Po osnovu metodologije duhovnog usmjeravanja i vođenja na putu do spoznaje, u tesavvufu su se pojavile mnoge škole i pravci koji se zovu tarikati ili derviški redovi. Svaki tarikat ima svoja zasebna pravila, u sistemu obučavanja svojih pripadnika i po tome se prepoznaje i razlikuje od drugih tarikata. Na čelu svakog tarikata nalazi se šejh ili muršid. Pored moralnih, intelektualnih i duhovnih kvaliteta i pored obaveznog puta i tretmana koji mora proći, šejh mora posjedovati i široko vjersko obrazovanje. Mora dobro poznavati Kur'an, Hadis, fikh, akaid i sufijsku misao. Pripadnici jednog tarikata ili derviškog reda zovu se muridi ili derviši.

Kriteriji za primanje u tarikat su vrlo strogi. To je svojstveno svim tarikatima o čemu odlučuje šejh tarikata.

Šejh trasira put muridima i usmjerava njihove misli i osjećanja, pri čemu muridi prolaze kroz posebna stanja (*hal*) i postižu određene duhovne stepene (*mekame*). Sufije se ne zadovoljavaju samo Šerijatom, kao obaveznim znanjem, nego se drže tarikata u kome nalaze put za pravu spoznaju. Osim propisanih vjerskih obaveza, koje vrijede za sve muslimane, derviši kroz poseban obred, koji se zove zikr, teže intuitivnom poimanju Allaha, dž.š. Sufije smatraju da je nemoguće spoznati Allaha samo putem razuma, nauke i klasičnim izvršavanjem vjerskih obaveza i tvrde da se to može postići jedino čežnjom za Allahom. Da bi se došlo do čiste spoznaje, treba prevazići ovozemaljske probleme i putem beskrajne ljubavi približiti se Bogu. Neki derviški redovi, u tom smislu, upotrebljavaju i muziku.

Mjesta gdje se okupljaju derviši radi zikra, veličanja Allaha, dž.š., zovu se tekije ili zavije. Pored vršenja derviških obreda tu su se izučavala i djela sufijskih pisaca i mislilaca. Sufijski tarikati ili derviški redovi kod nas su prisutni faktički od samog dolaska islama u naše krajeve.

U različitim periodima i u različitim društveno-političkim i vjerskim prilikama različito su i tretirani, a ponekad smatrani preživjelim i nepotrebnim. Tarikati su, sasvim sigurno, kroz povijest uživali veliki ugled među muslimanima. Tarikati su im vraćali izgubljenu nadu, ulijevali sigurnost u njihova srca i usađivali ljubav i milosrđe prema svim Allahovim stvorenjima. Pripadnici tarikata bili su i velikani pisane riječi, mnogi pjesnici i kaligrafi.

Derviški redovi obično nose naziv po svome osnivaču a u nas su najpoznatiji:

mevlevije, halvetije, nakšibendije i kadirije.

Tekija na Buni

Tekije - kuće pobožnih ljudi

Tekije su manje ustanove ili kuće gdje se okupljaju derviši. To su domovi pobožnih, skrušenih, iskrenih i skromnih Allahovih robova. Tekije su obično građene na specifičnim mjestima, pored rijeka, izvora, na obalama jezera, jednom riječju u izuzetnom prirodnom okolišu. Širom islamskog svijeta tekije su bile i domovi musafirima, putnicima i beskućnicima. U tekijama su naročito boravili oni za koje je ovaj svijet samo most preko koga se stiže u vječnost. Zna se za neke derviše koji godinama nisu izlazili izvan tekijskog harema. Ili su sami osobno služili Allahu ili su hizmetili onima čija su srca uronila u beskrajnu Allahovu ljubav. U tekijskim odajama, pod dojmom ambijenta i snažne inspiracije, nastala su mnoga vrijedna djela. Tekije su bile i najpogodnija mjesta za suzbijanje oholosti, jer svaki derviš mora se potčinjavati svome šejhu i bez njegove dozvole (idžaze) ništa ne smije učiniti.

Tekije su građene širom islamskog svijeta, a naročito na prostorima Osmanske carevine. Tako se i u Bosni javljaju uporedo sa turskim osvajanjem. Od samoga početka one su imale značajnog udjela u razvitku gradova, širenju islama i islamsko-orijentalne kulture. U Bosni su namjesnici i druge ugledne ličnosti, zastupajući sunnijski islam, osnivali i tekije ortodoksnih derviških redova. Rijetki su bili gradovi u Bosni i Hercegovini koji nisu imali makar po jednu tekiju. Posljednju srbofašističku agresiju na Bosnu i Hercegovinu preživjelo je svega nekoliko tekija: u Sarajevu, Visokom, Travniku, Vukeljićima kod Fojnice, na Buni kod Mostara. Srbi su u ovom ratu porušili tekiju i turbe Hamze-dede Orlovića kod Nove Kasabe, tekiju u Jajcu, zatim na Diviču i Kula Gradu kod Zvornika i Foči, a Hrvati sravniše sa zemljom najčuveniju bosansku tekiju na Oglavku kod Fojnice.

Kao zaključak mogli bismo kazati da su tekije osnovne institucije tarikata za njegovanje i širenje prosvjete, nauke i kulture protkane pobožnošću po metodi dotičnog tarikata. Manje tekije zovu se zavije, a tekije koje služe za spremanje šejhova zovu se hanikah.

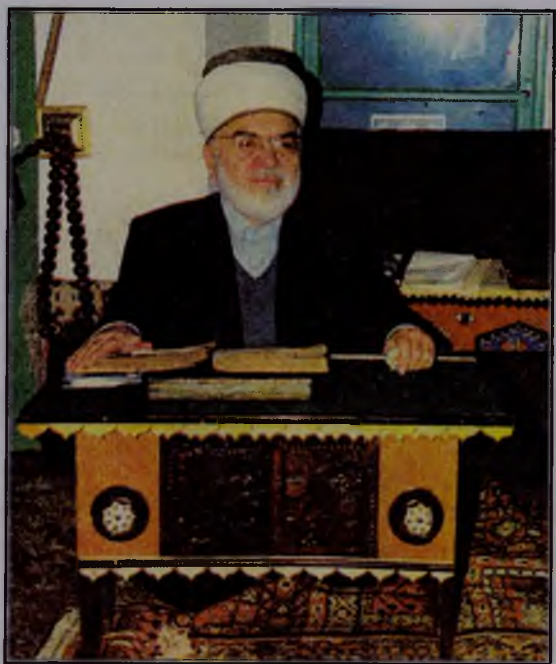
Deset savjeta istaknutog sufijskog učenjaka Abdulkadira Gejlanija:

1. Nemoj se kleti makar to bila i istina.

2. Nemoj lagati.
3. Nemoj obećati što ne možeš ispuniti.
4. Nemoj nikoga vrijeđati ni uznemiravati.
5. Nemoj nikoga proklinjati
6. Nemoj nikome reći da je nevjernik ili dvoličnjak jer samo Bog zna ko je kakav.
7. Obaraj oči i kloni se svih grijeha.
8. Izbjegavaj da ti drugi čine pomoć.
9. Nemoj nikome zaviditi na onome što on ima, a ti nemaš.
10. Budi skroman i uslužan.

Za razgovor:

1. Koje ljude nazivamo sufijama ili dervišima?
2. Ko je šejh a ko su muridi?
3. Kako se nazivaju mjesta okupljanja derviša?
4. Koji su najpoznatiji derviški redovi kod nas?
5. Kakav je utjecaj tekija na razvoj naših gradova?
6. Navedi bar dvije tekije koje znaš.

Veliki bosanski sufija, rahmetli Fejzulah Hadžibajrić

ISLAMSKI BONTON

Bonton se definira kao „dobro vladanje" ili „fino ponašanje i "lijep način izražavanja" što podrazumijeva lijep odgoj i široko obrazovanje. Nauka koja nam objašnjava u čemu se sastoji dobro a u čemu zlo, u islamskoj tradiciji, zove se ahlak. Nauka o ahlaku poučava nas kako ćemo urediti svoj život da bi postigli sreću na ovom i na budućem svijetu. Ponašanje u duhu islamskih pravila i propisa nazivamo islamskim bontonom.

Prema kur'anskom određenju Muhammed, a. s., je najljepši i jedini uzor za čitav ljudski rod. Musliman svoj život uređuje prema praksi i riječima Allahova Poslanika. Allah, dž.š., u Kur'anu za Poslanika kaže:

Jer ti si, zaista, najljepše ćudi. (El-Kalem, 4.)

A sam Poslanik za sebe je rekao:

> „Mene je odgajao moj Gospodar i On je uljepšao moj odgoj."

Svoju poslaničku misiju Allahov Poslanik je objasnio sljedećim riječima:

> „Poslan sam da usavršim plemenitost kod ljudi."

Svaki čovjek posjeduje kako dobru ćud i sklonost ka dobru tako i lošu ćud i sklonost ka zlu. Čovjek je poprište borbi dviju sila od kojih svaka teži za pobjedom, da bi mogla doći do punog izražaja. Ako želimo svoje životne trenutke ispuniti životnom radošću moramo se saživjeti sa čovjekom i Poslanikom sa kojim je Allah, dž.š., na najviši stupanj podigao smisao ljudskoga življenja. Stoga poslušajmo njegove riječi i savjete:

> „Među vama su mi najdraži oni koji se najbolje ponašaju, koji su plemeniti, koji vole i koji su voljeni..."

U pravila lijepog ponašanja spada prije svega čuvanje časti drugih ljudi:

„Ko čuva čovjekovu čast, Allah će njegovo lice zaštititi od vatre na Sudnjem danu."

Selam ili pozdrav prva je riječ kojom se uspostavlja kontakt, ali i ljubav među ljudima. Selam se naziva pri svakom susretu ili ulasku u kuću ili neke druge prostorije kao i pri rastanku i napuštanju društva. Enes, r.a., o tome priča:

-Resulullah mi je rekao: „Sine, kad uđeš kod svoje porodice pozdravi, jer će taj pozdrav biti blagoslov i tebi i članovima tvoje kuće."

Poslanik, a.s., je rekao:

„Tri stvari ti garantiraju naklonost tvoga brata:
- da ga pozdraviš kada ga sretneš,
- da mu napraviš mjesto u društvu i
- da ga zoveš njemu najdražim imenom." Poslanik također preporučuje:
„Rukujte se, mržnja odlazi, jer poštivanje je neodvojivo od ljubavi."

Poslanik razumije potrebu življenja ljudi u neposrednoj blizini. Susjed zna tajne svoga susjeda i u stanju je da mu nanese štetu. Stoga su Poslanikove riječi povelja o pravilima življenja u susjedstvu koje niko ne može osporiti:

„Ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan neka ne šteti interesima svoga susjeda" ili

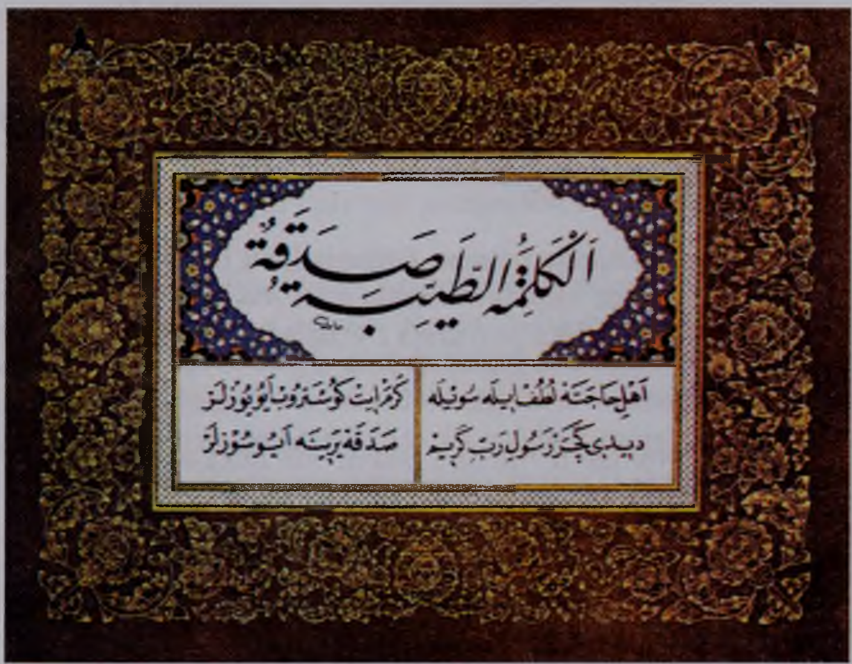
„...najbolji susjed kod Allaha je onaj koji je najbolji svom susjedu."

Osnovna pravila dobrosusjedskih odnosa su:

„Kad zatraži pomoć, pruži mu je. Kad zatraži zajam, daj mu. Kad je u oskudici, pomozi ga. Kad je bolestan, posjeti ga. Kad ga zadesi nesreća, izrazi mu saučešće. Kad umre, prisustvuj mu dženazi."

„Nemoj dizati zid da mu zakloniš vjetar, osim s njegovom dozvolom. Nemoj ga uznemiravati mirisom svoga lonca, a da mu ne zahvatiš iz njega. Ako kupuješ jabuke, pokloni i njemu ili ih krišom unesi, i neka tvoje dijete s njima ne izlazi da draži komšijsku djecu."

Ulaziti u tuđe kuće ili se zagledati po kući nije dozvoljeno bez dozvole i saglasnosti vlasnika.

Lijepa riječ je sadaka (hadis)

Zabranjeno je psovanje i vrijeđanje.

> „Dvojica koji jedan drugome psuju su dva đavola, oni se međusobno vrijeđaju i lažu."

Zabranjeno je bezrazložno sašaptavanje. Uzvišeni Allah kaže:

Sašaptavanje je šejtanski posao (El-Mudžadele, 10.)

Ibn Omer, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik rekao:

> „Zabranjeno je da se dvojica sašaptavaju u prisutstvu trećeg."

Pokuđeno je usiljeno i grubo govoriti.

> „...najmrži i najudaljeniji od mene na Sudnjem danu bit će brbljivci, hvalisavci i oni koji usiljeno govore"- kaže Muhammed, a.s.

U prisutstvu starijih i pretpostavljenih moramo voditi računa da svoj glas ne dižemo iznad njihovog glasa i da ih ne prekidamo u govoru. Uzvišeni Allah upozorava:

O vjernici, ne dižite glasove svoje iznad Vjerovjesnikova glasa i ne razgovarajte s njim glasno kao što glasno jedan s drugim razgovarate. (El-Hudžurat, 2.)

Ružan i bestidan govor, također je Hadisom zabranjen:

> „Vjernik ne vrijeđa, ne proklinje, nije bestidan i besraman."

Poslanik ustaje protiv prenošenja riječi, ogovaranja i klevete:

> „Najgori su oni koji prenose riječi, koji razdvajaju prijatelje i koji nevinim i čistim mahane traže."

Uznemiravanje drugoga na bilo koji način je zabranjeno, pa makar i neugodnim mirisom.

> „Ko jede luk ili prasu neka se ne približava džamiji, jer i meleki osjećaju neprijatnost od onoga od čega je ljudi osjećaju."

Musliman treba uvijek da je čist i ukusno obučen. Poslanik je preporučio da nosimo bijelu odjeću, ali je dozvoljena i odjeća drugačije boje.

> „Oblačite bijelu odjeću, jer je ona čista i bolja, a umotavajte u nju i vaše umrle."

> „Allahu je drago, a ljudima prijatno da pred njih izlazite čisti i lijepo obučeni."

Kada jedemo jedimo desnom rukom, kada pijemo pijmo desnom rukom.

> „Neka niko od vas (bez potrebe) ne jede i ne pije lijevom rukom, jer šejtan jede i pije lijevom rukom."

Također, kada se oblačimo ili obuvamo počinjeno uvijek sa desnom stranom. Isto tako kada nekome nešto dajemo činimo to desnom rukom.

> „Kada nekome nešto dajete, ili od nekoga nešto primate, dajite i primajte desnom rukom."

Islamski bonton, ne završava se sa ovim navedenim pravilima i propisima. Onaj ko želi urediti svoj život po principima islama, uzet će lijep primjer i uzor iz Poslanikova života, prakse i riječi.

Za razgovor:

1. Šta podrazumijevamo pod pojmom „evropski bonton"?
2. Šta je ahlak i čemu nas uči islamski bonton?
3. Kako se treba ponašati i kako treba izgledati svaki musliman?
4. Koja su ponašanja nedolična po islamu?
5. Na kojim principima muslimani uređuju svoj život?

ČUVANJE ZDRAVLJA I ŽIVOTA

Da bismo mogli uredno vršiti svoje ljudske i vjerske dužnosti, potrebno je u prvome redu da budemo zdravi. Stoga nam islam nalaže da s najvećom pažnjom čuvamo svoje zdravlje i svoj život. Allahov Poslanik je često u svojim dovama molio Uzvišenog Allaha da mu podari dobro zdravlje. Mnogobrojni ajeti i Hadisi, upozoravaju nas da se klonimo svega onoga što nam vjera zabranjuje, jer nam to ruši zdravlje i ugrožava život. U Kur'anu, Uzvišeni Allah kaže:

Kakva god vas bijeda zadesi, to je zbog grijehova koje ste zaradili, a On mnoge i oprosti. (Eš-Šura, 30.)

I imetak na Allahovom putu žrtvujte i sami sebe u propast ne dovodite i dobro činite; Allah, zaista, voli one koji dobra djela čine. (El-Bekare, 195.)

Muhammed, a.s., kaže:

„Za svaku bolest ima lijek, stoga se liječite."

Zna se da je Allahov Poslanik pozivao liječnika koji nije bio musliman da liječi Sa‘da sina Ebu Vekkasa. Kada se u njegovo vrijeme pojavila kuga u Siriji rekao je: „Kada čujete da je u kojoj zemlji kuga, ne idite u tu zemlju, a ako se tamo nađete, ne idite van."

Mjere izolacije pacijenata oboljelih od zarazne bolesti uvedene su tek u novije vrijeme. Radi razvoja i jačanja tijela, potrebno je da se što više krećemo. Musliman koji se trudi živjeti po propisima islama pored svakodnevnog obavljanja namaza živi umjerenim životom: umjereno jede, umjereno radi, spava, odmara se itd. Svi islamski propisi višestruko su vrijedni i korisni. Propisi o čistoći tijela, odijela i životne sredine, te moralna i duhovna čistoća, nenadmašni su recepti čuvanja života i zdravlja.

Duhan i posljedice pušenja

Domovina duhana je Amerika odakle je prenesen u Evropu početkom šesnaestog stoljeća. Evropom pa i svijetom prenosile su se vijesti da je duhan čudotvorna biljka i da je lijek protiv svih bolesti. Pušenje je najprije preplavilo Evropu, a potom i cijeli svijet. Ranije se nije moglo znati koliko je duhan štetan pa se njegova upotreba mogla i tolerirati. Danas, kad i mala djeca znaju da je duhanski dim izazivač i uzročnik najopasnijih bolesti, čudno je da se tako tolerantno ponašamo prema ovom opakom zlu.

Danas pouzdano znamo da duhanski dim sadrži mnoge otrovne supstance. Tako znamo da duhanski nikotin može izazvati bronhijalnu astmu, djeluje na rad srca, na krvne sudove, na probavne organe, a naročito na nervni sistem. Osim toga, pušenje duhana dovodi se u vezu sa najopasnijim oboljenjem našeg vremena. Dokazano je da toplota koja nastaje pri pušenju cigarete štetno djeluje na tkivo organa za disanje. Tako se pojava raka na plućima, grlu i usnoj duplji uglavnom dovodi u vezu sa pušenjem.

Pušači ne samo da obolijevaju nego i više umiru od nepušača. Pušači neuporedivo više traže i koriste usluge zdravstvene službe, a pouzdani su podaci da su češće na bolovanju i da prouzrokuju češće nesreće na radu. Zato postoje prijedlozi da pušači skuplje plaćaju zdravstvene usluge u odnosu na nepušače. Posebno treba istaknuti štetno djelovanje duhana po zdravlje žena i mladeži. Duhanski otrov naročito ugrožava njihov nježni organizam. Mladež i žene, nažalost i na svoju štetu, danas mnogo puše.

Suvremena istraživanja pokazuju da đaci i studenti pušači zbog rano narušenog zdravlja slabije uče i pamte, daleko su podložniji bolestima, nervozniji su i manje društveni u odnosu na svoje vršnjake. Žene pušači,

ako su uz to još noseće, pričinjavaju štetu ne samo sebi nego i djetetu koje nose. Često se djeca majki pušača rađaju sa određenim bolestima ili deformitetima. Uz sve to pušenje ugrožava mladost, svježinu i ljepotu. Jedan liječnik je rekao: „Kad bi žene znale koliko pušenje šteti njihovoj ljepoti, ne bi nikada zapalile nijednu cigaretu." Čovjek pušenjem svakako šteti sebi i svome zdravlju, ali vrlo često i drugim ljudima. Aktivni pušači stvaraju pasivne pušače. Proizvođači cigareta su, filtriranjem uspjeli smanjiti procenat katrana i nikotina u mnogim vrstama cigareta čak za 12 procenata. Međutim, ljudi u okolini pušača izloženi su daleko većoj opasnosti od duhanskoga dima.

Pojava duhana u muslimanskom svijetu izazvala je niz problema i rasprava. Duhan nije zabranjen Kur'anom. Ali, islam se prema duhanu, iz razumljivih razloga, ne odnosi tolerantno i blagonaklono. Zašto? Zato što pušenje duhana zasigurno odvodi čovjeka u propast. U tom smislu jasne su Allahove riječi:

Trošite svoj imetak na Božijem putu i ne bacajte se svojim rukama u propast. Činite dobro ako želite biti spašeni. (El Bekare, 195.)

Allahov Poslanik je poučavao ashabe da im je dozvoljeno sve što je prijatno i korisno, a zabranjivao im je sve što je odvratno i štetno.

„Nikakva šteta ni sebi ni drugim ljudima ne smije se pričinjavati", veli Poslanik.

Sve ono što na bilo koji način šteti ljudima nemoralno je i nije u skladu sa islamskim ponašanjem. Stoga većina islamskih znanstvenika smatra da je pušenje duhana zabranjeno - haram ili u najmanju ruku da je mekruh, štetna i nepoželjna pojava. Islam mora biti, prije svih, idejni pokretač borbe protiv pušenja. Potrebno je donijeti propise i odredbe koje bi zabranile pušenje na svim javnim mjestima. Pušač roditelj, nastavnik ili zdravstveni radnik svojom pušačkom navikom zagađuje okolinu, u najgorem slučaju djecu i omladinu.

A ti, ako si nesvjesno ili nesretnim slučajem stekao naviku da pušiš, nastoj svim silama da se tom zlu na vrijeme odupreš. Neka te ne zbuni i ne pokoleba to što među mnogobrojnim pušačima vidiš i učitelje islama i ljekare i pedagoge. Znaj da bi i oni voljeli da nisu pušači. Ako te, pak, to zlo nije dotaklo, čuvaj ga se i kloni na svaki način. Ne padaj pod utjecaj bilo koga, ni prijatelja, ni društva, ni mode. Onaj ko te navodi na pušenje nije ti prijatelj. A znaj da nije ni moderno ono što je štetno i što razara tvoje zdravlje, a time i tvoju sreću!

Rekli su o pušenju:

Sufija i pjesnik, Šejh Hasan Kaimija, još u XVII stoljeću sročio je stihove u kojima osuđuje „pijenje" duhana, kako se to nekad govorilo:

Zločesta je rabota, Nu' te muke tvrde,

Pušit ga je sramota, Sve haljine smrde,

Jer je vrlo grehota, Svakomu se grde,

Ostav'te se tutuna! Ostavte se tutuna!

I mi smo ga pili, u smradu bili,
Ka'no bogumili, Ostavte se tutuna!

Komitet za kontrolu pušenja Svjetske zdravstvene organizacije 1979. godine je dao preporuku koja glasi: „Na pušenje treba gledati kao na veliku svjetsku epidemiju koja izaziva ozbiljne bolesti i beskrajne zdravstvene probleme."

Za razgovor:

1. Šta nam islam nalaže u pogledu čuvanja zdravlja i života?
2. Koje sve bolesti izaziva duhanski dim?
3. Kakve štete pušač nanosi drugima?
4. Imaš li prijatelja pušača i šta misliš o njemu?
5. Možeš li navesti neka mišljenja o duhanu?

Alkohol, majka svih zala

Najrašireniju toksikomaniju u svijetu danas sigurno predstavlja alkohol. Alkoholizam je jedan od najtežih problema socijalno-psihijatrijske zaštite u čitavom svijetu. Poznat je od najstarijih vremena. U starom Egiptu ubiran je u vidu poreza. Rimljani su ga obilato koristili u svojim orgijama. Tokom srednjega vijeka svojim djejstvom alkohol je pustošio sela i gradove.

Danas se, međutim, alkohol pije više nego ikada. Prodor alkoholizma među žene i djecu dobiva zastrašujuće razmjere. Alkohol se pije prilikom rođenja djeteta, uspjeha u školi, pri sklapanju brakova, na sijelima, a nemali broj je i onih koji ga upotrebljavaju i na poslu. Djeca iz porodice alkoholičara daleko su podložnija navici pijenja alkohola. Stoga je rečeno:„ Kada roditelji piju djeca se kucaju čašama"

Kako islam gleda na ovakve pojave?

Uzvišeni Allah je izričito Kur'anom zabranio upotrebu alkoholnih pića:

O vjernici! Zaista je alkohol, kocka, idoli i gatanje strelicama, samo nečisto šejtansko djelovanje, pa klonite se toga, da biste bili spašeni. Šejtan nastoji da pomoću alkohola i igre na sreću unese neprijateljstvo i mržnju među vas i da vas odvrati od sjećanja na Allaha i od namaza, pa nećete li se toga proći. (El-Mâ'ide, 90.-91.)

Islam je objavljen za dobro čovjeka. On je putokaz za ljudsku sreću. I zato je islam, iz ljubavi prema čovjeku, ustao protiv alkohola. Zabranio ga je i pozvao vjernike da se bore protiv toga zla. Poslije objave navedenih ajeta muslimani su prosuli sve svoje rezerve alkohola, a posude u kojima je bio alkohol su porazbijali. Svaki dodir muslimana sa alkoholom je zabranjen. Iako je poslan kao milost svjetovima i nikoga nije proklinjao, Poslanik je osudio i prokleo deset osoba i to:

- onoga ko proizvodi alkohol,
- kome se proizvodi,
- ko ga pije,
- ko ga donosi,
- kome se donosi,
- ko ga toči,
- ko ga prodaje,
- ko se zaradom od njegove prodaje hrani,
- ko ga kupuje i
- kome se kupuje.

Muhammed, a.s., je nazvao alkohol majkom svih zala, rekavši u hadisu:

„ Alkohol je majka svakome zlu."

Ashabi Allahovog Poslanika prenose da je Allahov Poslanik zabranio sjedenje za stolom za kojim se pije alkohol:

> „Ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan, neka ne sjedi za stolom gdje hodaju čaše sa alkoholom."

Alkohol je bez sumnje veliko zlo koje šteti pojedincu i zajednici. On unosi siromaštvo u mnoge porodice. Izobličava ljudsku ličnost i doprinosi rađanju umno i fizički deformirane djece. Djeca alkoholičara često trpe glad i neimaštinju, a nerijetko ostaju bez škole i zanata. Mnoga zla koja se dešavaju u današnje vrijeme svakako su posljedica alkohola. Alkohol je nepovratno razorio stotine hiljada porodica. Hiljade djece trpi od odgojne zapuštenosti. Također, ugrožena im je i normalna životna egzistencija. Na radnim mjestima i u saobraćaju sve je više nesreća. Koliko samo nevinih ljudi strada zbog alkohola! Ukratko, društvo je ozbiljno ugroženo. Za sve ove nesreće pojedinaca i društva kriv je alkohol i njegova pretjerana upotreba koja dovodi do bolesti alkoholizma.

Dokle će sve ovo trajati? Dokle ćemo sretati pijanice na ulicama, a što je najgore, među njima i muslimane? Dokle će ljudi srljati stranputicom. Koliko je gorke istine u riječima Anride Materlon: „Današnjem svijetu nedostaju mnoge stvari, a prije svega razum."

Savremeno čovječanstvo, svojom tehnikom vinulo se u prostranstvo nebesa. Stigavši na mjesec dokazalo je svoju znanstvenu moć. No, svojom moći nije uspjelo uništiti alkohol - svog velikog neprijatelja. To je samo Islam učinio, prije četrnaest stoljeća, osudivši alkohol na smrt radi ljudskog mira i blagostanja.

Ako ti neko ponudi čašicu, taj je bez odgovornosti. Čuvaj se, za živu glavu nemoj to prihvatiti. Ne prelazi Allahove granice jer tamo je močvara nervnih lomova, duševnih bolesti, perverzija. Znaj da nema zadnje čaše. Poslije svake dolazi slijedeća. Put do ponora vodi preko jedne čaše. Želja da se „nešto" doživi, ustvari je duševna praznina, koja treba da se ispuni nečim.

Za razgovor:

1. Koliko je alkoholizam danas raširen u svijetu?
2. Kakav je odnos islama spram upotrebe alkohola?
3. Šta je o ovome kazao Muhammed, a.s.?
4. Kakve su posljedice pijenja alkohola?
5. Znate li zbog čega ljudi piju?

Malo droge, puno zla

Uz alkohol, čovjeka danas ugrožava jedno drugo zlo koje se zove droga. Upotreba droge iz godine u godinu je sve veća. Droga kao da nema granica. Prodire u sva područja svijeta. Danas tržište drogom nudi mnogo raznoraznih proizvoda kao što su: meshalin, hašiš, marihuana, kokain i još mnogo drugih psiholeptičkih medikamenata.

Milioni osoba koje svaki dan traže svoj „obrok", jer to zahtijeva njihovo zatrovano tijelo, predstavljaju masu potrošača i dobit u milionima dolara za bezobzirne, bezdušne i nečovječne švercere. Osobe koje počinju uzimati drogu postepeno se sve više navikavaju na nju i postaju ovisni o njoj. Tako postaju njeni robovi i njene žrtve. Nakon toga slijedi tjelesna i duševna propast, raskid sa porodicom, društvom, sa radnim obavezama, te rađanje unutarnje degradacije i konfuzije koja dovodi do krađe, prevare, silovanja, nasilja i zločina. Čak i nerođeno dijete majke koja je uzimala drogu, da bi ostalo u životu, mora se redovno podmirivati određenim količinama droge.

Ovisnike o drogi lahko je prepoznati po simptomima koji se brzo uočavaju: raširene zjenice, ugašen pogled, potpuna bezvoljnost, ispijeno lice, oronulo tijelo i duša koje pokriva ista takva odjeća. Da se prikriju ubodi „šprice" uglavnom nose duge rukave. Droga kao i alkohol su proizvodi i posljedice ljudskoga beznađa i moralne degradacije. Konzumiranje droge je samo put kojim se bježi od realnosti usljed ispraznosti života i duhovnog siromaštva. Čovjek nemoćan i uplašen, bez vjere u Boga, pred tegobama života posrće i pada na svakoj prepreci. Saznanje o kratkoći života i neizbježnoj smrti ledi mu krv u žilama.

Jedini lijek za čovjeka nije droga i „život u plavim oblacima", već viši smisao života, smisao koji jedino daje vjera i ispravno vjerovanje. Vjera i ima zadaću da pomogne čovjeku. Islam to upravo i čini. Islam zlo nastoji spriječiti u njegovom začetku, u njegovom korijenu. Islam je ukazao čovjeku na smisao života. Sve je samo Allahu podređeno. Samo je Allah utočište. Islam je široko otvorio svoja vrata za sve one koji traže utočište. Allah je pozvao ljude da otklone zlo u svojim srcima, iz srca i djela svojih bližnjih, iz svoje okoline. Islam je obznanio tajnu života - živjeti u ime Allaha i za Allahovu vjeru, za činjenje dobra, za sreću ljudi na obadva svijeta, za mir, ljubav i dostojanstvo. Stav islama po ovome pitanju izražen je ajetom:

Ne bacajte se svojim rukama u propast. (El-Bekare, 195.)

U svojoj ljubavi prema čovjeku i za čovjeka, islam jasno i odlučno zabranjuje upotrebu droge, smatrajući to velikim grijehom. U tom zaključku su saglasni svi islamski učenjaci. Ovaj stav je utvrđen na osnovu kur'anskih principa po kojima je i alkohol zabranjen. Ibn Tejmije, istaknuti islamski učenjak, u vezi sa drogom je rekao: „U drogama je više zla nego u alkoholu, te su one pogotovo zabranjene. Ko bi smatrao da su dozvoljene, otpadnik je od islama, neće mu se klanjati dženaza, niti će biti ukopan u muslimanskom mezarju."

Naša je islamska obaveza pomoći sebi i drugima. Samo snažnom vjerom postiže se uspjeh. Prvi muslimani, nadahnuti kur'anskim pozivom, osvijetlili su put budućim generacijama. Kada je Allah, dž.š., zabranio alkohol, ashabi su ga istog dana i odbacili. I danas kada se čovječanstvo hrve sa zlom alkoholizma i droge, islam nudi ključ za blagovremeno i efikasno iskorjenjivanje tog zla.

ZAPAMTI!

- Glavna borba protiv svakog zla je uništiti ga u začetku. Allahov - Poslanik kaže:
„Ko od vas vidi da neko radi ono što islam zabranjuje, neka to ukloni rukom, a ako ne mogne, onda neka osudi jezikom, a ako ni to ne mogne, nek osudi srcem, samo, to je najslabiji iman."

Jedan događaj

Poručnik Grej, šef policije u Denveru, gradiću u državi Kolorado, umalo da nije pao u nesvijest 21.9.1967. godine, kad je sa svojim ljudima upao u staru, već davno napuštenu, zgradu. U jednoj sobici osamnaestogodišnja djevojka, sva zamrljana krvlju, potpuno gola, plesala je oko leša dvogodišnjeg djeteta. Djetetove grudi su bile rasporene i u njih zabijena razbijena boca Coca-Cole. Djevojka Carrol Matherd bila je majka ubijenog djeteta. Plesala je izgovarajući besmislene riječi. U podignutim rukama držala je malo srce istrgnuto iz grudi svog djeteta. Uz zidove sjedili su drogirani mladići i djevojke koji su pušili i tupo promatrali prizor. Djevojka je u nastupu halucinacije pod utjecajem droge ubila svoje dijete, turpijom za nokte rasporila grudi i izvadila mu srce...

Ovo je jedna od bezbrojnih priča o strašnom zlu čiji su se tmurni oblaci nadvili nad ljudski rod. (*Takvim*, 1983., str. 57.)

Za razgovor:

1. Kako mladi postaju robovi droge?
2. Možeš li prepoznati ovisnike o drogi?
3. Može li droga zamijeniti izgubljeno samopouzdanje i vjeru?
4. Kakav je stav islama po pitanju droge?
5. Poznajete li nekoga ko upotrebljava drogu?
6. Kakav je dojam na vas ostavio gore navedeni događaj?

Kocka i igre na sreću

Islam je propisao mjere koje zabranjuju i onemogućavaju svaku vrstu nasilja i iskorišćavanja. U takve mjere spada zabrana hazardnih igara (igara na sreću), jer kriju u sebi elemente eksploatacije i prevare. Kocka ili hazardna igra bila je i uvijek će biti opasno društveno zlo za svaku zajednicu. Kur'an spominje kocku uvijek zajedno sa alkoholom, da bi naglasio da su zle posljedice i kocke i alkohola uglavnom iste.

O vjernici! vino i kocka i kumiri i strelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo, zato se toga klonite da biste postigli što želite. (El-Mâ'ide, 90.)

Ovim ajetom se najstrožije zabranjuju sva opojna pića kao i sve hazardne igre. U navedenom ajetu Uzvišeni Allah govori o posljedicama upotrebe alkoholnih pića i kockanja:

Šejtan želi da pomoću vina i kocke unese među vas neprijateljstvo i mržnju i da vas od sjećanja na Allaha i od obavljanja molitve odvrati. Pa hoćete li se okaniti. (El-Mâ'ide, 91.)

Razni su motivi u životu jednog čovjeka koji ga pobuđuju na kockanje. Dok se jedni kockaju da bi potrošili vrijeme zabavljajući se, drugi vjeruju da tako mogu nešto zaraditi, pa čak se i obogatiti. I jedan i drugi način je izraz lijenosti i bježanja od poštenog rada i halal zarade. Zato Uzvišeni Allah kaže:

Pitaju te o vinu i kocki. Reci: *„Oni donose veliku štetu, a i neku korist ljudima, samo je šteta od njih veća od koristi."* (El-Bekare, 219.)

Dok ljudi smatraju da u piću i hazardnim igrama imaju korist, Allah u ovom ajetu govori o velikoj šteti, a maloj koristi, te ih stoga i zabranjuje. Kocka postaje zlo naročito onda kada prijeđe u strast i naviku, što je redovna pojava. Iz zagrljaja ove navike, rijetko se ko uspije otrgnuti. Tako čovjek, umjesto Allahu, počne robovati šejtanu. Brojne su nesreće, proistekle iz ovakvih igara. Mnogi su zbog kocke nervno oboljeli i tako zauvijek postali nesposobni za rad postajući teret sebi, porodici i zajednici. Mnoge porodice su tako razorene. Mnogi su svoje ugledne porodice doveli do prosjačkog štapa. Mnoge svađe, tuče i krvoprolića nastala su zbog kocke. Zar šteta nije veća od koristi?

Kocka u savremenom svijetu uzima sve šire i sve opasnije razmjere u raznim vidovima i oblicima. Danas se otvaraju „savremene" kockarnice. Mnogi bogataši daju na kocku, kao u ostalom i na druge luksuze milionske svote novca, dok za društvene probleme i potrebe ne vole da znaju. Ipak je najbolnije što se sve više ovom zlu i hrđavim navikama podaju djeca i omladina. Umjesto da svoju mladost koriste za stjecanje znanja družeći se s knjigom ili kompjuterima, oni je rasipaju po zadimljenim lokalima za

igru i zabavu. A kad se u kocki upropasti sve, što nije rijetka pojava, onda se poseže za većim zlom - krađom i prevarom.

Mučna navika i strast postepeno ovladava svojom žrtvom. Takve osobe prvo počnu zanemarivati svoje obaveze i radne navike, gube volju za bilo kakvim ozbiljnim poslom i izgube svako dostojanstvo. Allahov Poslanik je često učio dovu:

„Allahu moj, sačuvaj me lijenosti i nerada."

Kocki se često pridaje neka vrsta općedruštvene važnosti, kao faktoru pomaganja siromašnih, i nezbrinutih osoba. Obično se nazivaju humanitarnim akcijama. Ovakvi vidovi pomaganja sirotinje čak su bili poznati i predislamskim Arapima. Arapski kockari su propisivali da dobitnik u kockanju ima pomoći siromašnu okolicu, ali nisu predviđali šta će učiniti s onim koji postanu siromasi zbog kockanja.

Islam je ovakav vid „pomoći" odmah zabranio kao i sve vidove igre na sreću. Islam je pokazao puteve humanosti i pomaganja čovjeka i zajednice. Igra i zabava su najlakši načini da se privuče svijet i da im se isprazne džepovi. Oni koji to organiziraju, samo oni ne gube. Oni uvijek dobijaju. Dobici i dobitnici su uglavnom planirani i namješteni, od „šibicara" koji nas susreću po pijacama i parkovima do velikih državnih lutrija. Kockanje, kao predmet zabave, zarade, ili pojave uopće treba suzbijati svakom prilikom i svim mjerama. U njima je „šteta veća od koristi." Za svakog razumnog muslimana ona predstavlja grijeh i tešku sramotu. Zabava je potrebna, i u granicama dopuštena radi odmora koji će nam dati snagu i osvježenje za ozbiljan rad i privređivanje.

Za razgovor:

1. *Šta motivira ljude na kockanje?*
2. *Kada kocka naročito postaje opasno zlo?*
3. *Upozorava li nas Allah i Poslanik na opasne posljedice kocke?*
4. *Da li ste nekada bili u lokalu za zabavu i kockanje?*
5. *Da li islam dozvoljava ikakvu vrstu zabave?*
6. *Kako se vi zabavljate?*

ČISTOĆA

Islam je vjera vanjske i unutarnje čistoće. Da bi se postigla ta čistoća najbolje se držati vjerskih propisa, a prije svega redovito obavljati namaz. Muslimani pet puta dnevno izvršavaju ovu obavezu. Jedan od osnovnih preduvjeta za ispravnost namaza jeste čisto tijelo, odijelo i mjesto gdje se klanja. Time ostvarujemo ličnu higijenu i higijenu našega okruženja. Namazom se čistimo od grijeha i tako postižemo i održavamo duhovnu tj. unutarnju higijenu. Bez higijene, nema namaza. Bez namaza nema islama.

Zdravlje je najveća blagodat u životu svakoga čovjeka. Stoga smo dužni voditi računa o svome zdravlju. Održavanjem čistoće čuvamo i njegujemo svoje zdravlje. Ujedno, time postižemo i Allahovo zadovoljstvo.

Allah zaista voli one koji se često kaju i voli one koji se mnogo čiste. (El-Bekare, 222.)

Muhammed, a.s., kao u svemu, tako i u pogledu čistoće, bio je i ostaje nam najsvjetliji uzor. Nikada nije izašao iz svoje kuće, a da se prije toga nije očistio i uredio. Ni kod drugih nije volio vidjeti tragove nečistoće ili neurednosti. Stoga je često govorio:

> „Čistoća je pola vjere; čistite se i ukrašavajte; islam je čistoća!"

Lična higijena

Održavanje lične higijene, najosnovniji je uvjet za očuvanje zdravlja. Izričita je Allahova zapovijed uzimanje abdesta kada hoćemo klanjati. Uzimajući abdest pet puta u toku dana peremo i vodom osvježavamo one dijelove našega tijela koji su najviše izloženi nečistoći. Prije i poslije jela obavezno peremo ruke. Održavanju higijene usta i čišćenju zuba islam posvećuje posebnu brigu. Muhammed, a.s., je govorio:

> „Pranje i čišćenje zuba misvakom (četkicom) čistoća je za usta, a zadovoljstvo za Gospodara."

„Da se ne bojim da neću opteretiti svoje sljedbenike, strogo bih im naredio da prilikom svakog namaza očiste zube."

Vrlo često zbog neurednih i nezdravih zuba nastaju opasne posljedice. Pored neugodnog zadaha iz usta, liječnici mnogim unutarnjim bolestima nalaze uzrok u bolesnim i nezdravim zubima. Osim navedenog Poslanik je naredio svojim sljedbenicima redovno obrezivanje noktiju, često kupanje, i uređivanje kose i brade.

Jednoga dana, neki beduin s neurednom kosom i bradom uđe u džamiju. Poslanik mu dade znak da izađe i da se uredi, što ovaj odmah i učini. Kad se vratio, Muhammed, a.s., primijeti:

„Nije li tako bolje za tebe, nego da si došao s kosom kao vrag?!"

Odjeća

Odjeća puno govori o čovjeku. Islam je propisao kako se trebamo oblačiti. Ipak, odjeća prije svega mora biti čista. Među prvim objavljenim kur'anskim ajetima su:

Ustani i opominji! - I Gospodara svoga veličaj! - I haljine svoje očisti! (El- Muddesir, 2.-4.)

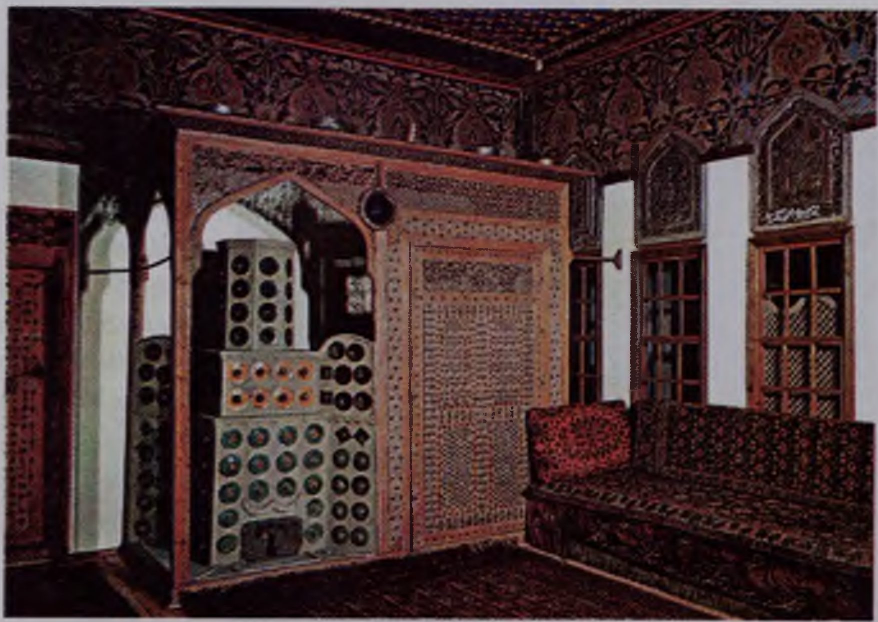
Ove riječi upućene su Muhammedu, a.s. Suština njegove opomene, dakle, treba da bude i slavljenje Allaha i neprikosnovena čistoća. Sam Poslanik je upozoravao: „Allahu je drago, a ljudima prijatno, da čovjek dolazi u društvo čist i prikladno obučen."

Svojim namjesnicima Poslanik je poručio: „Ako mi šaljete glasnika, neka bude lijepe vanštine i lijepa imena."

Čistoća mjesta stanovanja

Musliman je dužan paziti na čistoću stana. U svojim kućama ili stanovima provodimo najviše vremena. U njima jedemo, učimo, odmaramo se, spavamo, ali i činimo ibadet. Ashab Semure kaže:

„Božiji Poslanik nam je naredio da u našim kućama odredimo mjesta gdje ćemo klanjati i strogo nas upozorio da ta mjesta držimo čistim."

Kuća se mora svakodnevno čistiti i provjetravati. U njoj provodimo najviše vremena. Narod kaže: „Zdravlje blista gdje je kuća čista!" ili „Kakva kuća - takvo zdravlje!" U stanove nikada ne ulazimo u obući, niti unosimo ili upuštamo životinje koje je islam zabranio da držimo u kući. Tako ćemo sebi i svojim ukućanima obezbijediti mir, dobro raspoloženje i Allahovo zadovoljstvo. Stanovi su naše ogledalo!

Dvorište, ulica, džamija

Sve ono što nas okružuje i gdje živimo naša je životna sredina. Naš odnos prema životnoj sredini jeste pokazatelj naše vjere. Po tome nas

ljudi prepoznaju i po tome se mi predstavljamo ljudima. Islam želi da u svemu, pa i u ovom pogledu, budemo primjer drugima. Poslanik je upozoravao:

> „Čistite svoja dvorišta, ne budite u tome slični inovjercima."

> „Ko ukloni i iznese iz džamije nešto što smeta ili nanosi bilo kakvu neugodnost, Allah će mu sagraditi kuću u Džennetu."

Džamije su Allahove kuće i najdraža Mu mjesta. Muslimani ih svakodnevno posjećuju radi zajedničkog obavljanja namaza. Allah, dž.š., kaže:

U njoj (džamiji) su ljudi koji vole da se često peru, a Allah voli one koji se mnogo čiste. (Et-Tevbe, 108.)

Ulice i putevi su društveno dobro. Svi ljudi imaju pravo da ih koriste, ali i obavezu da ih čuvaju i održavaju. Poslanik je rekao:

„Sklanjaj s puta ono što svijetu smeta, to će ti se ubrojati u sadaku."

Bacanje otpadaka i drugih nečistoća po ulicama sraman je i nekulturan čin, ali i znak slabog odgoja i odsustva vjerske svijesti. Naša vjera nalaže pravu i istinsku čistoću.

U svim muslimanskim sredinama odvajkada je njegovana lična higijena, bračna higijena, higijena ishrane, higijena stanovanja, higijena okoline i sl. Po muslimanskim selima i gradovima oduvijek je bilo dosta vode, cvijeća i zelenila.

U muslimanskim avlijama rasle su lipe i jorgovani. Pred skoro svim džamijama žuborila je hladna voda u šadrvanima. Tako nas je ljepota islamskog ambijenta podsjećala na kur'anski opis džennetskih vrtova. Svaki musliman i muslimanka moraju biti ponosni na ovakve propise i dostignuća svoje vjere. Na nama je da budemo dosljedni sljedbenici islama, da vodimo više brige o vlastitoj higijeni, uređenju stanova, radnji i ostalih životnih prostora. Što više islamske prosvijećenosti - to više zdravlja i napretka!

NE ZABORAVI!

Svaki musliman i muslimanka, još od rane mladosti, moraju razvijati osjećaj za čistoću vodeći računa o sljedećem:

1. da budu čista i uredna tijela i odijela,

2. da njihova kuća i dvorište budu uredni i čisti,

3. da jedu zdravu, čistu i dozvoljenu hranu,

4. da pored tjelesne čistoće, nastoje očistiti i svoje srce i postignu savršenu duhovnu čistoću.

Za razgovor:

1. Kakav je stav islama po pitanju higijene?

2. Koliko je pažnje higijeni poklanjao Muhammed, a.s.?

3. Šta se podrazumijeva pod ličnom higijenom?

4. Šta nam islam nalaže u pogledu radnih mjesta, džamije, ulice, okoline?

5. Da li si nekada osjetio ponos što se pridržavaš islamskih propisa o higijeni i što si musliman?

ODNOS PREMA PRIRODI I ŽIVOTNOJ SREDINI

Allah, dž.š., je ovaj svijet stvorio i uredio po određenoj mjeri i ravnoteži i mi smo dužni čuvati uspostavljenu harmoniju.

Hvali ime Gospodara svoga Svevišnjeg, koji sve stvara i čini skladnim, i koji sve s mjerom određuje i nadahnjuje (El-A'la, 1.-3.)

Čovjek je dobio značajno mjesto na Zemlji. Suđeno mu je da bude Allahov namjesnik i da na ovom svijetu uređuje život i gradi poredak najbolje i najsretnije po njega i po ostali svijet. Već u prvoj najavi stvaranja čovjeka naglašen je strah meleka da će čovjek praviti nered na Zemlji. Stoga, Allah, dž.š., upozorava čovjeka da mu je to zabranjeno, i da zbog toga neće proći nekažnjeno, pa kaže:

... i red na Zemlji ne remetite, kad je već na njoj uspostavljen red. To je bolje za vas, ako vjerujete. (El-A'raf, 85.)

Odnosi između čovjeka i prirode u svijetu danas su znatno poremećeni. Čovjek je pohlepan i lahkomislen. U želji za što većim tehnološkim napretkom i zaradom, čovjek bezobzirno nastoji sve u prirodi potčiniti svojim interesima. Sve je očevidnije da svijet prolazi kroz dramatične faze i da nam prijeti ekološka kataklizma. Znanost je proizvela ugroženost prirode. Voda, zrak, zemlja, zagađeni su toliko da predstavljaju veliku opasnost po čovjeka i njegovo zdravlje. Bolesti modernog društva su bolesti krvi, srca, slabljenje sluha usljed buke, alergije, neuroze, spontani pobačaji i sl.

Životna sredina na bosanskohercegovačkim prostorima uveliko je ugrožena. Po diktatu sa strane razvijali smo uglavnom baznu industriju. Rezultat toga su tone čađi koja izlazi iz industrijskih dimnjaka i natkriva naše najveće gradove. Tokom rata šumsko blago nam je opustošeno. Našim rijekama plivaju mrtve ribe ili ih više i nema. Gradovi su slabo snabdjeveni pitkom vodom, a smeće nam iz dana u dan zatrpava ulice i ulaze u zgrade. Problemi postaju sve vidljiviji.

Moramo savremeno živjeti i savremeno proizvoditi, ali i imati na umu da su Allahovi zakoni nepromjenljivi i da je čovjeku potčinjeno sve na

Zelena pluća grada - Travnik

Zemlji. Tako se na sve strane javlja potreba za zaštitom i obnovom životnih uvjeta. Valja, dakle, ponovo uspostaviti uništenu harmoniju između čovjeka i prirode. Čovjek je bezobzirno iskorišćavao prirodu umjesto da sa njom sarađuje što je u skladu sa Božijom voljom. Stoga čovjek mora prije svega uspostaviti vezu sa Uzvišenim Allahom.

Islam je, bez sumnje, izvršio snažan utjecaj na polju humanizacije odnosa među ljudima, životinjama i biljkama. Na osnovama Kur'ana i Hadisa u svijetu se postepeno formirala posebna - islamska kultura i civilizacija koja ima svoje specifičnosti. Ona je prirodna i životna i usmjerena je u pravcu očuvanja čovjekovog duhovnog i tjelesnog zdravlja. Svako od nas mora težiti unapređenju životne sredine tako što neće samo od nje uzimati, nego će joj i davati. Kako su samo dalekovide Poslanikove riječi:

> „Ako bi se u rukama nekog od vas našla sadnica u trenutku nastupa Sudnjeg dana, i ako bi imao vremena da je posadi, neka to učini."

Poslanikove riječi naišle su na najjači odjek u praksi njegovih ashaba. Tako je hazreti Ebu Bekr, obraćajući se borcima koji su trebali krenuti put Sirije rekao: „Ne sijecite drveće i ne palite usjeve."

Vjerovatno rukovođen Poslanikovim riječima i islamskom tradicijom hercegovački sandžakbeg Ali-aga Rizvanbegović uveo je jednu zanimljivu i neobičnu praksu na svom području. Naime, svi oni koji odluče da sklope brak na dan vjenčanja morali su donijeti potvrdu od mjesnog muhtara da su zasadili po deset stabala plemenitog voća i da su se sva primila. Možemo samo zažaliti što je ovo bio jedinstven slučaj i što i danas nije u praksi. Ipak, možemo reći da se u svim muslimanskim sredinama, pa i u nas, uvijek živjelo s ljubavlju prema prirodi.

Inspirirani kur'anskim opisima džennetskih vrtova muslimani su izgrađivali posebnu kulturu življenja. Muslimanske avlije bile su pune cvijeća. Zajedno sa vrtovima i baščama, one su davale čovjeku refleksiju džennetskih vrtova. Voda, šadrvani, česme, vodovodi, hamami - sve je to djelo muslimanskih ruku. Muslimanski mislioci i mistici također govore u svojim djelima o prirodi, znajući da

...ništa ne postoji što Boga ne hvali (El-Isra', 44.)

Sjećati se Allaha znači vidjeti Ga svuda. Cjelokupna priroda protkana je Božanskim prisutstvom. Bog brine o svijetu i održava ga. Čovjek, kao Njegov namjesnik, trebao bi brinuti o ambijentu u kojem predstavlja središnju tačku. Čovjek ne može zanemariti brigu o prirodi a da ne iznevjeri svoju zadaću i svoj emanet. Biti čovjek, znači biti svjestan ove odgovornosti. Rješenje krize životne sredine ne može uslijediti bez iscjeljenja duhovne slabosti modernog čovjeka.

„Ovaj svijet nismo naslijedili, već smo posudili od svojih predaka"- kaže kašmirski narod.

ZAPAMTI!

- ***Često razmišljaj o Allahovim stvorenjima.***
- ***Voli prirodu, jer i ona je dio Allahova svijeta kao i ti.***
- ***Bez potrebe ne gazi travu i čuvaj zelenilo.***
- ***Nemoj sakatiti stabla, i ona imaju svoj život.***
- ***Otpacima i suvišnim stvarima ne zagađuj prirodu.***
- ***Svaka biljka je mala tvornica kiseonika.***

Bijeli čovjek uništava prirodu

Sada je životu kraj - počinje borba za opstanak. Kako se može prodati ili kupiti toplina rođene zemlje i modrina neba? Mi to jednostavno ne možemo shvatiti. Mi nismo vlasnici svježine zraka i bistrine vode, pa kako ih onda možemo prodati? Svaki pedalj ove zemlje svetinja je moga naroda. Svaka treperava borova grančica, svako zrno pijeska na riječnoj obali i svaka zraka u tmini šume; svaki, i najmanji kukac, sveti su u mislima i vrijednost moga naroda. Kada mrtvi bijelog čovjeka odu na put u vječnost među zvijezde, zaboravljaju zemlju iz koje su ponikli. Mrtvi crvenog čovjeka nikada ne zaboravljaju svoju voljenu zemlju. Ona vječno živi kao majka koja im je dala život. Mirisave trave naše su sestre; srndać, pastuh, veliki orao - braća su nam. Stjenovite planine, sočni pašnjaci, toplo tijelo premorenog konja i čovjek - sve to pripada istoj obitelji.

Kada veliki bijeli poglavica šalje poruku da želi kupiti ovu našu lijepu zemlju, previše, sve od nas traži. Veliki bijeli poglavica obećava nam drugo mjesto, na kojem ćemo lijepo živjeti. Razmotrit ćemo tu njegovu ponudu o kupnji naše zemlje. Ali to neće biti lahko, jer je ova zemlja nama sveta. Ove bistre vode što se ruše brzacima i pritječu rijekama nisu samo vode. To su vode, ali i krv naših predaka. Ako vama i prodamo zemlju, da li ćete se sjećati da je ta voda sveta. Svaka slika u bistrini jezera odraz je uspomena iz života moga naroda. Prodamo li vama ovu zemlju, morate učiti svoju djecu da su šum vjetra i žubor vode glas naših, a i vaših predaka.

Zato prema vodama morate biti dobri kao prema svojoj braći. Teško nas bijeli čovjek može razumjeti. Njemu je ova zemlja kao i svaka druga. Zemlja mu nije brat, već neprijatelj kojeg pokorava, i kad je iscrpi ostavlja. Prema majci-zemlji i ocu-nebu odnosi se kao prema predmetima, koji se kupuju, pljačkaju i prodaju poput stoke ili zlatnog nakita. Ta pohlepa neumitno uništava zemlju, nakon čega ostaje potpuna pustoš. Naš način života vi ne možete shvatiti, a ni mi vaš. Dosta je samo pogledati vaše gradove, pa da crvenog čovjeka zabole oči. U gradovima bijelih nema tihog kutka. U njima nema mjesta s kojeg se može čuti otvaranje cvijeta u proljeće, podrhtavanje krila u leptira. Možda zato što sam Indijanac, pa jednostavno ne mogu to shvatiti. Buka vaših gradova uništava mi sluh. Što vrijedi život

čovjeka koji ne može čuti usamljeni zov jelena ili noćnu prepirku žaba u bari? Ja sam crveni čovjek i ne razumijem vas.

Indijanac voli šapat vjetra kada se poigrava površinom jezera i drhtaj lahora s mirisom svježine ljetne kiše i isprane smrekovine. Ako vam prodamo ovu našu zemlju, čuvajte je kao svetinju. Tada će bijeli čovjek moći, u dahu vjetra, osjetiti slast mirisa prerijskih trava. Razmotrit ćemo vašu ponudu o kupnji ove zemlje. Ako pristanemo, morat ćete ispuniti ovaj uvjet: bijeli se čovjek mora odnositi prema životinjama kao što se odnosi prema bližnjima. Indijanac sam i ne razumijem drugi život. Tužan sam gledao po prerijama hiljade i hiljade bizona koje je bijeli čovjek nerazumno poubijao iz jurećeg „željeznog konja." Indijanac sam i ne shvaćam kako „željezni konj" koji riga žar i dim može vrijediti više od bizona, koji mom narodu znači život. Što je čovjek bez životinje? Nestane li životinja, nestat će i čovjek! Što god zadesi životinje, ubrzo mora snaći i čovjeka. Sve je na Zemlji povezano. Ako vam prodamo ovu lijepu zemlju, morat ćete učiti vašu djecu da su u njoj kosti naših djedova. Morat ćete ih učiti kao što smo i mi učili našu - da je zemlja svima dobra mati. Što snađe majku-zemlju, snađe i njenu djecu. Kako onda može čovjek pljunuti na zemlju?

Bijeli čovjek, makar njegov Bog kroči i razgovara s njim kao prijatelj s prijateljem, neće izbjeći prijetećoj sudbini. Možda smo ipak braća. Vidjet ćemo. Jedno znamo sigurno, a to mora naučiti bijeli čovjek: naš Bog je isti Bog. Možda mislite da, kao zemlju, možete uzeti i Njega. Ali se varate! On je dobar Bog svih ljudi i Njegova pravednost je jednaka za sve, za bijelog i crnog čovjeka. On je dio ove zemlje, pa ako je oskrnavite, prezreli ste njenog Stvoritelja. Tada će bijeli ljudi nestati na Zemlji, možda prije drugih plemena. Ako to zaboravite, plamtjet ćete u ognju nestajanja, u vatri Boga koji vas je rodio i doveo ovamo i u neobjašnjivosti dao vam vlast nad crvenim ljudima i njihovom zemljom. Nikada ne možemo shvatiti zašto tamanite bizone, zašto ubijate divlje konje na prerijama, zašto je u šumama preovladao zadah ljudskog vonja, zašto su vidici zelenih gora i modrog neba poparani žicama koje govore: Gdje su šumarci, trave i prerije? Nestali su. Gdje je veliki orao? Nema ga! Ljudskom životu je kraj, počinje borba za opstanak.

(Pismo indijanskog poglavice, upućeno predsjedniku SAD 1854. godine, *Islamska misao*, 1989., br. 127., str. 31.)

Za razgovor:

1. Ko je i kako stvorio ovaj svijet?
2. Kakva je uloga i obaveza čovjeka na ovome svijetu?
3. Prijeti li nam ekološka kataklizma?
4. Šta nalazimo u Poslanikovim riječima po pitanju životne sredine?
5. Kakvu je praksu uveo Ali-aga Rizvanbegović?
6. Sa svojim nastavnikom analizirajte pismo indijanskoga poglavice i porazgovarajte o njemu?

SLOBODNO VRIJEME

Vrijeme je Allahov dar i Allahova blagodat, kao i ljudski život. Svaki čovjek ima svoje određeno vrijeme koje treba provesti na ovom prolaznom svijetu. U ovom ograničenom životu imamo zadatke koje trebamo, prema svojim sposobnostima i mogućnostima, ostvariti. Ti zadaci su veoma važni i istaknuti su u Kur'anu:

Tako mi vremena, čovjek, doista, gubi, samo ne oni koji vjeruju i dobra djela čine, i koji jedni drugima istinu preoporučuju i koji jedni drugima preporučuju strpljenje. (El-'Asr, 1.-3.)

Čovjek nije vlasnik svoga života i prema njemu ne bi smio biti nemaran i neodgovoran. Od smrti niko nije izuzet, a vrijeme neumoljivo prolazi. Prošli dani ne mogu se povratiti, oni su daleko iza nas. Allahov Poslanik nas upozorava:

> „Iskoristi pet stvari dok te nije spriječilo drugih pet: život prije smrti, zdravlje prije bolesti, slobodno vrijeme prije zauzetosti, mladost prije starosti i bogastvo prije siromaštva."

Treba znati da će se za sve navedene blagodati polagati račun pred Uzvišenim Allahom. Svaki život je promašen pred koji nije jasno postavljen

cilj. Da bi se ostvarili životni ciljevi treba dobro osmisliti svoje vrijeme.

O tome kako da provode svoje vrijeme posebno mladi moraju voditi računa. To je najplodnije razdoblje ljudskoga života. Tada se najviše uči, formira odnos prema životu i svijetu, formira porodica, osiguravaju sredstva za egzistenciju. To je vrijeme ispitivanja i provjeravanja svih mogućih životnih vrijednosti. Zub vremena nagriza našu mladost, naše zdravlje i naš život. Rabija el-Adevija je govorila:

ı voditi

„Čovječe, ti si ovdje samo određeni broj dana. Kad god prođe jedan dan, prođe i dio tebe. Kako prođe dio, tako prođe sve. To znaj, pa pazi šta radiš!"

Kada uđete u neku biblioteku, pogledajte koliko ima tamo knjiga. Kako su samo ti ljudi uspijevali napisati toliko značajnih djela? Pa, tako što su znali i uspijevali koristiti svoje vrijeme na pametan način. Imami Gazalija, koji je živio 55 godina napisao je oko 700 djela. Jedno njegovo djelo sačinjava čak 15 tomova. Sjetite se drugih velikana povijesti, Ibn Rušda, Ibn Sinaa, Ibn Halduna i njihovih životnih ostvarenja. Da su rasipali svoje vrijeme i trošili ga uzalud, mi danas ne bi znali za njih, kao što ne znamo za

Korisna knjiga je najbolji prijatelj

milione drugih. Mladi koji poštuju život, nastojat će svoj um obogatiti znanjem, a srce oplemeniti islamskim moralom. Svaki rani početak daje veće plodove. Nijedan dan ne smijemo provesti bez rada. U suprotnom, život teče u besmislu - „Ubijanje" i traćenje vremena, dat će svoje loše rezultate i gorke plodove. Naš istaknuti pjesnik Safvet-beg Bašagić kaže:

Za mladosti vatrene i žive,
Ko svoj razum znanjem ne ukrasi,
Zaplakat će na grobu prošlosti,
Kad mu stanu beharati vlasi.

Naši protekli dani, pouka su za našu budućnost. Svoj ostatak života moramo racionalno i prema programu i islamskim principima koristiti. Ko više radi draži je Allahu i ljudima. Sutra već može biti prekasno. Jedna arapska poslovica kaže: „Čija lijenost potraje, nada mu propadne." Svako naše druženje, svaki naš susret i razgovor, gledanje televizije, šetnja, čitanje novina, mora imati svoj cilj i svoju svrhu. Muhammed, a.s., je govorio:

„Neka mi Allah ne blagoslovi nijedan dan u kojem ne naučim nešto novo."

Ako u životu ne možemo sve postići, ne trebamo sve ostaviti i napustiti. Cilj će postići samo oni koji svoje vrijeme pravilno rasporede. Neka nam kao primjer posluže veliki i plemeniti ljudi, a prije svega Allahovi Poslanici. Prohujale godine i prohujali dani nikada se više neće vratiti. Oni pripadaju prošlosti. Kada bi to samo mladi ljudi znali!

Za razgovor:

1. Koje je najljepše i najplodnije vrijeme ljudskoga života?
2. Šta znači „ubijanje" vremena?
3. Analizirajte sa nastavnikom:
- hadis koji govori o korišćenju vremena
- arapsku poslovicu, i
- stihove Safvet-bega Bašagića.

PRIJATELJSTVO

Šta su to prijatelji? Da li uopće postoje? Kako ih pronaći i gdje ih tražiti? Kako ih upoznati i kako ih prepoznati? Kako biti prijatelj?

Allah, Svemilostivi, Samilosni, ni u pitanju prijateljevanja nije ostavio čovjeka bez odgovora. To su pitanja na koja odgovore, onome ko aktivno učestvuje u njihovom iznalaženju, daje islam i život. Prijateljstvo je vrsta ljubavi i zadovoljstva. Ljubav koja se može odražavati prema Allahu, svijetu, čovjeku, ideji itd.

Ljubav prema Allahu je sveobuhvatna, jer u sebi sadrži prijateljstvo i ljubav prema svemu što je dobro i korisno, ljubav prema dobrim idejama, prema plemenitim ljudima, životinjama, biljkama i sl. Svako prijateljstvo je iskra Božanske ljubavi kojom je obdareno čovječanstvo. Prijateljstvo među dobrim ljudima nastaje radi samog dobra i njegov razlog je udruživanje dobra. Budući da je dobro stalno, stalno je i prijateljstvo koje je na njemu zasnovano. Uzvišeni Allah podržava pravo prijateljstvo i druženje radi dobra.

Jedni drugima pomažite u dobročinstvu i čestitosti, a ne sudjelujte u grijehu i neprijateljstvu; i bojte se Allaha, jer Allah žestoko kažnjava. (El-Mâ'ide, 2.)

Islam je došao da uzdigne čovjeka na najviši stepen morala. Muhammed, a.s., je bio neumoran prijatelj. Zračio je ljubavlju i bio omiljen i voljen. Odlazio je u posjete, obilazio bolesne, posjećivao porodice šehida i siromašnih ashaba, šalio se i savjetovao mlade, dogovarao se sa odraslima, pružao zaštitu obespravljenima, ulijevao povjerenje i sigurnost svima oko sebe. Poslanik uspostavlja prijateljstvo između muhadžira i ensarija. Oni dijele imetke, hranu, ustupaju svoje domove jedni drugima. Konačno, uspostavljaju međusobno bratstvo, a jedina veza među njima je bila čvrsta vjera u Allaha, dž.š. Ashabu-l-Kehf, ostavljaju svoje porodice, svoj narod i svoja ognjišta kako bi sačuvali svoju vjeru. Nasuprot tome, Nuhova, a.s., žena, kao i Lutova, a. s., prestaje biti supruga svome mužu onog časa, kada ih razdvaja vjera u Allaha, dž.š.

Svi prijatelji nisu i iskreni prijatelji. Oni mogu biti i lažni i privremeni. Lažni prijatelji mogu nam nanijeti najveće zlo, jer su oni neposredno u našoj blizini. Gledaju nas kroz svoju prirodu i kroz svoje interese. Koriste se više našim slabostima i našim grješkama negoli svojom snagom. Od neprijatelja možemo izgraditi prijatelja, međutim, od lažnog prijatelja ne možemo nikada izgraditi dobrog prijatelja. Najuspješniji način, da od neprijatelja izgradimo prijatelja jeste da ga razoružamo našim dobrim postupcima prema njemu.

Muhammed, a.s., ogrće svojim ogrtačem jednog pjesnika po imenu Ka'b, iako je o njemu ispjevao najpogrdnije pjesme. Pjesnik, zadivljen ovim gestom, postaje odan prijatelj Poslaniku i od tada je ispjevao najljepše pjesme u kojima slavi Poslanika. Allah, dž.š., u tom smislu nam poručuje:

Dobro i zlo nisu isto! Zlo dobrim uzvrati, pa će ti tvoj dušmanin odjednom prisni prijatelj postati. (Fussilet, 34.)

Treba reći da i prijateljstvo ima svoje granice i treba prestati ako prijatelj od nas zatraži neke loše ili nemoralne usluge, jer prijateljstvo se postiže radi udruživanja vrlina. U hadisi-kudsiji Allah, dž.š., kaže:

„Moja ljubav je osigurana za one koji se međusobno druže, pomažu i vole. Ja sam treći uz dvojicu prijatelja sve dok jedan od njih ne iznevjeri drugoga. Ja ih tada napuštam."

Dželaluddin Rumi nam upućuje divne savjete o izboru prijatelja:

„Budi prijatelj sa ljudima velikih duhovnih vrijednosti, pa ćeš uz njih naći ljepotu i postat ćeš dobar čovjek. Tvoje druženje s dobrim ljudima, učinit će i tebe jednim od takvih, jer ako si ti pustinjski kamen ili mermer kad stigneš do onoga ko ima duhovno bogatstvo postat ćeš dragi kamen. Svoje srce ne povjeravaj osim ljubavi onih koji imaju dobro srce, svojoj duši daj hranu od onih koji imaju dobru dušu."

Božiji zakon i lijep običaj su ustanovili skupove i svečanosti da bi se ostvarila druženja među ljudima. Islam traži od svojih sljedbenika da se svakodnevno sastaju u džamiji radi zajedničkog namaza, sedmično radi džume namaza, godišnje na hadždžu. Svi zajedno, vjernici se obavezuju Jedinom Allahu na istinsku predanost, a međusobno, ushićeno se raduju što vjera uliva ljubav u njihova srca, koja se u svojoj čistoti rađa i obnavlja. Treba upamtiti ove riječi Muhammeda, a.s.:

„Dobar prijatelj je kao osoba sa miskom, ili će ti podariti miska ili će te zahvatiti njegov miris. Loš prijatelj je poput kovačkog mijeha, ako te ne zahvati njegova čađ, zahvatit će te dim."

Rekli su o prijateljstvu

- Izbjegavaj druženje s ludim, jer ti on može nanijeti teškoće u želji da ti učini dobro. (Omer ibn Hattab)

- Trojica se poznaju u tri slučaja: blag čovjek u srdžbi, hrabar u borbi i prijatelj u nevolji. (Mudri Lukman)

- Čovjek je onakav s kakvim se poistovjeti. Ti od svoga druga i prijatelja imaš udio od druženja s njim, pa odaberi sebi pravog druga i prijatelja. Jer za loše društvo bit ćeš pitan. (Hasan Basri)

- Rane od strijele mogu zacijeliti, dok rane od jezika nikad ne zacjeljuju. (Arapska narodna poslovica)

- Reci mi s kim se družiš pa ću ti reći tko si. (Gete)

- Nekoga je bolje imati među neprijateljima nego među prijateljima. (Dostojevski)

- Onaj ko nema nijednog čestitog prijatelja nije dostojan da živi. (Demokrit)

- Tek kad počne pucati led, znat ćeš ko ti je prijatelj. (Eskimska narodna poslovica)

- Lažan je prijatelj nalik na sjenu koja nas prati dok sunce sja. .... (Dozi)

- Nema čovjeka koji je podijelio radost svoju sa prijateljima, a da se nije još više radovao, kao što nema čovjeka koji je podijelio svoju tugu s prijateljem, a da nije manje tugovao. (Bekon)

- Stidi se istinski da svome prijatelju kažeš da ti znaš a da on ne zna, bilo to otvoreno ili suprostavljajući mu se. A ako se izdigneš iznad sebi ravnih, nemoj biti siguran u njihovu iskrenost. (Ibnu-l-Mukaffa)

Za razgovor:

1. Šta je prijateljstvo u ime Allaha, dž.š.?
2. Kako je i s kim Muhammed, a.s., uspostavljao veze?
3. Koji je najuspješniji način stjecanja prijatelja?
4. Porazgovarajte o kur'anskom kazivanju o ljudima iz pećine.
5. Ima li prijateljstvo granice?
7. Koji je pravi cilj druženja i prijateljstva?

ODNOSI IZMEĐU MUŠKARCA I ŽENE

Sve što je Allah, dž.š., stvorio u svojoj osnovi sadrži dvojnost ili par. Tako imamo: dan i noć, svjetlo i tamu, život i smrt, toplo i hladno, Džennet i Džehennem, radost i tugu itd. Allah, dž.š., kaže:

Neka je hvaljen Allah koji u svemu stvara spol: u onome što iz zemlje niče, u njima samim, i u onome što oni ne znaju! (Ja-sin, 36.)

I od svega po par stvaramo da biste vi razmislili. (Ez-Zarijat, 49.)

Sve stvoreno proizašlo je iz jedinstva, i ono u svojoj osnovi sadrži iskonsku težnju ka združivanju. Kur'an govori o privlačnosti spolova i tako objašnjava porijeklo i smisao težnje za združivanjem. Brak je jedina valjana i dozvoljena forma združivanja muškarca i žene, i iz tog jedinstva razvija se i produžava ljudski rod.

Da bi se došlo do braka među mladim ljudima, odnosno između mladića i djevojke, prethodno mora postojati druženje i upoznavanje. Danas obično takvo druženje nazivamo zabavljanjem. Islam ne smatra prijateljstvo i druženje između muškarca i žene apsolutno slobodnim i neograničenim, osim između onih koji spadaju u najuži krug srodnika. Islamski propisi i tradicija ne poznaju zabavljanje, već ašikovanje i druženje. Između zabavljanja i ašikovanja postoji velika razlika.

Ašikovanje je arapska riječ koja znači ljubav. Ona najbolje odgovara iskazivanju načina druženja mladih. Zašto da je onda potiskujemo iz upotrebe?

Kao i svim životnim pitanjima, tako i ašikovanju Islam daje jasno određenje i smjernice. Kur'an kaže:

Ne približavaj se bludu! (El-Isra', 32.) .

Ovim riječima definirana je suština ašikovanja, odnosno predbračnoga života. Svaki tjelesni dodir prije braka među osobama koje ašikuju najstrožije je zabranjen. Ašikovanje obično počinje u periodu fizičkih i psihičkih previranja kojima su izloženi mladić i djevojka u razdoblju njihovoga života kada strasti u najvećoj mjeri rukovode njima. Strast je kao vodena struja koja ne ispušta žrtvu kada je ponese sa sobom.

Poslanik nas upozorava i savjetuje:

> „Neka se niko od vas ne osamljuje sa ženskom osobom, osim ako mu je najbliži rod (mahrem)." Jer,
> „Gdje se dvoje osamljuje, šejtan je treći!"

Ašikovanje ima svoju svrhu i cilj. Ono je bračna uvertira koja se mora ozbiljno shvatiti. Zbog toga je iskrenost jako bitna u postupcima i namjerama mladića i djevojke. Oni za svoj motiv tokom druženja i ašikovanja ne smiju imati ništa drugo osim braka. Islam, dakle, ne tolerira „zabavljanje radi zabavljanja" niti bilo koju varijantu „iskorišćavanja" partnera. Žena i muškarac Allahovi su robovi i oboje su naspram svega drugog slobodne ličnosti.

Slobodna ličnost može birati, pa tako može odabrati i bračnoga druga, na što jednako pravo ima i mladić i djevojka. Pri izboru bračnoga druga postoji nekoliko detalja, koji igraju presudnu ulogu. Muhammed, a.s., kaže:

> „Ženu udaju četiri stvari: bogatstvo, porijeklo, ljepota i vjera. Uzmite ženu od vjere, pa ćete dobiti svih četvoro."

Vjera i odgoj su najljepša i najvrednija svojstva koja neko može imati. Ako nas vjera opredijeli da se združimo sa osobom suprotnog pola, onda ćemo dobiti i sve ostalo što prati lijep i ugodan život. Poslanik također kaže:

> „Ne uzimajte žene zbog njihove ljepote, jer ih ljepota može upropastiti; ne uzimajte ih zbog njihovog imetka, jer ih imetak može učiniti obijesnim, uzimajte ih zbog njihove pobožnosti, jer ćete imati dobro odgojene, solidne i vrijedne supruge."

A kada je u pitanju izbor muža, Poslanik poručuje:

> „Ženska će osoba kod udaje gledati da se uda za pobožna, ćudoredna, ljubazna i darežljiva muža, a pazit će da se ne uda za pokvarena čovjeka. Mlade djevojke ne treba udavati za stare, niti za pokvarene ljude. Treba da se udaju za svoju priliku."

Poslanik je preoporučio da se budući supružnici, prije nego što se odluče za brak, vide i dobro upoznaju. Govorio je:

> „Idi i pogledaj je prije vjeridbe, opreznije je, da ne bi poslije zažalio."

Poslanik je običavao poslati neku od žena da se upozna s eventualnim mahanama i nedostacima osobe koja se udaje. Sve navedeno što se odnosi na ženu vrijedi i za muškarca. Kako vidimo, ašikovanje je u islamu jednostavno i jedinstveno. Kroz suzdržavanje od tjelesnih dodira, ašiklije prekaljuju svoj karakter i psihički i fizički se pripremaju za nastupajući brak. Čežnja i čekanje, kojim mladić i djevojka bivaju izmoreni, utjecat će na duboki doživljaj braka i međusobno poštivanje u braku. Sustegnuti se od zelene jabuke i sačekati dok ona sazrije nije nikakav grijeh. Grijeh je brati jabuke dok su one još zelene. Mladi svoju ljubav, čežnju i čekanje krunišu brakom. Za pojedinca on je duševni smiraj, za ljudski rod, način njegova očuvanja, a za sve zajedno put čednosti, mira i harmonije. Allah, dž.š., u Kur'anu nalaže:

Udavajte neudate i ženite neoženjene. (En-Nur, 32.)

A Allahov Poslanik je rekao:

> „Ko bude u mogućnosti da se oženi pa to ne učini, nije moj", ili
> „Brak je pola vjere; kada se čovjek oženi upotpuni vjeru."

Brak ima svoju prirodnu funkciju, a to su rađanje djece, svijanje porodičnog gnijezda i priprema za budući svijet. Prema tome, brak je teška

i časna obaveza. Očuvati bračnu zajednicu je odgovoran zadatak. U porodici se mora znati ko je za što odgovoran i na kakav način se ostvaruju prava i obaveze. Čovjek se prema svojoj supruzi mora lijepo ophoditi jer islam ni u kom slučaju nije obespravio ženu niti potcijenio njenu ulogu. Naprotiv, Muhammed, a.s., kaže:

> „Prema ženama su velikodušni i pažljivi samo plemeniti ljudi, a žene ponizuju i zlostavljaju, samo oni koji su loši i niske naravi."

Žena opet, sa svoje strane, mora iskazati odanost i poslušnost mužu u svim poslovima koji su vjerom dozvoljeni. Hazreti Aiša priča:

> -Pitala sam Allahova Poslanika, kome žena najviše duguje svoju poslušnost, a on mi reče:
> „ Mužu."
> - A kome muškarac najviše duguje?
> „ Majci", odgovori mi Allahov Poslanik.

Islam zabranjuje sklapanje braka sa osobama koje su međusobno povezane krvnim srodstvom i srodstvom po mlijeku u određenoj liniji. Iz razloga koje je medicina jasno utvrdila i dokazala treba upozoriti na ozbiljne posljedice ženidbe bliskih krvnih srodnika. Nasljedne osobine su još jedan važan faktor koji se mora imati u vidu pri izboru bračnoga druga. Musliman se ne može ženiti nevjernicom niti mnogoboškinjom, niti se muslimanka može udati za nemuslimana, za osobu koja niječe Uzvišenog Allaha, ili je mnogobožac. (Vidi: El-Bekare, 221.)

U principu, islam dozvoljava muslimanu da se oženi kršćankom ili Jevrejkom. Ali, muslimanka se može udati samo za muslimana. Razlozi za ovakvo stanovište su mnogobrojni.

Muslimanka dolazi u kuću muža koji je nemusliman. Ona tu susreće mnoge stvari i običaje koji su neislamski: alkohol, svinjetinu, oblačenje, običaje. Sve to neminovno utječe na njeno ponašanje. Ovakvo okruženje ne omogućava joj da se islamski ponaša, a pogotovo da u islamu odgaja svoju djecu. S druge strane, iako islam dozvoljava muslimanu ženidbu sa

A kada presuđujete ljudima presuđujte pravedno. (Kur'an)

inovjerkom koja je pripadnica Ehlu-l-kitaba, ovaj čin je nepopularan i u praksi gotovo neizvodljiv.

Još je Hazreti Omer „mrzio da musliman uzme za ženu Jevrejku ili kršćanku - da muslimanka ne bi bila zapostavljena."

Bračni život je temelj porodici. Što bude više skladnih i harmoničnih brakova i složnih porodica, sve će manje biti briga i problema za cjelokupan ljudski rod. Allah, dž.š., poručuje:

Muškarcima pripada nagrada za ono što oni urade, a ženama nagrada za ono što one urade. (En-Nisa', 32.)

Evo kako jedan naš autor u svome članku pod naslovom „Islam i seksualni problem", vidi sastajanje i druženje među islamskim mladićima i djevojkama.

Kako treba da izgleda muslimanski mladić i djevojka? To su mladi ljudi, koje nadahnjuje neizmjerna vjera u Boga i daje im snagu za sve tegobe

i životne napore, pa i na putu trnja i suzdržljivosti, kroz borbu sa životinjskim nagonima, ka divnoj krjeposti. Normalno je, da mladić i djevojka, kad počnu sazrijevati, osjećaju osobnu naklonost.To je Allahova volja. Njihovo poznanstvo, susreti, šetnje, izmjena misli i osjećaja prožeti su islamskim principima. Oni ne prilaze ni blizu putevima bluda. Njihova ljubav je čista kao biljur. Mladić veoma poštuje svoju dragu djevojku.

On je njen veliki prijatelj i zaštitnik, iskreni drug. On veoma cijeni dostojanstvo i čast djevojke. Ne želi da joj ma i najmanjim gestom povrijedi ono najljepše - moralnu čistoću. Kad misli o svojoj djevojci, uvijek pomišlja na bijeli mirisni nedodirnuti cvijet. Za njega je njeno ljudsko dostojanstvo uzvišen pojam. Njegova ljubav kao i njena su nesebične. Muslimanski mladić neće tražiti uniženje njene časti, da bi zadovoljio svoju požudu. Nagon u njemu postoji. Ali, on je pod željeznom kontrolom. Ljubav njihova je uvijek izvanredno ozbiljna. Bog je zaštitnik te ljubavi. Musliman i muslimanka ne idu zajedno samo radi zabave i traćenja vremena.

Osnovna svrha i cilj ljubavi je brak. Mladić u voljenoj djevojci gleda svog budućeg saputnika kroz život, buduću suprugu, majku svoje djece, a djevojka u mladiću svoga budućeg supruga, svoj životni štit i oca svoje djece. Kroz čistog mladića i djevojku, svjetlo sunca je ušlo u brak. I, sjat će do smrti. Islamski brak je luka spasa, mira i sreće mladim ljudima. Muževi i žene islamskog braka svojim čistim životom, svojom krjepošću, svojom voljom i svojim plemenitim srcem, sigurno i bez sumnje će biti korisni članovi svoje zajednice i svoga društva, jer zdrav brak je siguran osnov za sreću zajednice.

(M.G., Ljubav čista kao biljur, iz *Almanaha*, Sarajevo, 1968., str. 96.-98.)

Za razgovor:

1. *Kakva je razlika između zabavljanja i ašikovanja?*
2. *Koja je jedino dozvoljena forma združivanja muškarca i žene?*
3. *Šta je svrha i cilj ašikovanja?*
4. *Koji faktori trebaju biti presudni kod izbora bračnoga druga?*
5. *Koja je prirodna funkcija braka?*
6. *Kako islam gleda na sklapanje braka između osoba različitih vjera?*

RAD I HALAL ZARADA

Allah, dž.š., je stvorio čovjeka u najljepšem obliku. Za njega je osigurao mnoga dobra i stavio mu ih na raspolaganje. Da bi osigurao i sebi i svim živim bićima na Zemlji lijep i ugodan život čovjek mora raditi. Na kakav će način čovjek pristupiti radu i koje će zanimanje izabrati ostavljeno je njegovim sklonostima i sposobnostima. Ono čime Allah duži čovjeka jeste da njegov rad bude pošten, dostojanstven, općekoristan. Koliku važnost Islam pridaje radu vidi se po tome što se rad u mnogim kur'anskim ajetima pominje uporedo sa vjerovanjem.

Onima koji budu vjerovali i dobra djela činili - džennetske bašče će prebivalište biti. (El-Kehf, 107.)

Islam rad uzdiže na stepen ibadeta. Zapravo, rad i ibadet se simbolično i praktično povezuju. Raditi se može svaki dan i svaki dio dana, izuzev vremena određenog za namaz. Kad se namaz izvrši, za rad nema nikakve zapreke, što se jasno vidi iz sljedećih kur'anskih ajeta:

O vjernici, kad se u petak na molitvu pozovete, kupoprodaju ostavite i pođite da molitvu obavite, to vam je bolje neka znate! A kad se molitva obavi onda se po zemlji raziđite i Allahovu blagodat tražite i Allaha mnogo spominjite da biste postigli što želite. (El-Džumu'a, 9. i 10.)

Dok je vrijeme džuma-namaza tačno određeno za rad se kaže da mu je vrijeme onda kad se obavi džuma-namaz. Iako islam toliko obavezuje čovjeka radom da ga stavlja u strogu dužnost - farz, svaki rad za vrijeme džuma - namaza onima koji su dužni klanjati ovaj namaz je strogo zabranjen - haram. Kako god nas uzvišeni Allah obavezuje da radimo i da se trudimo, isto tako nam naređuje da vodimo računa o tome kako i koliko radimo.

Svaki rad nije dozvoljen i svakim radom ne stiče se halal zarada. Izdržavanje sebe i svoje porodice halal radom, utječe na naše moralno i duhovno uzdizanje, a što je krajnji cilj svakog vjernika. Allahov Poslanik je rekao:

> „Traženje dozvoljene i poštene zarade dužnost je svakog muslimana."

Da bi naša zarada bila poštena i halal trebamo voditi računa o sljedećem:

- da naš rad bude isključivo u ime Allaha, dž.š.
- da svojim radom nikoga ne uznemiravamo niti ugrožavamo,
- da ne smijemo prisvajati tuđe pravo i tuđu imovinu,
- da u poslu ne smijemo varati, krivo se zaklinjati, krivo mjeriti i sl,
- da svoje radne obaveze izvršavamo tačno i uredno,
- da korektno postupamo sa onima koji su nam u poslu potčinjeni, ili kojima smo mi potčinjeni,
- da ne pretjerujemo u poslu,
- da ne mislimo da je opskrba samo od našega rada nego da je od Allaha, dž.š., itd.

Jednog dana je Resulullah sjedio sa svojim ashabima kad ugledaše jednog krepkog i jakog mladića koji je uranio na posao. Tada ashabi rekoše: „Eh, kad bi njegova mladost i snaga bili utrošeni na Allahovom putu!" Muhammed, a.s., im na to reče:

> „Nemojte tako govoriti, jer ako je on poranio da opskrbi svoju sitnu djecu, i to je na Božijem putu; ako je poranio da opskrbi sebe i sačuva se prošnje, i to je na Božijem putu; ako je poranio da opskrbi svoje stare roditelje, i to je na Božijem putu; samo ako je pošao da zarađuje da se može drugom prikazivati i da se ponosi, to je na šejtanskom putu."

Dakle, Allahov Poslanik je rad uvrstio među najbolje ibadete. Nerad donosi bijedu i siromaštvo, a „siromaštvo je skoro nevjerstvo", kaže Allahov Poslanik. Da bismo izbjegli takve situacije on nas savjetuje ovim riječima:

> „Bolje je svakom od vas da uzme uže i zametne na leđa breme drva te ga proda i na taj način sačuva svoj obraz i dostojanstvo, nego da prosi od ljudi dali mu oni milostinju ili ne dali."

Pitanje halal zarade je pitanje ispravnosti našeg ibadeta. Kod Allaha neće biti primljen namaz ako ga obavljamo u odjeći stečenoj na nedozvoljen način. Onaj ko odluči obaviti hadždž mora voditi računa sa kakvom će zaradom izvršiti tu temeljnu islamsku obavezu. Hadžiji sa nedozvoljeno stečenim imetkom Allah se ne odaziva i nikada mu hadždž neće biti primljen kod Allaha, dž.š. Allahov Poslanik kaže:

> „Kada čovjek obavlja hadždž s nedozvoljeno zarađenim novcem pa rekne - Lebbejke (tj.odazivam Ti se Allahu) - Uzvišeni Allah mu odgovori: La lebbejke ve la sa'dejke!(Ne, ti se nisi odazvao i nisi postigao sreću)."

Islam rad drži strogom obavezom svakog muslimana. Svaki pojedinac mora raditi bez obzira na starost, položaj ili bogatstvo. Svako mora raditi u granicama svojih mogućnosti dok je god živ. Ukoliko sebe materijalno opskrbi mora raditi i za druge koji nisu u mogućnosti da se sami opskrbljuju.

Čovjek će na Sudnjem danu biti pitan za svaki dinar i za svaki trenutak svoga života. Svako će položiti račun za svaki dinar je li ga halalom, na pošten način zaradio i u dobru utrošio.

Trudite se! Allah će trud vaš vidjeti, a i Poslanik Njegov i vjernici,... (Et-Tevbe, 105.)

Za razgovor:

1. Koliku važnost islam pridaje radu?
2. Kada treba ostaviti sve poslove?
3. Šta je halal rad?
4. Razmislite o sljedećem iskazu : „Pitanje halal zarade je pitanje ispravnosti naše pobožnosti."

ISHRANA

Hrana je Allahova blagodat. Da bismo sačuvali svoj život i zdravlje dužni smo se hraniti. Uzimati onoliko hrane koliko nam je potrebno za održavanje života je farz - stroga vjerska dužnost. Međutim, neka hrana je za nas štetna i Allah nam ne dopušta jedenje takve hrane. Trebamo jesti dobru i lijepu hranu koju nam je Allah dozvolio i trebamo Mu na tome biti zahvalni. Allah, dž.š., kaže:

Jedite hranu Gospodara svoga i budite Mu zahvalni. (Sebe', 15.)

Prekomjerno uzimanje hrane je zabranjeno - haram, jer islam u svemu pa i u ishrani traži umjerenost. Ako smo Allahu zahvalni Allah nam povećava svoje blagodati.

O vjernici! Ne uskraćujte sebi lijepe stvari koje vam je Allah dozvolio, samo ne prelazite mjeru, jer Allah ne voli one koji pretjeruju. I jedite ono što vam Allah daje, što je dozvoljeno i lijepo, i bojte se Allaha u kojeg vjerujete. (El-Mā'ide, 87.-88.)

Umjerenost u ishrani je osnovni uvjet za očuvanje i održavanje zdravlja dok je pretjeranost izvor mnogih štetnih posljedica. Muhammed, a. s., je uzimao samo onoliko hrane koliko mu je potrebno da ublaži glad pa je to preporučio i svojim sljedbenicima:

> „Ne ubijajte svoje srce prekomjernom hranom! Ljudsko srce je kao usjev na njivi koji ne može bez kiše, ali ga također prekomjerna kiša uništi."

Narodi i ljudska društva od pamtivjeka su se razlikovali u načinu ishrane. Jedni nisu imali nikakvih ograničenja pogotovo u upotrebi hrane životinjskoga porijekla. Drugi su više koristili hranu biljnoga porijekla itd.

Allah, dž.š., od ljudi zahtijeva da jedu samo dozvoljenu - halal hranu, jer je ona dobra i korisna za njihovo zdravlje. Međutim, ima hrane koju nije dopušteno jesti. Takva hrana zove se zabranjena - haram hrana. Zabranjena hrana je štetna za naše tijelo i naš duh a njenu zabranu nalazimo u Kur'anu:

O vjernici jedite ukusna jela koja smo vam podarili i budite Allahu zahvalni, ta vi se samo Njemu klanjate. On vam jedino zabranjuje strv i krv, i svinjsko meso, i ono što je zaklano u nečije drugo ime a ne u Allahovo... (El-Bekare, 172.- 173.)

Allahu

Po islamskim propisima haram je jesti:

- meso i njegove prerađevine od sljedećih životinja: svinje i svih deraćih životinja kao što su: mačka, pas, vuk, lisica, medvjed, orao, jastreb itd.
- krv bilo koje životinje
- meso uginulih životinja (strv-lešinu)
- meso životinja koje nisu zaklane u ime Allaha. Bez klanja se može jesti jedino riba.

Moramo znati i vjerovati da je svaka hrana koja nam je zabranjena štetna po naše zdravlje. Ne smijemo biti pohlepni pa da nas zavara miris ili okus neke hrane. Allah prima namaz samo od onih koji jedu halal hranu. A halal hrana je ona koju nam je Allah dopustio i koja je stečena poštenim radom odnosno na Šerijatom dozvoljen način.

Zabrana svinjskoga mesa

Svi razumni ljudi smatraju upotrebu mesa uginulih životinja poniženjem koje proturiječi dostojanstvu i časti čovjeka. Pijenje životinjske krvi svojstveno je zvijerima, i ljudska priroda i narav to ne podnosi. Osim toga i krv i lešina su potencijalni izvori zaraze i bolesti. Objašnjenje ovih zabrana suvišno je i nepotrebno. Zdrava ljudska priroda izbjegava i upotrebu svinjskoga mesa i osjeća odvratnost i averziju prema njemu. Zna se da je omiljeno jelo ovih životinja nečist svih vrsta, a omiljeno mjesto bunjište i blato.

Svinja jede uginule životinje pa i svoje rođeno mladunče ukoliko ugine. Često su te životinje i uginule zbog zaraze i bolesti. Savremena medicina je utvrdila štetnost ovog mesa na svim meridijanima a naročito u vrućim predjelima. Naučnom analizom je utvrđeno da je svinjsko meso rasadnik ubitačnih larvi trihine i nekih drugih parazitskih oboljenja. Oboljenje od trihine je i danas neizlječiva bolest. U novije vrijeme odnijela je mnogo ljudskih života. Jasno je da svinjsko meso, po Allahovoj odredbi, nije namijenjeno za ljudsku ishranu. Ono sadrži elemente štetne po ljudski organizam koji mu narušavaju zdravlje.

Savremena medicinska znanost upozorava na ovu opasnost i preporučuje brisanje svinjskog mesa i svinjske masti iz liste prehrambenih artikala. Veliki broj nemuslimanskih zemalja već je prihvatio i praktično primijenio ovu preporuku. Danas je gotovo nemoguće u bilo kojem boljem hotelu ili restoranu velikih evropskih gradova naći svinjetinu u jelovniku. Istraživanja pokazuju da upotreba svinjskoga mesa utječe na mentalno zdravlje čovjeka kao i odumiranje nekih vitalnih osjetila. Nije isključeno da će nauka u najskorije vrijeme otkriti nove tajne ove zabrane i osvijetliti njen pravi smisao. Allahova poruka je jasna:

Zabranjena vam je uginula životinja, krv i svinjsko meso. (El-Mâ'ide, 3.)

Vjernik je svjestan da u onome što je Allah, dž.š., zabranio nema nikakva dobra. Ovo su potvrdile mnoge naučne i životne istine.

DA NE ZABORAVIMO!

- *Jedemo samo halal hranu.*
- *Peremo ruke i usta prije i poslije jela,*
- *Prije uzimanja hrane proučimo bismillu.*
- *Jedemo sjedeći, ne jedemo nikada stojeći, hodajući, čitajući i sl.*
- *Jedemo desnom rukom.*
- *Jedemo polahko, bez žurbe i dobro sažvaćemo hranu.*
- *Nikada se ne prejedamo.*
- *Čekamo dok svi završe s jelom prije nego što ustanemo iza sofre.*
- *Vodimo računa da pri jelu druge ne uznemiravamo.*
- *Jedući ne pričamo puno i ne smijemo se.*
- *Kada završimo s jelom kažemo el-hamdu lillah.*
- *Hrani pristupamo isključivo kao Allahovom ni'metu (blagodati).*
  Allahov Poslanik, savjetovao je jednog dječaka: „Dječače, kad hoćeš da jedeš počinji Allahovim imenom, jedi desnom rukom i jedi ispred sebe."

Za razgovor:

1. *Šta i koliko nam je dozvoljeno jesti?*
2. *Zašto ima stvari koje nam je zabranjeno jesti?*
3. *Koja hrana je najbolja?*
4. *Zašto nam je zabranjeno svinjsko meso?*

ISLAM U BORBI PROTIV PSOVKE

Među poroke, ružne i negativne pojave koje susrećemo kod ljudi, spada i psovka. Sa stanovišta islama psovka je grijeh i najstrožije je zabranjena. Po bontonu i općedruštvenim normama psovka se definira sramnim i nekulturnim činom. Zabrana psovke proizilazi iz teksta i sadržaja Kur'ana, a.š:

Ne grdite one kojima se oni pored Allaha klanjaju da ne bi i oni nepravedno i ne misleći šta govore Allaha grdili. (El-En'am, 108.)

Zbog čega je psovka grijeh?

Allah, dž.š., stvorio je čovjeka u najljepšem obliku. Podario mu je tjelesne organe i mogućnosti kakve nemaju druga živa bića. Učinio ga je i svojim zastupnikom na Zemlji. Zato je čovjek biće odgovornosti. Allahove blagodati može koristiti samo u korisne i plemenite svrhe i nipošto ih ne smije zloupotrebljavati. Uzvišeni Allah nas upozorava:

Ne povodi se za onim što ne znaš. I sluh, i vid, i razum, za sve to će se, zaista, odgovarati. (El-Isra', 36.)

Prema hadiskim navodima najteži dio ispita pred Allahom, dž.š., bit će upravo od zloupotrebe jezika. Jezik ima svoju svrhu i svoju zadaću i onima koji budu u stanju čuvati ga od grijeha Poslanik je obećao ulazak u Džennet. Ebu Hurejre prenosi od Muhammeda, a.s., da je Allah, dž.š., rekao:

> „Uznemiruje me čovjek: psuje vrijeme, a ja dajem vrijeme i naizmjenično smjenjujem dan i noć."

Bilo kakvu psovku Poslanik je strogo i kategorično zabranio:

> „Ne vrijeđaj i ne psuj nikoga."

Psovka je jedna od najvećih uvreda koju možemo nanijeti drugome. Ona pogoršava međuljudske odnose i često uzrokuje svađe, tuču, pa i prolijevanje krvi. Psovkom činimo grijeh, nanosimo povredu svojim najmilijim i podstičemo druge na grijeh.

„U najveće grijehe ubraja se psovanje i proklinjanje svojih roditelja." Neko od ashaba upita: „Allahov Poslaniče, kako to da čovjek proklinje svoje roditelje?" „Čovjek opsuje čovjeku oca, a ovaj mu uzvrati i opsuje mu i oca i majku", reče Poslanik.

Musliman je onaj od čijeg jezika i ružnih djela su mirni drugi muslimani. (hadis)

Da ne bi dolazilo do toga Resulullah nas upozorava i savjetuje:

„Ako te neko opsuje ili te osramoti pripisujući ti nepostojeću sramotu ti njega nemoj psovati, niti njegovih sramota iznositi. Ostavi ga; grehota će biti njegova, a sevap tvoj. Dobro se čuvaj i nikoga nemoj psovati."

Kao što je Resulullah bio najbolji tumač Kur'ana tako su ashabi bili nedostižni u primjeni Poslanikova Sunneta a što potvrđuje i sljedeći slučaj. Hazreti Ebu Bekru je došao jedan čovjek i grubo ga napao riječima: „Opsovaću ti tako nešto da će ta psovka s tobom i u grob leći." „S tobom će leći, a ne sa mnom" mirno mu odgovori Ebu Bekr.

Psovanje ili omalovažavanje na bilo koji način islamskih svetinja spada u teške grijehe. Onaj ko počini takav grijeh, ako se ne pokaje i svoje

vjerovanje ne obnovi, prestaje biti musliman. Ni male psovke nisu bezazlene, jer vremenom dovode do krupnih. Sa psihološkog gledišta psovanje je vid refleksije raspoloženja i oslobađanja nakupljenih emocija. Najviše se psuje u afektu i ljutnji, ali se nerijetko psovka upotrebljava i u radosti, šali, pri pozdravu i sl. Psovka često prerasta u naviku koja se kasnije teško otklanja.

Psovka spada u najprimitivnije načine izražavanja. Ipak mnogima je prirasla za srce i koriste je kao sastavni dio svog bahatog rječnika. Upotrebom psovke služe se najviše ljudi sa siromašnim rječnikom i oskudnim načinom izražavanja. Ne čudi što psuju neuki. Često nas psovački teroriziraju osobe sa visokim zvanjima i društvenim ugledom. Takva psovačka komunikacija ugrožava osnovne ljudske norme, a prije svega vrijeđa moral i neprikosnovena vjerska osjećanja.

Psovka predstavlja zanimljivu pojavu u jeziku i životu pojedinca i naroda. Ona ima i vremensku odrednicu. Najčešće se javlja i širi u burnim vremenskim periodima kao što su rat, revolucija, svađa i ostali društveni konflikti. Iako je u raznim oblicima raširena po čitavome svijetu, muslimani preziru psovku i najmanje se njome služe. S obzirom na sve posljedice koje psovka proizvodi ona predstavlja društveno zlo i vrijeđa svakoga civiliziranog čovjeka. Treba sagledati sve aspekte koji do nje dovode i nastojati da se potpuno iskorijeni. Porastom vjerske svijesti i opće kulture, u novim oblicima društvenog i ljudskog življenja, nadamo se, nestat će i psovke.

ZAPAMTI!

- *Psovka je zlo koje društvu nanosi štetu, a pojedincu sramotu.*
- *Allah i Njegov Poslanik strogo je osuđuju i zabranjuju.*
- *Ona je znak primitivizma i odsustva svijesti, odgoja i kulture.*

Za razgovor:

1. *Kako se karakterizira psovka po općedruštvenim normama?*
2. *Zašto je psovka grijeh i čime je zabranjena muslimanima?*
3. *Kako ćemo postupiti ako nam neko psuje ili nas vrijeđa?*
4. *Koji ljudi najviše psuju i kada?*
5. *Kako spriječiti psovku?*

OGOVARANJE I PRENOŠENJE TUĐIH RIJEČI

Što je to ogovaranje ili gibet najbolje nam je definirao sam Muhammed, a.s. Naime, Ebu Hurejre nam prenosi da je Allahov Poslanik jedne prilike upitao ashabe:

„Znate li šta je ogovaranje?" na što su prisutni ashabi rekli: „Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju" a Muhammed, a.s., tada reče: „Ogovaranje je da svoga brata muslimana spominješ po onome što on ne voli." „A šta ako pri njemu bude ono što spominjemo?" - zapitaše ashabi. „Ako bude pri njemu ono što spominješ ogovorio si ga, a ako ne bude, onda si na njega slagao", odgovori Poslanik. Ovaj Hadis najbolje tumači riječi Uzvišenog Allaha.

...i ne ogovarajte jedni druge! Zar bi nekom od vas bilo drago da jede meso umrlog brata svog, - a to je vama odvratno - zato se Allaha bojte, Allah doista prima pokajanje i milostiv je. (El-Hudžurat, 12.)

Islam je protiv svakoga zla u svim njegovim vidovima i oblicima. Tako je Svemogući Allah strogo zabranio ogovaranje poredeći ga sa jedenjem mesa svoga mrtvog brata. Zar može biti zorniji primjer odvratnosti prema onima koji se služe ogovaranjem. Imami Gazalija o ogovaranju kaže sljedeće: „Ogovaranje je spominjanje kod čovjeka onog što on ne voli pa, svejedno odnosilo se to na njegovo tijelo, vjeru, imetak, ćud, potomstvo, pretke, bračnoga druga, veselost, namrgođenost, itd., uopće sve ono što se može smatrati lošim, pa bilo to spominjanje riječima, namigivanje očima ili na ma koji drugi način."

Ogovaranje je znak slabosti i nemoći da se vlastite strasti podvrgnu kontroli i razumu. Ono je najčešće posljedica ljubomore, mržnje i zavidnosti, te oholosti i potrebe za vlastitim isticanjem. Ogovaranje može biti i iz potrebe da se našalimo na nečiji račun kako bi udovoljili društvu i sredini u kojoj se nalazimo. Bez obzira na pomenute motive, islam strogo zabranjuje ogovaranje, a većina islamskih učenjaka smatra ga velikim grijehom. Ipak, ogovaranje je danas jako prisutno. Skoro da nema nijednoga sijela niti skupa a da se na njemu ne pretresaju tuđi problemi i ne otkrivaju tuđi nedostaci. Muhammed, a. s., kaže:

„Ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan, neka govori ono što je dobro ili neka šuti."

Moramo uvijek imati na umu da se ogovaranjem izaziva Allahova srdžba i da ćemo za to odgovarati pred Allahom, dž.š. Ogovaranjem poništavamo svoja dobra djela i predajemo ih onom koga ogovaramo kao odštetu za povredu časti. Osim toga, ako bi se bavili sobom i svojim poslovima teško da bi nam preostalo vremena da se bavimo tuđim.

Blago onom koga njegove mahane odvrate od iznošenja tuđih (hadis) .

O tuđim grijesima i nedostacima možemo govoriti samo onda ako ćemo time ukloniti neko zlo ili ukazati na pokvarenost nekoga ko svojim položajem zloupotrebljava ukazano mu povjerenje ili je opasna po zajednicu. Razumljivo je da je ogovaranje, pored toga što je vjerom zabranjeno, i društvenim normama jako pokuđeno. Međutim, ako nam se ipak desi da nekog bez opravdanog razloga ogovorimo trebamo se pokajati i zatražiti oprost Uzvišenog Allaha, a kada sretnemo dotičnu osobu onda od nje trebamo tražiti halala.

Prenošenje tuđih riječi je dosta slično ogovaranju, samo što je još teži grijeh od njega. Prema islamskim pravnicima ovo je otkrivanje onih tajni koje se ne želi otkriti ili saznati. Ono se dozvoljava samo u slučajevima kada će se spriječiti neki grijeh, ili će ljudi od tog otkrivanja imati neku korist. Poslanik je upozoravao:

> „U Džennet neće ući ona osoba koja se bavi prenošenjem tuđih riječi."

ili

> „Trećina kaburskih patnji bit će zbog prenošenja tuđeg govora."

Jednom prilikom je opet rekao:

> „Hoćete li da vas izvijestim koji su najgori ljudi?" Ashabi rekoše da hoće, a Resulullah im tada reče: „Najgori ljudi su oni koji prenose tuđi govor, zavađaju prijatelje i istražuju tuđe mahane."

Pripovijeda se kako je neko došao kod halife Omera ibn 'Abdulaziza i ispričao mu nešto o nekome drugom na što je Omer rekao: „Ako hoćeš ispitaćemo tu tvoju stvar, pa ako budeš slagao onda ti spadaš u one spomenute u ajetu: *Ako vam dođe grješnik* ..., a ako budeš istinu govorio onda si ti od onih spomenutih u ajetu: Onom koji izrugiva druge i prenosi tuđe riječi..., a ako hoćeš oprostićemo ti", našto dotični povika: „Oprosti, o vladaru, nikad to više neću činiti."

Ogovaranje i prenošenje tuđih riječi često podstiču i oni koji vole da se u njihovom društvu priča o drugim. S tim u vezi poučne su riječi Hasana Basrija: „Ko prenosi tebi, prenosi i od tebe." Pored toga što i prenošenje tuđih riječi spada u velike grijehe i ukazuje na niskost ljudskog karaktera ono nanosi veliku štetu zajednici muslimana jer trga prijateljske veze i razara tkivo muslimanske zajednice. Muhammed, a.s., nije dozvoljavao da se bilo što loše govori o njegovim ashabima. Naprotiv, upozorio je:

> „Nipošto da mi nije neko nešto loše dostavio o mojim ashabima, jer želim da pred njih izađem čista srca i čiste namjere."

Ljudi dobrih misli i dobrih namjera daleko će biti od svih zloba i sumnjivih puteva na koje poziva prokleti šejtan. Svjetlost njihovih duša zastire mrak zlobe i ogovaranja. Oni čuvaju dostojanstvo čovjeka a Allah čuva njihovo dostojanstvo.

Za razgovor:

1. *S čime Kur'an poredi ogovaranje?*
2. *Zašto islam strogo zabranjuje ogovaranje?*
3. *U koju vrstu grijeha spada prenošenje tuđih riječi?*
4. *Pojasnite događaj iz vremena Omera ibn Abdulaziza.*

ISLAM U BORBI PROTIV PROSTITUCIJE

Prostutucija je jedan od najvećih grijeha. To je zlo koje čovjeka ili zajednicu vodi u razvrat, izopačenost, patnju i propast. Prostitucija prati ljudski rod otkada postoje ljudske zajednice. Historija nam govori o „slavnim" grčkim heterama, japanskim gejšama i evropskim javnim kućama. Poznat je i razvratan život predislamskih Arapa. Kur'an iznosi slučaj nastranog, homoseksualnog Lutovog, a.s., naroda zbrisanog sa lica zemlje. I svim sličnim zajednicama Allah, dž.š., najavljuje sličan kraj:

Zar Mi nismo drevne narode uništitili i poslije njih i one koji su za njima dolazili?! Isto tako ćemo sa svima griješnicima postupiti! (El-Murselat, 16.-18.)

Prisjetimo se strašne propasti drevnih gradova Sodome i Gomore-ogrezlih u bludu, propasti Kartage, pada Atene i Rima. Propast je neminovno dolazila a najčešće se oličavala u potresima, jakim vjetrovima, potopima, vulkanskim erupcijama, ili invazijama i razaranjima od strane drugih naroda.

Blud u svojim njedrima nosi i rađa propast. Muslimani današnjice nisu pošteđeni ovoga zla, jer su se u mnogim sredinama udaljili od svojih izvora-Kur'ana i Sunneta. Pojava takozvane „seksualne revolucije" neminovno je i o nas očešala svoje demonsko bedro. Sve više se uvlači u naše avlije i u naše domove.

Mladi, daleko od vjerskog morala, bez znanja o posljedicama ovoga zla, najčešće podliježu njegovom razornom utjecaju. Oni koji tek stupaju u život bivaju zavedeni zluradim šejtanovim osmijehom i kreću putem slatkog, ali vrlo opasnog ljubavnog opijanja. Svoje vrijeme i svoju mladost rasipaju po disko-klubovima i kafićima. Djevojčica ili dječak sa petnaest, šesnaest ili sedamnaest godina iskuse „sve." Pred njima stoje samo jedna vrata, vrata propasti. Okaljani u blatu nemorala, oboljeli i nesposobni za život, bez ambicija i nade, oni traže utočište u opijanju ili drogama.

Mladost koja pođe ovakvim putem nema spasa. Ona sve više tone u živo blato nemorala. A što je najgore oni svoje nastrane navike nastavljaju i u braku. Brak za njih nije smiraj već kamuflaža i teret. Da bi zaštitio čistoću bračnoga života Allah, dž.š., u Kur'anu zapovijeda:

Bludnik ne treba da se ženi osim bludnicom ili mnogoboškinjom, a bludnica ne treba da bude poželjna osim bludniku ili mnogobošcu, to je zabranjeno vjernicima. (En-Nur, 3.)

Islam svako zlo želi spriječiti i uništiti u njegovom korijenu. Njegove odredbe su vječno važeće. Zato, kada je riječ o bilo kojem zlu, pa i bludu, islam teži zagraditi puteve koji njemu vode, te je stoga bilo koja vrsta približavanja bludu osuđena i zabranjena.

I što dalje od bluda, jer je to razvrat, kako je to ružan put. (El-Isra', 32.)

Prema Kur'anu i Sunnetu, požudno i strastveno gledanje u osobu drugog pola, jedna je vrsta bluda.

Reci vjernicima neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim; to im je bolje, jer Allah uistinu zna ono što oni rade. (En-Nur, 30.)

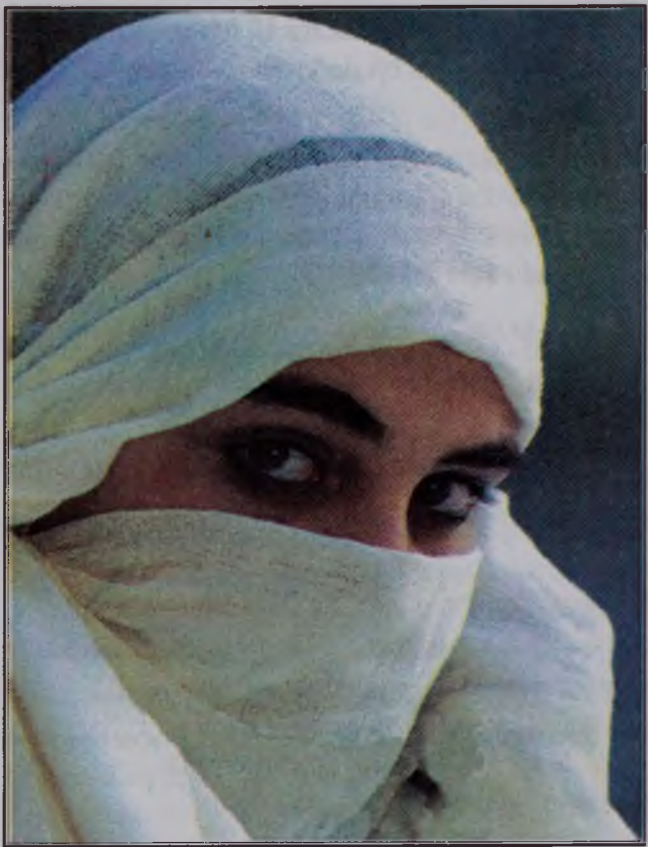
A Allahov Poslanik upozorava:

> „Ne motri stalno i pogled za pogledom ne bacaj svoj; prvi ti je dozvoljen, svi ostali nisu. Oči čine prostituciju gledanjem, uši slušanjem, jezik govorom, ruka dodirivanjem, noga koračanjem."

Razvratno ponašanje i izazovno odijevanje također je vrsta bluda. Za žene koje svojim slobodnim odijevanjem pobuđuju strasti i pohotu muškaraca Allahov Poslanik je rekao:

> „One neće ući u Džennet, niti će osjetiti njegov miris."

Hazreti Aiša pripovijeda: „Jednom je moja sestra Esma ušla kod Allahova Poslanika. Bila je u rijetkoj i prozirnoj haljini kroz koju se naziralo njeno tijelo. Allahov Poslanik je okrenuo glavu i rekao:

„Esma, kad žena sazrije i dostigne punoljetnost od njezinog tijela se ne smije vidjeti ništa osim lica i šaka."

Oštar stav Islama o zabrani svake vrste bluda nije bez razloga. On nije samo moralno već društveno zlo. Poslušajmo šta kaže naš Poslanik:

„Nikada se u jednom narodu ne pojavi blud a da se u njemu ne raširе bolesti koje nisu bile u vrijeme njihovih predaka."

Pojava side nije ništa drugo do posljedica razvrata i nemorala. Mjere efikasne zaštite ne postoje. Jedina zaštita je vjernost bračnome drugu i izgradnja zdravih odnosa u braku. Najraširenije polne bolesti su triper i sifilis. Zastrašujući su podaci o njihovoj raširenosti i posljedicama do kojih dovode. Od sifilisa svi organi obolijevaju, a manifestacije su užasne. „Suši se kičmena moždina, dolazi do upale mozga, ludila i sl. Grozne su slike rana na koži u raspadu. Vrlo često je napadano lice koje se pretvara u živu ranu. Iz rane se širi užasan smrad. Tijelo je unakaženo. Užasna je i bolna smrt usljed ovog oboljenja. Bolesnik je pravi izvor i rasadnik zaraze. Svako mora da ga se kloni i izbjegava, jer na sve strane nosi opasnost", navodi se u jednom časopisu.

Ono što je gore od navedenog jeste vanbračno rađanje, tjelesno i duševno osakaćene djece koja uz sve to ostaju bez roditeljskog staranja i

brige. Islam je prirodna vjera i priznaje i uvažava čovjekov seksualni nagon. Ne traži od čovjeka da taj nagon u sebi uništi. Ne zahtijeva od muslimana da žive monaškim životom, ali im i ne dozvoljava da svojim strastima daju „slobodu bez granica."

Islamski put jeste put sredine. Od mladih se ne traži da svoje strasti i svoj nagon ubiju već da ih obuzdaju i kontroliraju. Islam želi da upravo kontrolom oživotvori duhovne vrijednosti u čovjeku a da put zbližavanja muškarca i žene bude u granicama morala i pristojnosti koje je propisao Uzvišeni Allah. Čedan život znak je pobjede duha nad tijelom i garancija svijetle ljudske budućnosti. Za vedru dušu i čisti osmijeh vrijedi ustrajati na stazama islama.

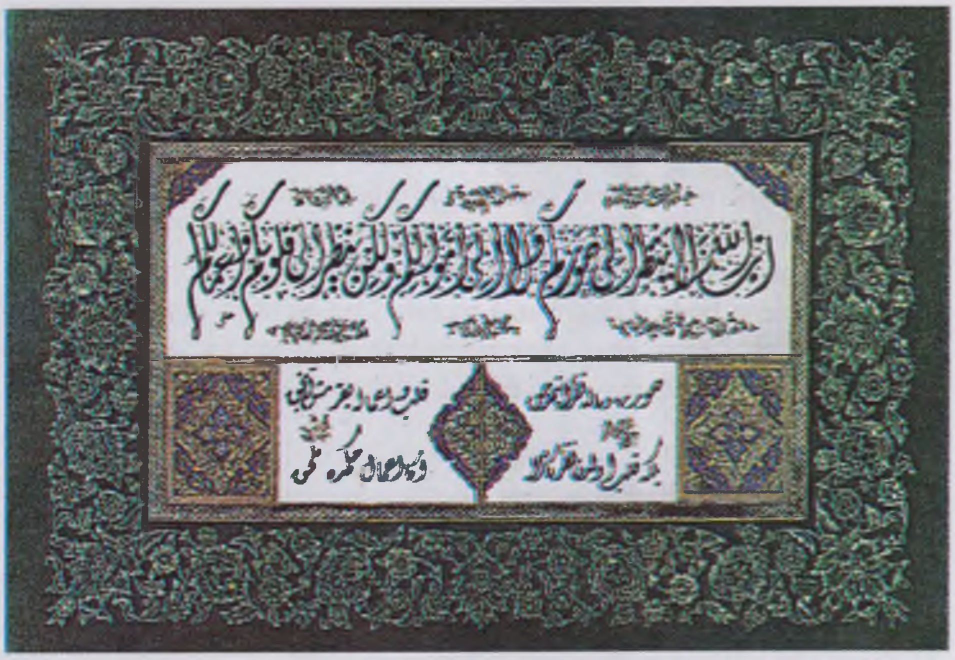
Potrošena mladost

Zar tužno ne zvuči muzika sjetne i potresne priče, koja uz more sličnih, ispunjava našu svakodnevicu. Ginekološka klinika u Sarajevu. Kad su se vrata otvorila izašla je blijeda, mršava, šesnaestogodišnja M. M. Stidljivo i bojažljivo je sakrivala u naramku svoju bebu rođenu tek prije nekoliko dana. Otac bebe je nestao čim je saznao da će dobiti potomstvo. M.M. ga nije više vidjela. Kada je rekla roditeljima da očekuje bebu oni su je izbacili na ulicu. A šta sada, gdje da se uputi, kome da se obrati? Sjela je na prag i gorko zaplakala nad svojom sudbinom. I ne treba samo ona da plače. Ona je najmanje kriva. Ona je samo žrtva jednog vremena i obezvrijeđenog ljudskog života. A ona je kćerka i sestra... I ko zna koja je slijedeća koja će gorko zaplakati!?

(H. Smajlović, *Zemzem*, 1972., br. 3.-4.)

ZAPAMTI!

- Uzvišeni Allah ti poručuje:
A ako šejtan pokuša da te na zlo navede, ti potraži utočište u Allaha. On uistinu sve čuje i sve zna. (El-A'raf, 200.)
-„Kad se u jednom mjestu pojavi blud s njim se pojavi i siromaštvo i bijeda", rekao je Muhammed, a.s., ili „Približavanje bludu kucanje je na vrata Džehennema."

Allah zaista ne gleda na vaše izglede i imetke, nego gleda vaša srca i djela. (hadis)

Za razgovor:

1. Koji se narodi u Kur'anu spominju kao veliki griješnici po ovome pitanju?
2. Koje su generacije naročito podložne razornome utjecaju prostitucije?
3. Što se sve smatra bludom po Kur'anu i Sunnetu?
4. Koje se sve bolesti prenose i šire prostitucijom?
5. Šta islam traži od mladih ljudi?
6. Prodiskutirajte tekst iz "Zemzema".

ZAKLETVA - JEMIN

Zakletva je svakodnevna pojava koja se najčešće susreće kod mladih. Obično se olahko poseže za zakletvom s ciljem da se ubijede drugi u istinitost kazanih riječi. Ljudi se obično kunu svim i svačim ne vodeći računa ili ne znajući kakve vjerske i pravne posljedice proizvodi zakletva. Ako musliman dođe u situaciju da se zakune mora voditi računa o svojoj zakletvi. Svoju zakletvu obično izražava riječima vallahi-billahi ili: tako mi Allaha i to samo za izuzetno ozbiljne razloge.

Nije dozvoljeno svaku tvrdnju, pa i beznačajnu, potkrepljivati zakletvom u Allaha, dž.š. Zaklinjati se bilo čim drugim nije dozvoljeno. Zakletva Ka'bom, pejgamberom, dinom i imanom, čašću, zapravo i nije zakletva pa ne povlači nikakve pravne posljedice a postoji i zabrana ovakvih zakletvi.

> „Bog vam je zabranio da se kunete vašim očevima. Ko se bude zaklinjao neka se kune Allahom ili u protivnom neka šuti", rekao je Muhammed, a.s.

Prema islamskim propisima postoje tri vrste zakletve i to:

- gamus
- lagv i
- mun'akide

Gamus je namjerno zaklinjanje u nešto što nije istinito. Ovakvom zakletvom se nesumnjivo proizvodi veliki grijeh. Samo iskrenim pokajanjem Allahu, dž.š., moguće je izvršiti kefaret (otkup) za ovako počinjen grijeh.

Lagv je zakletva pod čvrstim uvjerenjem da je nešto tako a ispostavi se drugačije. Ova zakletva nema nikakvih posljedica i smatra se nenamjerno učinjenom greškom. U vezi s ovom zakletvom u Kur'anu se kaže:

Allah vas neće kažnjavati za lagv-zakletvu. (El-Bekare, 225.)

Mun'akide je zakletva s ciljem izvršenja neke namjere. Ovakva zakletva se ili mora izvršiti ili slijedi kefaret(otkup). U ovom slučaju kefaret se sastoji u tome da se nahrani deset siromašnih osoba, ili da se obuku, ili da se posti tri dana. U pravilu zakletva se treba izvršiti. U tom smislu jasna je kur'anska naredba:

Čuvajte svoje zakletve. (El-Mâ'ide, 89.)

Međutim, zakletvu treba prekršiti ako smo se zakleli da nećemo nešto učiniti što nam je inače dužnost, ili da ćemo nešto učiniti što spada u haram. Ima ljudi koji se krivo zaklinju da bi sebi pribavili neku dunjalučku korist. Muhammed, a.s., je govorio i upozoravao:

„Zakletva pomaže da se roba proda, ali ništi blagoslov."

Zar oni koji znaju sliče onima koji ne znaju. (Kur'an)

Jedne prilike govorio je okupljenim ashabima:

> „Onome ko zakletvom uskrati jednog muslimana u njegovim pravima Bog zabranjuje ulazak u Džennet a otvara mu vrata Džehennema." Kad je Poslanik izgovorio ove riječi jedan ashab primijeti: „A ako to bude nešto neznatno?" Na to mu Poslanik odgovori: „Pa makar to bila grančica drveta."

Pravi vjernik nikada tako neće postupiti. On govori istinu i nema potrebu da se zaklinje. Narod kaže: „Ko se puno kune malo mu se vjeruje." Nepotrebno zaklinjanje je pokuđena stvar. Jusufbeg Čengić u svom spjevu „Avdija" savjetuje svog malog bratića Avdiju:

Nemoj se ti krivo klet,
Valja brate umrijet,
Gorku muku podnijet,
Nije lahko, Avdija!
Ko se krivo zaklinje,
Od muke se napinje,
Pa se poslje preklinje,
Kriv nijesam, Avdija!

Zapamtite da je Allah, dž.š., naš Stvoritelj i da zna sve naše misli i sve tajne ovoga svijeta. Ne kunimo se Allahom za najmanju sitnicu. Njegovo ime se ne smije koristiti tamo gdje to nije mjesto. To je povreda Allahova imena. To čine samo oni slabi koji svoju nemoć prividno skrivaju iza Božijeg imena nastojeći pokazati da su u pravu.

Za razgovor:

1. *Kako se ljudi obično kunu? Navedi neke primjere.*
2. *Kako se musliman zaklinje?*
3. *Može li se prekršiti zakletva?*
4. *Šta nam poručuje pjesnik u spjevu „Avdija"?*

POSLUŠNOST RODITELJIMA

Dužnosti djece prema roditeljima vrlo su velike i odgovorne. Dobročinstvo prema roditeljima, po Kur'anu, a.š., slijedi odmah poslije pokornosti Allahu, dž.š.

Gospodar tvoj zapovijeda da se samo Njemu klanjate i da roditeljima dobročinstvo činite. (El-Isra', 23.)

Allah, dž.š., nas duži da odmah poslije zahvale Njemu iskazujemo zahvalnost svojim roditeljima. Svaki dan, obavljajući namaz, u svojim dovama pominjemo naše roditelje.

Gospodaru naš, oprosti meni i roditeljima mojim i svim vjernicima na Dan kad se bude polagao račun. (Ibrahim, 41.)

Pokornost i robovanje samo Allahu, dž.š., i dobročinstvo i poslušnost roditeljima dva su osnovna temelja na kojima se izgrađuje islamska ličnost. Među najdraža djela Uzvišenom Allahu Poslanik ističe:

> „Klanjanje namaza u njegovo vrijeme, poslušnost roditeljima i borba na Allahovom putu."

Naše obaveze prema roditeljima obuhvaćaju sljedeće:

- da ih volimo, poštujemo i pomažemo,
- da prema njima budemo blagi, poslušni i zahvalni,
- da ih njegujemo u slučaju da se razbole,
- da ih izdržavamo ako su siromašni,
- da umrle roditelje spominjemo dovom i za njih dajemo sadaku,
- da ispunimo njihovu oporuku, ukoliko ona nije suprotna učenju islama i interesima muslimana,
- da pazimo prijatelje svojih roditelja, ako su lijepog vladanja itd.

Ljubav prema roditeljima potpuno je prirodna stvar. To je veza koja nastaje samim rođenjem i koja se kroz život sve više razvija. Oni su

nas njegovali kad smo bili nemoćni. Mi smo dio njih i oni nam žele dobro više nego samima sebi. Za dobra koja čine prema nama ne traže nikakvu nadoknadu. Oni su nam dali toliki zajam da im ga mi cijeloga života ne možemo vratiti. Ono što možemo i moramo je sljedeće:

Kad jedno od njih dvoje ili oboje kod tebe starost dožive ne reci im ni: „uh!" - i ne podvikni na njih, i obraćaj im se riječima poštovanja punim. Budi prema njima pažljiv i ponizan i reci: „Gospodaru moj, smiluj im se, oni su mene, kad sam bio dijete, njegovali!" (El-Isrâ', 23. i 24.)

Islamska tradicija bilježi primjere pravog islamskog i istinski ljudskog odnosa prema roditeljima. Tako ashab Burejde prenosi jedan slučaj:

Došao neki čovjek Allahovom Poslaniku pa ga zapitao: „Allahov Poslaniče, ja sam stavio svoju majku za vrat pa sam je nosio više od dvije milje i to po tako usijanom pijesku da bi se komad mesa na njemu ispekao. Da li sam time, Allahov Poslaniče, iskazao dužnu zahvalnost prema svojoj majci?" „Možda je time iskazana samo najobičnija pažnja, a ne dužna zahvalnost kakvu dugujemo majci" - odgovori mu Poslanik.

U islamu majka ima mjesto i poštovanje koje nema ni u jednoj religiji i učenju. Ono što je Muhammed, a.s., izrekao na oprosnom hadždžu o majci, njenom značaju i ulozi za djecu na oba svijeta nadilazi sve što je iko ikada rekao:

> „Džennet je pod majčinim nogama."
>
> Kada je neki čovjek došao Poslaniku i pitao ga: „Ko je od ljudi najzaslužniji da mu se pokloni briga, ljubav i pažnja", on je odgovorio: „Majka." „A zatim?", priupita čovjek. „Majka", uzvrati Poslanik. „A ko je onda." „Majka, pa otac", odgovori Poslanik.

Poštivanje i potpomaganje roditelja je dužnost čak i tada ako su oni nemuslimani, samo ako time ne kršimo propise i odredbe islama i ne nanosimo štetu muslimanima, kao što nam to i Svemogući kaže u Kur'anu:

Ako te roditelji budu nagovarali da drugog Allahu ravnim smatraš, onoga o kome ništa ne znaš, ti ih ne slušaj i prema njima se, na ovom svijetu, velikodušno ponašaj, a slijedi put onoga koji se iskreno Meni obraća; Meni ćete se poslije vratiti i Ja ću vas o onome što ste radili obavijestiti. (Lukman, 15.)

Prekidanje veza s roditeljima ubraja se u najveće grijehe. Poštovanje i materijalna briga prema njima ne prestaje nikada. Izbjegavanje roditelja i okretanje glave od njih poistovjećuje se sa nevjerovanjem kako se vidi iz sljedećeg hadisa:

> „Ne okreći lice od svojih roditelja. Jer, ko to čini ne vjeruje u ono što je Allah objavio."

Ni sa preseljenjem na ahiret ne prestaju naše obaveze prema roditeljima. Nakon njihove smrti dužni smo im kabur posjećivati, dovu činiti i od Allaha im oprost za grijehe tražiti, te izvršiti njihovu oporuku, paziti i potpomagati njihove prijatelje, činiti dobra djela i pred njihovu dušu sevap im poklanjati.

ZAPAMTI

- Allah, dž.š., nije zadovoljan onom djecom kojom nisu zadovoljni njihovi roditelji iz opravdanih razloga.
- Svoje roditelje ne zovi njihovim imenima, već im se obraćaj sa babo i majko.
- U znak poštovanja ustani pred njima i poljubi im ruku.
- Kad oni govore ti šuti i ne razgovaraj sa njima povišenim tonom.
- Nemoj ih izbjegavati, a posjećuj ih što češće.
- Ako odeš negdje na put, javi im se, a sa puta donesi im neku hediju.
- Umrlim roditeljima iza svakog namaza prouči Fatihu.
- Znaj da svojim odnosom prema roditeljima pripremamo sebi ili Džennet ili Džehennem.

Ashab Alkame i njegova majka

U vrijeme Muhammeda, a.s., u Medini je živio mlađi čovjek po imenu Alkama. Isticao se velikim pregalaštvom za islam. Pored toga bio je izuzetno darežljiv i puno je dijelio sadake. Jednoga dana se iznenada teško i smrtno razbolio. Bolest mu se iz dana u dan pogoršavala. Kada je njegova žena vidjela da se bliži kraj života njenoga muža poručila je Božijem Poslaniku: „Muž mi je na samrti. Želim da te o tome na vrijeme obavijestim." Čim je Muhammed, a.s., primio pomenutu obavijest pozvao je Bilala, Aliju, Selmana i Ammara pa im rekao: „Otiđite do Alkame i vidite kako je i u kakvom je stanju."

Odmah su određeni ashabi otišli kod Alkame i vidjeli da je na samrti i pošli su učiti la ilahe illellah. Međutim, Alkame nije micao jezikom. Prisutni ashabi šalju Bilala da izvijesti Muhammeda, a.s., o Alkaminom stanju. Pošto je saslušao Bilala Poslanik je upitao: „Ima li Alkame roditelje?" „Otac mu je umro a ima majku koja je u dubokoj starosti", rekoše Poslaniku.

On tada naredi Bilalu: „Otiđi do Alkamine majke. Od mene je poselami i reci joj ako joj starost dozvoljava nek dođe kod mene a ako ne onda joj reci da ću ja kod nje doći." Kad ju je izvijestio Bilal o Poslanikovoj poruci ona je rekla: „Iako sam veoma stara ipak, ne mogu sebi dozvoliti da meni na noge dolazi Allahov Poslanik kojeg ja toliko volim da sam spremna za njega i svoj život žrtvovati." Uzela je štap i zaputila se Vjerovjesniku.

Kad je došla nazvala je selam i sjela pred njega. On joj se obratio: „Reci mi istinu kakav je tvoj sin Alkame? Ako mi ne kažeš pravu istinu mene će o tome putem Objave obavijestiti Allah." „Klanjao je, postio i mnogo dijelio sadaku" - reče Alkamina majka. „Kako se odnosio prema tebi?", priupita Vjerovjesnik. A ona odgovori: „Ja sam se na njega žestoko naljutila i to zbog toga što više voli svojoj ženi nego meni kao svojoj majci. Nju u svemu sluša, a za mene ni da čuje."

„Dakle, sada smo načistu. Razlog da Alkame ne može da izgovori kelimei-šehadet leži u tome što se njegova majka na njega razljutila. „Bilale!" - reče Muhammed, a.s., - „Idi i saberi podosta drva da spalimo Alkamu na vatri." „Pa zar ćeš na moje oči spaliti moga sina koji je plod moga srca?" povika Alkamina majka. Na to joj Vjerovjesnik reče: „Božija kazna koja

čeka tvoga sina za neposlušnost prema tebi je teža i dugotrajnija od ove. Ako ti želiš da Allah oprosti tvome sinu grijehe koje je učinio svojom neposlušnošću prema tebi - potrebno je da mu oprostiš i halališ jer, tako mi Allaha, bez tvog mu oprosta neće pomoći ni namaz koji je klanjao, ni sadaka koju je dijelio."

Kada je starica čula Poslanikove riječi, kazala je: „Pored tebe i prisutnih neka mi je i Allah svjedok da praštam svome sinu Alkami." Tada se Vjerovjesnik obrati Bilalu: „Otiđi i vidi da li sada Alkame može izgovoriti kelimei-šehadet jer je možda njegova majka samo iz poštovanja prema meni rekla da mu oprašta, a možda to nije učinila iz srca." Bilal je otišao i kada se prikučio Alkaminim kućnim vratima čuo je kako on uči *la ilahe illellah.*

Pošto je ušao u Alkaminu sobu Bilal je izvijestio prisutne: „Znajte da Alkame nije mogao izgovoriti kelimei-šehadet zato što se njegova majka bila na njega strašno razljutila i nije mu htjela oprostiti (halaliti). Čim mu je maloprije halalila on je izgovorio kelimei-šehadet."

Roditelji su zadužili svoju djecu toliko, majka pogotovo, da se: „Dijete ne može odužiti za roditeljski trud i žrtvu osim u slučaju ako bi bio zarobljen pa ga dijete otkupi i oslobodi iz ropstva", rekao je Muhammed, a.s.

(Mustafa Spahić, *Islam i međuljudski odnosi*, Zenica, 1995. str. 159.-160.)

Za razgovor:

1. Kako Kur'an govori o dobročinstvu prema roditeljima?
2. Koje su naše obaveze prema roditeljima?
3. Koji je smisao Poslanikove izreke: „Džennet je pod majčinim nogama"?
4. Prepričajte događaj sa Ikrimom!
5. Šta smo dužni prema prijateljima naših roditelja?
6. Da li je dozvoljeno bilo kada otkazati poslušnost roditeljima i zašto?
7. Možemo li se odužiti roditeljima i kako?

POŠTIVANJE STARIJIH I BLAGOST PREMA MLAĐIMA

Muhammedov, a.s., život je uzor i vodilja svim muslimanima. Otkucaji srca plemenitog Poslanika saosjećaju sa ljudima, sa njihovim bolom i životnim tegobama. Stare i iznemogle poštuje, a pun je brige i očinske ljubavi prema mladima i nejakima. Slučajevi iz njegova života najslikovitije govore o tome. Jedan ashab pripovijeda:

> „Jednog dana sam susreo Muhammeda, a.s., na putu, a on posve lagahno ide. Ispred njega su išla dva starca inovjerca i on ih je propustio da idu naprijed. Upitah ga što ih ne prođe jer, on je Allahov Poslanik. On mi odgovori: „Pa zar ne vidiš da su to starci?"
> „Drugi put, opet, bio sam sa Allahovim Poslanikom kad hazreti Ebu Bekr es-Siddik dovede pred Poslanika svoga sijedog oca da pred njim primi Islam. „Zašto mučiš ovog časnog starca, o Ebu Bekre?! Da si mi javio ja bih njemu došao kući", ukori ga Allahov Poslanik.

Koliko je Poslanik bio obazriv prema starijim osobama svjedoči i ovaj slučaj. Njegovu džamiju u Medini mela je i čistila neka sirota starica. Kada je preselila na ahiret muslimani su je ukopali a da nisu o tome obavijestili Poslanika. Poslanik je zbog toga ukorio ashabe. Bilo mu je žao što joj on nije klanjao dženazu. Stoga je otišao na njen kabur i proučio dovu zamolivši Uzvišenog Allaha da je obaspe Svojim rahmetom i Svojim magfiretom. Eto, tako se Poslanik odnosio prema starcima i staricama. On, Allahov Poslanik, znao je da oni nose veliko životno breme, ali i veliko životno iskustvo.

Stariji su u mnogo čemu razboritiji od nas. Ostavljaju nam u nasljeđe svoje znanje i svoj rad. Stoga se oni i poštuju.

A kako je tek Allahov Poslanik volio djecu?

Jednom prilikom je rekao:

„Dječiji miris, miris je Dženneta."

Najveću radost osjećao je u namazu. Ipak, namaz nije prekidao kada bi se oko njega počeli igrati njegovi unuci Hasan i Husejn. Kada bi mu se popeli na leđa i vješali o vrat dugo nije ustajao sa sedžde kako ih ne bi omeo u igri.

Jednom prilikom, dok su obavljali namaz u džematu, začuo se plač djeteta. Poslanik, koji je predvodio džemat, požurio je da što prije završi namaz. Kada su ga prisutni ashabi upitali za razlog ovakvog postupka odgovorio je: „Možda se u našem džematu nalazi njegova majka."

O sinko moj, obavljaj namaz i traži da se čine dobra djela, a odvraćaj od hrđavih i strpljivo podnosi ono što te zadesi - dužnost je tako postupiti. (Kur'an)

Mnogi neupućeni prigovarali su Poslaniku zbog ovakvih postupaka. Poznato je, međutim, da su predislamski Arapi zakopavali u pijesak svoju živu žensku djecu. Spartanci su svu slabu djecu bacali u ponore i niz litice. Rimljani su, opet, djecu koju nisu željeli prihvatiti i podizati u svojoj obitelji ostavljali na trgovima ili mjestima gdje će ih pronaći divlje zvijeri. Zbog svoga neznanja mnogi su griješili. Muhammedov, a.s., humanizam spasio je mnoge mlade živote. Volio je djecu ali su i djeca voljela njega.

> Hazreti Aiša priča: Jedna grupa beduina dođe Božijem Poslaniku i upita ga: „Ljubite li vi svoju djecu? „Poslanik odgovori: „Da." Oni će na to: „Mi to Bogami ne činimo!" A Poslanik nastavi: „Šta ja mogu ako je Allah iščupao milost iz vaših srca."

Koliko je Poslanik volio djecu vidimo po tome što je uvijek bio radostan kada bi ih susretao. Sa smiješkom na usnama primao bi njihov selam. Kada bi prolazio Allahov Poslanik oni bi prekidali igru i stali da prime njegov selam. Tako su postupali i inače kad bi stariji prolazili i nikad nisu sretali starije a da ih nisu pozdravili. Pažnja i briga Muhammeda, a.s., naročito se širi tamo gdje živi siroče jer, ono je najpotrebnije nježnosti, toplini i osjećaju sigurnosti. Govorio je:

> „Najdraža kuća Allahu je ona u kojoj ima siroče prema kome se lijepo postupa."

Kada bi Poslanik primijetio koje dijete da čini bilo šta što nije lijepo blago bi ga posavjetovao da tako ne čini. Djeca su rado od Allahova Poslanika primala savjete i uvijek radila onako kako ih je on podučavao. Zato su ona bila lijepo odgojena, i zato i mi trebamo činiti sljedeće:

- da uvijek iskazujemo poštovanje prema starijim,
- da ih prvi poselamimo ili pozdravimo, kada se sa njima susretnemo,
- ako smo u igri, da prekinemo igru dok oni prođu,
- da nikada ne idemo ispred njih,

- ako smo s njima u društvu da budemo sa njihove lijeve strane,

- da im napravimo mjesto u društvu, autobusu, vozu, tramvaju i sl.,

- da ih pažljivo saslušamo kad nam se obraćaju itd.

Ovakvi postupci, najavljuju lijepu budućnost u dostojanstvu i poštivanju, onako kako to Allah, dž.š., traži i voli.

ZAPAMTI!

- U Kur'anu se kaže: Allah zahtijeva da se svačije pravo poštuje... (En-Nahl, 90.)
- Muhammed, a.s., je rekao: „Ko nema milosti prema mlađim i poštovanja prema starijim taj ne pripada nama."
- Allah, dž.š., milostivima ukazuje svoju milost.

Jesi paša, al' čovjek nisi

Imao otac nevaljala sina. Što god bi mu naredio da uradi ne bi ga poslušao. Zato ga otac najposlije otjera od kuće rekavši mu: „Nikad ti čovjek nećeš biti." Sin će mu na to u šali: „Ja ću, ako Bog da, i paša postati" i odmah krenu u svijet. Došavši u Stambol prijavi se u oficirsku školu gdje je nekoliko godina marljivo učio i s vremenom dospio čak do paše.

Prošlo je dugo vremena kad ga sudbina s vojskom nanese u rodno selo gdje mu još u životu bijaše stari babo. On naredi vojnicima da odu očevoj kući i dovedu ga njemu. Vojnici odu do kuće, nađu skršena, iznemogla starca, te mu saopće pašinu zapovijed. On je bio tako ostario da je teškom mukom izašao uz stranu do pašina čadora. U čadoru zateče pašu gdje sjedi. Čim se pomoli na vrata sin će mu ni pet ni šest: „Evo babo ja postao paša." Na to će mu mirno starac: „Ko si ti"? „Tvoj sin, zar ne znaš kad mi ono reče da nikad čovjek neću biti, a evo me čak i paša", odgovori sin. „Pa, misliš li ti da si čovjek ako si postao paša?", upita otac i nastavi: „Da si ti čovjek, zar bi ti zvao sebi na noge ovako stara, iznemogla i jadna oca?"

Poslanik i Kajs

Jednog dana Poslaniku je došao neki Kajs, vođa jednog arabljanskog plemena, i zatekao ga kako na krilu drži svoju kćer. - Kakva je to ovčica? - upita Kajs - Ovo je moja kći - odgovori Poslanik - Čudim se. Imao sam toliko djece, sve sam ih ukopao, a da nijedno nisam nikada ni pomilovao, reče Kajs. - Nesretni čovječe - zgrozi se Muhammed, a.s., - mora da nemaš plemenitosti u svome srcu. Ti ne znaš kakva je naslada voljeti djecu i lijepo ih odgajati. Znaj da ne može biti musliman onaj koji čini kao što si ti činio. Moli dragog Allaha za oprost. Pokaj se...

Ove riječi snažno su utjecale na Kajsa. Pokajao se i primio islam. Zavolio je Muhammeda, a.s. Čežnjivo je slušao njegova kazivanja i divio se njegovoj dobroti. To je ono milosrđe koje potresa i najokorjelija ljudska srca. Sa njih skida okove zlobe i mržnje i široko otvara vrata džennetska.

Za razgovor:

1. Je li Poslanik volio djecu? Kako to znamo?
2. Šta je Poslanik rekao za siroče?
3. Kako treba postupati prema starijim?
4. Šta nam poručuju priče: „Jesi paša al' čovjek nisi" i „Poslanik i Kajs"
5. Jeste li nekada pomogli starijoj osobi? Zašto?

Ti si, zaista, najljepše ćudi. (Kur'an)

POHVALNI POSTUPCI U PONAŠANJU

Plemenitost

Ljudska plemenitost sastoji se u blagosti, prijaznosti i lijepoj riječi, u strpljivom podnošenju nesreća i tegoba, u praštanju, ljubavi i samilosti prema drugima itd. Muhammed, a.s., saopćava jednom prilikom ashabima da je oplemenjivanje ljudskih srca osnova njegova poslanstva.

„Poslan sam da upotpunim plemenitost ljudi."

Hazreti Alija definira plemenitost ovim riječima: „Plemenitost je ustezanje od onoga što je ružno, a radi onoga što je dobro i korisno i kao takvo od Svemogućega naređeno."

Sa sigurnošću možemo reći da je plemenitost takvo duševno stanje koje čovjeka navodi da trajno i s ugodnošću čini djela koja odobrava vjera i razum.

> Pitali su Poslanika: „Ko je najbolji čovjek?" Odgovorio je : „Svaki vjernik je mahmumu-l-kalb. „A šta znači mahmumu-l-kalb ?- zapitali su, a on im je odgovorio: „To je onaj koji se boji Allaha i koji je čista srca, tj. onaj u čijem srcu se ne krije licemjerstvo, pokvarenost, prevara, mržnja i zavist.

Hrabrost

Hrabrost je uvijek i kod svih naroda smatrana vrlinom. Hrabrošću se naziva sučeljavanje sa svim tegobama i opasnostima ondje gdje to potrebe iziskuju. Hrabar čovjek nije onaj koji nema straha. Hrabrost je sagledavanje posljedica nekoga zla s ciljem suprotstavljanja tome zlu. Najvećom hrabrošću smatra se hrabrost u ratu kada su vojnik ili vojskovođa potpuno svjesni smrtne opasnosti, ali ipak vrše svoju ljudsku i domovinsku dužnost.

Hrabrost se ne sastoji iz nepromišljene nasrtljivosti i javnim isticanjem odsustva straha. Čak nije ni pohvaljeno da čovjek bude bez ikakva straha. Hrabrost se ne odražava samo u nošenju oružja i odlasku u boj. Ona može biti i u riječi i u cjelokupnom ljudskom životu. Ako je vladar hrabar i odlučan, narod se pokorava njegovim odlukama, inače će svako raditi što mu se prohtije. Nijedan učenjak neće moći koristiti svoje znanje i iznijeti javno svoj stav i mišljenje ako nema hrabrosti.

Ipak, od svih hrabrosti najvažnija je ona koju čovjek ispolji u borbi sa samim sobom, u borbi protiv svojih strasti, poroka i negativnih svojstava. Poslanik je nebrojeno puta pokazao i ispoljio nadljudsku hrabrost. Ashab Džabir, r.a.,priča:

> - Bili smo s Muhammedom, a.s., na Zati Rikau i kad smo došli do jednog hladovitog drveta, ostavili smo tu Božijeg Poslanika. Tu je došao jedan mušrik, a sablja Božijeg Poslanika bila je obješena na to drvo. Ovaj ju je uzeo i rekao: „Muhammede! Ko će te sada spasiti?"Poslanik mu sasvim mirno odgovori: „Allah, moj Gospodar."Iznenađen ovolikom hrabrošću Allahova poslanika mušrik se zatrese od straha i sablja mu ispade iz ruke. Poslanik uze sablju i upita ga:„ A ko će tebe sada spasiti?" Mušrik reče: „Samo tvoja milost, Allahov Poslaniče." Muhammed, a.s., ga pusti da mirno ode. Kada je došao u svoje pleme rekao je: „Dolazim vam od najboljega čovjeka."

Hrabrost je mnogo korisnija i značajnija za svaki narod od njegova bogastva i njegove brojnosti. Ona je zapravo najjači temelj opstanka i napretka jednog naroda. Zato je islam preporučuje na svakome koraku i ubraja je među najbolje vrline i odlike jednog čovjeka.

Ponos i dostojanstvo

Ponos i dostojanstvo svakog muslimana su istaknuti i određeni Kur'anom i Sunnetom. Allah, dž.š., u Kur'anu kaže:

O vjernici, ako neko od vas od vjere svoje otpadne, - pa, Allah će *llah će* *sigurno mjesto njih dovesti ljude koje On voli i koji Njega vole, prema vjernicima ponizne, a prema nevjernicima ponosite; oni će se na Allahovom putu boriti i neće se ničijeg prijekora bojati.* (El-Mâ'ide, 54.)

Musliman ne smije prihvatiti poniženje. On iskazuje ponos i

dostojanstvo u svakoj prilici, a posebno prema onima koji mu unizuju čast, obraz i vjeru.

„Ko se dobrovoljno, bez prisile pomiri sa poniženjem
ne spada u naše redove", kaže Allahov Poslanik.

U islamu čovjek može i smije robovati jedino Uzvišenom Allahu. Svako prihvaćanje poniženja znak je odsustva snage i hrabrosti, slabog imana jer iman zahtijeva pobunu protiv svih oblika poniženja i traži odlučnost u borbi sa zlom i nepravdom gdje god se nađe. Koga Allah uzdigne ljudi ga nikada ne mogu poniziti niti se može uzdići onaj koga Allah ponizi. U Kur'anu se navodi:

Milost koju Allah podari ljudima niko ne može uskratiti, a ono što On uskrati niko ne može poslije Njega dati. On je silan i mudar. (Fatir, 2.)

Muslimani ne mogu i ne smiju prihvatiti bilo čiju dominaciju niti okupaciju svojih životnih prostora. Dužni su štititi interese svoje vjere i svoje domovine. Dostojanstvo je prirodno ponašanje koje određuje mjesto i ulogu čovjeka u društvu. Ne smije nikada prijeći u oholost.

Strpljivost

Strpljivost znači čvrsto i odlučno podnošenje nepogoda i nesreća koje čovjeka zadese u životu. Takvi slučajevi mogu biti: smrt nekog od bližnjih, bolest, gubitak ili velika šteta u imetku i druge nesreće i životne neugodnosti. Sabrano držanje u ovakvim prilikama govori o čvrstom uvjerenju da je to Allahova volja i da je Allah tako odredio. Allah nam poručuje:

O vjernici! Tražite sebi pomoći u strpljivosti i obavljanju molitve! Allah je doista na strani strpljivih. (El-Bekare, 153.)

Strpljivost (sabur) spada u moralne vrijednosti muslimana i ona je njegovo životno oružje. O ovoj lijepoj ljudskoj osobini pored niza kur'anskih ajeta govore i brojni Hadisi:

„Strpljivost je ključ spasa."

„Najveći je junak onaj koji se savlada u srdžbi, a najbliži je Allahu, dž.š., onaj ko oprosti a ima mogućnosti da kazni."

Kada su upitali Allahova Poslanika koji će ljudi biti najviše stavljani na kušnje odgovorio je: „Božiji poslanici, zatim najbolji, pa bolji. Ljudi će biti dovođeni u iskušenje prema stepenu svoje vjere, pa čija vjera bude čvršća više će padati u iskušenje, a čija vjera bude slabija manje će padati u iskušenje."

Stoga za strpljivo držanje udruženo sa pouzdanjem u Allaha, dž.š., Allahov Poslanik kaže da je isto što i ibadet. Hasan Basrija kaže: „Iskusio sam, a i drugi su iskusili, da nema korisnije stvari nego što je strpljivost. Svakoj se stvari nađe lijeka i pomoći ako ima strpljivosti. Jedino protiv nestrpljivosti nema lijeka." A kada se završi ovaj svijet strpljive i izdržljive čeka Allahova nagrada.

Stid

Stid određuje u čovjeku njegove granice ponašanja. Stid je jedno od prirodnih svojstava čovjeka i on odražava njegov karakter čuvajući ga od ružnih i nedoličnih djela. Allahov Poslanik kaže:

„Stid je sastavni dio imana."

I pored navedenog mnogi se danas osjećaju neugodno zbog toga g toga što imaju osjećaj stida i što on u njima nije potpuno odumro. Tamo gdje nestane stida nestaje i imana.

„U prostakluku je samo zlo a u stidu samo ljepota. Allah ima stid plemenitosti. Stidi se da ne udovolji čovjeku koji Ga moli i da pružene ruke vrati praznim", rekao je Allahov Poslanik.

Stid je Allahovo svojstvo i ovom osobinom počašćeni su samo karakterni ljudi. Stid je posebno pohvaljen kad su u pitanju bračni, intimni odnosi i dužnosti. Osoba u braku treba čuvati intimnost svoga života i nikome ne prenositi osim, u slučaju potrebe, ljekaru. U svakom drugom slučaju to se karakterizira kao bestidnost i grijeh koji može dovesti do neželjenih posljedica kao što su: ljubomora, požuda, ogovaranje, pa i rastava braka.

Stid je jedan od vidova islamske etike i on je s posebnom pažnjom njegovan u okviru muslimanske porodice. Stid ne smije biti razlogom da sebi uskratimo neka ljudska prava i da zbog stida izbjegavamo druženje sa ljudima. Moramo se boriti za svoje mjesto u društvu da nas ne potisnu bestidni ljudi. Ebu Mes'ud priča da je Poslanik rekao:

> „Od riječi, koje je svijet zapamtio od savjeta prošlih Božijih poslanika jeste i ova: - kad se ne stidiš radi što hoćeš."

Pravednost

Ljudska zajednica ne može se zamisliti bez pravednosti. Svaki pojedinac treba da ostvari svoje pravo, bilo od drugih pojedinaca, bilo od zajednice, ali da ni drugima ne uskrati njihovo pravo. Allah, dž.š., poručuje:

Kada govorite budite pravedni, pa makar to bilo i protiv vaših bližih. (El-En'am,152.)

Svakoga petka, na džuma-namazu, hatib nas podsjeća na Allahove riječi:

Allah zahtijeva da se svačije pravo poštuje, dobro čini, i da se bližnjima udjeljuje, a razvrat i sve što je odvratno i nasilje zabranjuje; da pouku primite, On vas savjetuje. (En-Nahl, 90.)

Kada je za vrijeme Allahova Poslanika neka žena počinila krađu neki ljudi su nastojali da joj se oprosti i radi toga pošalju Usamu, sina Zejdova, da posreduje kod Allahova Poslanika. On reče:

„Drugi su narodi propali jer su kažnjavali slabe, a zaklanjali jake. Tako mi Allaha kad bi Fatima, kći Muhammedova, počinila krađu, bila bi kažnjena po zakonu."

Za nepravedan postupak i nepravedno prisvajanje tuđe imovine slijedi kazna i na budućem svijetu.

„Ko nepravedno prisvoji koliko jedan pedalj zemlje na Sudnjem danu bit će mu stavljena omča oko vrata od sedam zemalja", rekao je Allahov Poslanik.

Apsolutna pravednost pripada samo Allahu, a vjerska je dužnost pravedno postupati prema svim ljudima bez obzira na njihovu vjeru i prema svim Allahovim stvorenjima. Pravednost je temelj i osnov uspjeha, sreće i spasa za svaku zajednicu ljudi.

Za razgovor:

1. U čemu se ogledaju pozitivni ljudski postupci?
2. Koje biste od navedenih svojstava posebno izdvojili?
3. U čemu se sastoji ljudska plemenitost?
4. Navedite jedan primjer Poslanikove hrabrosti?
5. Kada i kako muslimani iskazuju svoj ponos i dostojanstvo?
6. Koje ljude Allah, dž.š., najviše stavlja na kušnju?

RUŽNI POSTUPCI U PONAŠANJU

Licemjerstvo-dvoličnost

Licemjerstvo je jedno od najtežih negativnih svojstava ljudi. Ono je vrsta laži i prikazivanje sebe svijetu drugačijim nego što uistinu jesmo. Poslanik je licemjerstvo objasnio sljedećim riječima:

> „Licemjer ima tri svojstva: kad govori-laže, kad obeća-ne ispuni i kad mu se što povjeri-iznevjeri."

Licemjerstvo ili munafikluk može biti u riječima, nošnji, u držanju i u vjerskim činima. Obično potiče iz neznanja, ili iz namjere da se kod drugih probudi dobro mišljenje o sebi ili da se izbjegne prigovor. Vjera od čovjeka traži u svemu iskrenost, čistu namjeru i čisto srce. Ko je neiskren u svojim namjerama, taj doziva Allahovu srdžbu i nezadovoljstvo. Allah zna i vidi sva ljudska djela i namjere. U Kur'anu se kaže:

Licemjeri misle da će Allaha prevariti; On će ih za varanje njihovo kazniti. Kada ustaju da molitvu obave lijeno se dižu i samo zato da bi se pokazali pred svijetom, a Allaha gotovo da i ne spomenu. (En-Nisâ', 142.)

Licemjeri će na samom dnu Džehennema biti i ti im nećeš zaštitnika naći. (En-Nisâ', 145.)

Licemjerstvo uništava ljudska djela i povlači Allahovu kaznu, te ga kao takvog trebamo odstranjivati od sebe.

Mržnja

Mržnjom se naziva dugotrajna srdžba i želja za nanošenjem zla nekoj osobi i radovanje njenoj nesreći. Mržnja je, dakle, osjećanje nesnošljivosti iz kojega proističu mnoge negativne posljedice. Mržnja bez opravdanog razloga je strogo zabranjena-haram i zato je Muhammed, a.s., rekao:

> „Vjernik nije onaj ko mrzi."

Mržnja navodi čovjeka na grijeh. On tada želi zlo drugima, spreman je da slaže, da ogovara, da nanese štetu u imetku ili da nekoga prikraćuje u njegovim pravima. Posebno među muslimanima ne smije postojati mržnja, zavada, niti smiju izbjegavati jedni druge. Ako se to ipak desi, to ne smije potrajati i treba tražiti načina da se zavađene strane međusobno izmire i odstrane sve povode i uzroke eventualne mržnje. Allahov Poslanik kaže:

> „Nije dozvoljeno muslimanu da mrzi svoga brata više od tri dana. Kada prođu tri dana, neka mu selam nazove, pa ako mu primi selam, obojica će biti nagrađeni, a ako ne primi, grijeh ostaje na onome drugom."

Ako pak, za mržnju postoje opravdani razlozi nikoga zbog toga ne smijemo uskraćivati u njegovim pravima.

Zavidnost

Zavidnost je osjećanje mržnje prema blagodatima koje se nalaze kod drugog i strastvena želja i potreba da one odu od njega. Zavidan je onaj ko nerado gleda tuđu sreću ili materijalno ili duševno dobro jer umišlja da je to na njegovu štetu. Zavidnost se najčešće javlja među osobama istoga staleža ili istoga zanimanja. Ona je štetna i po vjeru, i po zdravlje i život.

Međutim, želju i zavidnost treba razlikovati. Ako ne osjećamo teškoću zbog blagodati kod drugog, niti želimo da to dotični izgubi, nego samo želimo da i mi to imamo onda se to ipak može nazvati samo željom. Prema Poslanikovim riječima zavidnost je zabranjena dok je želja dopuštena:

> „Vjernik želi a licemjer zavidi."

Imamo slučajeva kada je zavidnost i dozvoljena. Allahov Poslanik ističe:

> „Zavidjeti ne smijemo osim dvojici: čovjeku kome je Allah podario imetak pa ga troši u dobrotvorne svrhe, i čovjeku kojeg je Allah obdario znanjem i on po njemu postupa i drugog poučava."

„Zavidnost sagorijeva dobra djela kao što vatra sagorijeva drva." (hadis)

Zavidnik je u svemu drug prokletog šejtana i ostalih nevjernika jer mrzi tuđe dobro i nezadovoljan je Allahovom odredbom raspoređivanja svoje blagodati na ljudski rod. Zavidnost je jedno od najvećih i najštetnijih duševnih bolesti i liječi se jedino znanjem i radom.

Laž

Laž je najružnija i najodvratnija pa ujedno i najštetnija ljudska osobina, kako za onoga ko se njome služi tako i za onog ko je sluša. Njene zle posljedice osjete vrlo često i oni koji je nisu ni izrekli ni slušali. Ona ima udjela u svakome zlu. Zato je islam strogo osuđuje i zabranjuje. Allah, dž.š., kaže:

Ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu govori laži i smatra da je laž istina kada mu ona dolazi. (Ez-Zumer, 32.)

Poslije laži o Allahu dž.š., najteža je laž prema Njegovom Poslaniku jer je Allahov Poslanik poslan sa Istinom i:

On ne govori po hiru svome. To je samo Objava koja mu se obznanjuje. (En-Nedžm, 3.-4.)

Laž na Allahova Poslanika samo može čovjeka odvesti u vatru.

„Ko na mene svjesno slaže neka pripremi sebi mjesto u vatri", kaže Poslanik.

Laž kao namjeran govor onog što ne odgovara istini i stvarnosti ruši ljudsku zajednicu i bratsku slogu među ljudima. Ona prouzrokuje svađe i prepirke, ratove, rastavlja muža i ženu, roditelje i djecu itd. Laž nije zabranjena zbog sebe same već zbog ogromne štete koja od nje potiče. Islam je svojim sljedbenicima zabranio sve ono što pojedincu ili zajednici nanosi štetu pa je razumljivo da je zabranio i laž

Krivo svjedočenje

Krivo svjedočenje također spada u radnje koje su muslimanima najstrožije zabranjene. Onaj ko poznaje istinu po nekom pitanju ili događaju svoje svjedočenje ne smije uskratiti. Odbijanje svjedočenja je suprotno kur'anskoj odredbi:

Ima li goreg nasilnika od onoga koji istinu taji, znajući da je ona od Allaha. (El-Bekare, 140.)

Musliman je dužan posvjedočiti istinu kad god je to u mogućnosti. Krivo svjedočenje izaziva Allahovo nezadovoljstvo a krivokletnik zaslužuje tešku kaznu. Allah, dž.š., upućuje poruku ljudima:

Ne uskraćujte svjedočenje. Ko ga uskrati njegovo srce će biti griješno. Allah dobro zna ono što vi radite. (El-Bekare, 283.)

Poslanik je krivo svjedočenje zabranio, a Allah ga izjednačava sa širkom.

„Reci istinu pa makar bila i gorka", i

„Krivo svjedočenje Allah je izjednačio sa širkom-mnogoboštvom", govorio je Poslanik.

Samo osobe slabog imana, niskog karaktera i dostojanstva dozvolit će sebi krivo svjedočenje i optuživanje poštenih ljudi. Ko drugom priprema zlo ono se njemu događa.

Novotarije u vjeri - bid'ati

Allah je ljudima poslao Kur'an i Poslanika da osvijetli njihove duše i da ih izvede iz tame na svjetlo. Tako su Kur'an i Hadis neke ljudske poroke potpuno razobličili, neke dokinuli, a neke sveli u granice normalnih okvira. I pored svega u savremenom životu muslimana često susrećemo razne novotarije koje su po svojoj suštini suprotne islamskom učenju. Postupci i djela koji se mogu ubrajati u stranputice su:

- odavanje raznim štetnim i zabranjenim igrama, ili onima kojima se „ubija vrijeme",
- praznovjerje i gatanje,
- upotreba alkohola, droge i duhana,
- pretjerivanje i luksuz,
- omalovažavanje Allahovih blagodati,
- nebriga i napuštanje roditelja,
- oponašanje u odijevanju muškarca i žene,
- otkrivanje žena i prihvaćanje neislamske nošnje,
- neislamska imena i neislamski običaji.

Nije potrebno posebno isticati da u najveće stranputice spada neizvršavanje i zanemarivanje osnovnih islamskih propisa kao što su:

izostavljanje namaza, posta, neredovno posjećivanje ili napuštanje džamije i sl. Muhammed, a.s., o tome kaže:

> „Svaka novotarija u vjeri je stranputica, a svaka stranputica vodi u Džehennem."

Sreća je u iskrenosti i istini. (hadis)

Za razgovor:

1. Koji su negativni postupci u ljudskome ponašanju?
2. Kako se postižu lijepe i korisne navike?
3. Šta činite u borbi protiv negativnih i ružnih navika?
4. Koju svoju osobinu najviše volite a koju biste rado odbacili?
5.Koji se postupci i djela muslimana mogu ubrojati u stranputice?

PRVA ČETVORICA HALIFA

Ebu Bekr es-Siddik (632.-634.)

Ebu Bekr potiče iz plemenite porodice od roda Kurejš. Još od rane mladosti bio je na glasu kao dobroćudan, iskren i pošten mladić. Ove osobine pribavile su mu veliki ugled i povjerenje ljudi. Zbog svojih dobrih osobina i jakoga karaktera Muhammed, a.s., se još u mladosti družio s njim. Ebu Bekr je bio dvije godine mlađi od njega. Kada je porastao, postao je trgovac.

Ebu Bekr je bio prvi čovjek koji je primio islam. Kada mu je Poslanik objasnio da je primio Objavu od Uzvišenog Allaha Ebu Bekr nije dugo razmišljao. Primio je islam. Muhammed, a.s., je jednom prilikom rekao: „Kad sam ljude pozivao u islam svako je razmišljao o tome najmanje nekoliko trenutaka. Sa Ebu Bekrom nije bilo tako. On je primio islam bez imalo oklijevanja istog momenta kada sam mu saopćio o Objavi."

Ebu Bekr nije bio samo čovjek koji je prvi primio islam, nego i njegov najbolji zaštitnik. Njegovo bogatstvo bilo je za mnoge robove spas. On ih je otkupljivao i davao im slobodu. Imao je čast da dijeli sa Poslanikom najteže dane njegova života. Zajedno je sa Poslanikom učinio hidžru. U vrijeme Poslanikove bolesti, kada nije mogao predvoditi džemat, Ebu Bekr ga je zamjenjivao u džamiji.

Vijest o preseljenju Poslanika na ahiret bila je težak udarac za svakog muslimana. Među ljudima je zavladao strah i zbunjenost. Omer, r.a., je bio toliko zahvaćen bolom da je uzeo svoju sablju i povikao: „Ako neko kaže da je Allahov Poslanik mrtav, odsjeći ću mu glavu." U haremu džamije pojavio se Ebu Bekr. Oči svih prisutnih bile su uprte u njega. Ebu Bekr izađe pred njih i reče: „O ljudi! Ako je neko vjerovao u Muhammeda, treba da zna da je Muhammed umro, ali ko vjeruje u Allaha, dž.š., nek zna da je samo Allah vječan." Ove su riječi djelovale na prisutne. U trenu je nestalo zabune i svi su bili spremni prihvatiti činjenično stanje.

Islam i islamska država morali su i dalje nastaviti svoj život. Ali kako bez vođe? Valjalo je izabrati halifu. Muhammed, a.s., nije odredio niti je direktno preporučio svoga nasljednika. Allahov Poslanik je znao da su njegovi ashabi dovoljno stasali da izaberu najsposobnijeg i najboljeg između sebe. Iako su i muhadžiri i ensarije imali svoje prijedloge, na kraju

su se složili da to bude Ebu Bekr. Stupajuci na dužnost halife Ebu Bekr je održao govor u kome je rekao:

„Narode! Iako nisam najbolji među vama, vi me evo izabraste za svoga predvodnika. Ako budem slijedio pravi put u tome mi pomozite. Skrenem li sa pravoga puta onda me upozorite, jer govoriti istinu predstavlja svetu dužnost svakog građanina, a tajiti je isto je što i izdaja. Njaslabiji među vama kod mene je najjači kad se radi o zaštiti njegovoga prava, a najsilniji između vas kod mene je najslabiji kad se radi o zaštiti tuđega prava protiv njega. Pokoravajte mi se dotle dok se ja budem pokoravao Allahu i Njegovom Poslaniku. Iznevjerim li to ne veže ni vas dužnost vjernosti prema meni. Klanjajte i molite se Allahu. On će vam biti milostiv." Time je obilježio pravac svoga rada.

Pri preuzimanju hilafetske obaveze prvog halifu hazreti Ebu Bekra, čekali su mnogi poslovi i obaveze na sređivanju unutarnjih prilika i zaštiti mlade islamske države od tadašnjih susjeda. Muhammed, a.s., je neposredno pred svoje preseljenje na ahiret spremio vojsku za odlazak na sirijsku granicu. Usame ibn Zejd je imenovan zapovijednikom ove vojske. Bio je to najmlađi vojskovođa u povijesti islama.

Neki su predlagali Ebu Bekru da postavi starijeg i iskusnijeg zapovijednika umjesto njega. Kako je to bila Poslanikova odluka Ebu Bekr je nije želio mijenjati. Pred odlazak vojske Ebu Bekr je održao govor u kome je rekao: „Junaci! Kad ste u bici ratujte kao pravi vitezovi. Ne dopustite da bilo kad na vas padne ljaga nevjere ili izdaje. Ne kršite zadanu riječ niti pregonite u vjeri. Ne mrcvarite ubijene, ne ubijajte djecu, žene i starce. Ne sijecite stabla i ne palite usjeve. Ne koljite ovce, goveda i deve, osim koliko vam bude trebalo za hranu. Proći ćete pored onih koji su se posvetili u svojim samostanima pa ih pustite na miru i onome čemu su se posvetili."

Ova Ebu Bekrova poruka služila je kasnije i ostalim islamskim komandantima i vojskovođama kao uputstvo i pravilnik u ratu. Po povratku mladog Usame sa sirijske granice, gdje je uspješno obavio povjereni mu zadatak, Ebu Bekr je želio spriječiti odmetništvo u islamskoj državi. Neka plemena otkazaše poslušnost centralnoj vlasti i prestadoše davati zekat, a poznati licemjer i lažov Musejlema proglasi se poslanikom. Muslimanska vojska pod zapovjedništvom Halid ibni Velida, u poznatoj Bici kod Jemame, potpuno potuče Musejlemine pristaše a pade i sam lažni poslanik Musejlema.

U ovom krvavom okršaju poginulo je oko 70 hafiza Kur'ana. Uvidjevši da se time smanjuje broj hafiza Omer, r.a., predloži Ebu Bekru da se sav Kur'an skupi na jednome mjestu, jer se Kur'an do tada nalazio zapisan na kamenim pločama, komadima kože, palminom lišću i slično. Ebu Bekr ovaj posao povjeri šestočlanoj komisiji na čijem čelu je bio Zejd ibn Sabit, Poslanikov pisar i hafiz Kur'ana. Zejd je ovaj posao uspješno obavio i tako je nastao prvi Mushaf. Ovaj prvi Mushaf čuvao je lično Ebu Bekr, a poslije njega Hazreti Omer. Poslije Omerove smrti čuvala ga je njegova kćerka i supruga Allahova Poslanika hazreti Hafsa.

Nije prošlo ni godina dana od preuzimanja hilafeta a Ebu Bekr je uspostavio red i mir u čitavoj Arabiji. Želeći da ujedini i ostala arapska plemena koja su ostala na granici sa Perzijom i u Siriji pod zapovjedništvom Halid ibn Velida šalje vojsku na ova područja. Halid je iz svih okršaja sa Perzijancima izlazio kao pobjednik, a u velikoj Bici kod Jermuka potpuno je porazio Bizantince. Time je dobar dio Sirije bio priključen islamskoj državi. Još dok se vodila Bitka na Jermuku došla je vijest da je Halifa Ebu Bekr preselio na Ahiret u 63. godini života.

Za dvije godine svoje vladavine ujedinio je arapski narod i njegovu moć prenio preko sjevernih granica Arabije. Ebu Bekr je bio samo dvije godine tri mjeseca i deset dana halifa. Njegova djela urezala su njegovo ime duboko u sjećanje svakog muslimana. Bio je nedostižan u ljubavi prema Allahu i Njegovom Poslaniku. To je bila tajna njegove snage i uspjeha. Imao je mnogo sinova i bližih rođaka i nijednom od njih nije dao neku javnu službu.

Za razgovor:

1. *Čime se Ebu Bekr posebno isticao u mladosti?*
2. *Kako je primio islam?*
3. *Kako je prijateljevao sa Poslanikom i kako je postupio kada je Poslanik preselio na ahiret?*
4. *Šta je rekao Ebu Bekr stupajući na dužnost Halife?*
5. *Kako je nastao prvi Mushaf?*
6. *Šta karakterizira period vladavine Ebu Bekra?*
7. *Šta je poručio borcima koji su krenuli ka sirijskoj granici?*

Omer ibn el-Hattab (634.-644.)

Nosio je počasni naziv El-Faruk- čovjek koji strogo dijeli istinu od onoga što nije istina. Historija ga zove veliki jer je bio velik umom i duhom, velik srcem i vladarskim vrlinama, vjernik i državnik kakvih je malo u historiji naroda. Dužnost prvoga čovjeka islamske države preuzeo je nakon smrti hazreti Ebu Bekra. Da bi smiren i zadovoljan otišao na ahiret uvjeren da islamsku zajednicu ostavlja u rukama čovjeka u svakom pogledu za to sposobna i dostojna, Ebu Bekr na smrtničkoj postelji predloži Omera za svoga nasljednika. „Mi ga prihvaćamo", bio je jednoglasan odgovor vjernika. Hazreti Omer sin Hattabov, upravljao je islamskom državom deset godina, od 634.-644. godine.

U vrijeme preuzimanja hilafeta muslimani su vodili teške borbe sa Bizantom i Perzijom. Pod zapovijedništvom Sa‘da ibn Ebi Vekkasa muslimanska vojska teško porazi Perzijance u Bici na Kadisiji. Ubrzo nakon toga muslimani osvajaju niz perzijskih gradova među kojima i glavni grad Ktesifon. Po nalogu halife Omera muslimani u Iraku osnovaše dva nova grada- Kufu i Basru. Oni će u narednom periodu biti značajni centri islamske kulture i obrazovanja. Na drugoj strani bizantijska vojska se spremala u Damasku za konačni obračun sa muslimanima.

Halid ibn Velid sukobi se sa Bizantincima. Naviknut na pobjede, potpuno porazi Bizantince i pobjedonosno uđe u Damask - glavni grad Sirije. „Zbogom lijepa Sirijo" - tužno je prošaptao bizantijski car Heraklije čuvši za ovaj poraz.

Islamska vojska pod zapovijedništvom Amr ibn Asa krenula je put Palestine i započela osvajanje Jerusalema. Uvidjevši muslimansku snagu i odlučnost patrijarh Sofranije pristade na predaju uz uvjet da ključeve grada preda samom halifi. Stigavši u Jerusalem, Halifa Omer je zajedno sa patrijarhom prošetao gradom. Bio je srdačno dočekan. Patrijarh mu je pokazao znamenitosti grada i nije krio svoje čuđenje halifinim skromnim izgledom i jednostavnošću. Halifa Omer pismenim aktom zagarantira ispovijedanje vjere stanovnicima Jerusalema, pravo slobodnog raspolaganja imovinom i pravo na punu zaštitu od strane islamske države. On zabrani da se ruše bogomolje i prisvajaju njihova dobra i imanja.

Nakon što su Sirija, Palestina i Perzija već bile u okrilju islamske države Amr ibn As zatraži od halife Omera da preduzme vojni pohod u Egipat. Po dobivenoj saglasnosti Halife Amr je osvajao grad za gradom. Konačno je osvojio i glavni grad Aleksandriju koji je branilo preko 50 hiljada vojnika. Amr je u Fustatu podigao prvu džamiju u Egiptu i kanalom spojio rijeku Nil sa Crvenim morem.

Hazreti Omer je iskazao veliko umijeće u rukovođenju državom. Postavljao je vojskovođe i namjesnike i osobno nadzirao njihov rad. U isto vrijeme značajno je doprinio razvoju unutarnjeg uređenja islamske države. U njegovo vrijeme odvojena je sudska od administrativne vlasti i postavljene su šerijatske sudije u mnogim gradovima. Hazreti Omer, u dogovoru sa istaknutim muslimanima, uvodi novi način računanja vremena - hidžretski kalendar. Prvi muharrem 622. godine uzet je kao prvi dan hidžretske ere. Toga dana Muhammed, a.s., i njegov vjerni ashab Ebu Bekr napustili su Mekku i zaputili se u Medinu. Hidžra, kako se zove ovo preseljenje, najznačajniji je događaj u historiji islama i zato je uzeta kao početak islamskoga kalendara. Proslavljenom halifi Omeru nije bilo suđeno da dugo upravlja prostranim carstvom i da do kraja sprovede unutrašnje uređenje islamske države.

Zadnjega dana mjeseca oktobra 644. godine, u času kad je Halifa u Medinskoj džamiji prošao u mihrab da predvodi džemat na sabah-namazu, napadne ga iza leđa Firuz Ebu Lu'lu i oštrim nožem zadade mu šest rana. Nakon tri dana hazreti Omer je preselio na ahiret u pedesetoj godini života. Ukopan je pored mezara Muhammeda, a.s., i hazreti Ebu Bekra. Plemenitom i junačkom Omeru nisu smrtne rane zadavale toliko bola koliko su ga mučile brige na koga će prenijeti hilafet.

Neposredno pred svoju smrt pozva šest najuglednijih muslimana i odredi da oni poslije njegove smrti izaberu halifu. Naredi da tome vijeću prisustvuje i njegov sin Abdullah, ali da se on ne bira, jer reče, „dosta je jedan iz Hattabove kuće koji će Allahu odgovarati za svoja vladarska djela."

Omer ibn El-Hattab je napisao Sa‘d ibn Ebi Vekkasu (neka se Allah smiluje obojici) i njegovoj vojsci sljedeće:

„Tebi i tvojim vojnicima naređujem da budete bogobojazni u svim prilikama, jer je bogobojaznost najbolje oružje protiv neprijatelja i najbolja taktika u ratu. Naređujem tebi i tvojim vojnicima da se više pazite grijeha nego neprijatelja, jer su grijesi koje vojnici čine opasniji za njih od neprijatelja. Allah pomaže muslimane zbog grijeha njihovih neprijatelja koje čine prema Njemu. A da nije toga mi ne bismo bili od njih jači. Jer mi nismo brojni kao oni a ni naše oružje nije kao njihovo. Pa ukoliko smo jednaki u grijesima oni su jači od nas. Ukoliko mi manje griješimo pobijedićemo ih ali zbog naše vrijednosti, a ne zbog snage.

Znajte da su u vašem pohodu uz vas Allahovi čuvari koji znaju ono što radite, pa ih se zastidite. Ne činite grijehe dok ste na Božijem putu. Nemojte govoriti da je neprijatelj gori od vas, pa da vas zbog toga neće pobijediti. Jer, koliko naroda su pobijedili gori od njih, kao što se desilo sa sinovima Israilovim. Oni su uporno griješili prema Allahu, pa su vatropoklonici zavladali njima,

...uzduž i poprijeko zemlju njihovu pregazili, i prijetnja se ispunila. (El-Isrā',3.)

Koliko god Allaha molite za poraz neprijatelja isto toliko Ga molite za pomoć vama. Molim Allaha za to i nama i vama. Svakoga petka dan i noć zastani sa vojskom da biste se odmorili, osvježili i nakratko odložili oružje i stvari. Logor gdje se budu muslimani odmarali odmakni od naselja onih sa kojima imamo sklopljen ugovor o nenapadanju i od nemuslimana koje mi štitimo (zimmije). Neka niko od tvojih vojnika njima ne ulazi, osim onih u koje imaš potpuno povjerenje. Neka ništa ne uzimaju od njih, jer im je to zabranjeno i oni su naši štićenici. Vama je iskušenje da se toga pridržavate, ali je i njima iskušenje da ustraju na ugovoru.

Zato, dokle god se oni budu pridržavali svojih obaveza lijepo prema njima postupajte. Nemojte nasilje prema njima uzeti za pomoć protiv neprijatelja! Kada dođeš do neprijatelja pošalji izviđače prema njima da bi

dobro upoznao njihovo stanje. Izviđači neka ti budu Arapi ili drugi u koje imaš povjerenje i koji istinu govore. Jer, vijest koju ti donese lažljivac neće ti koristiti, iako on zna nekada i istinu reći. Varalica radi protiv tebe, a ne za tebe. Allah je zaštitnik tebe i onih koji su sa tobom. Od Njega zavisi vaša pobjeda i On je taj od koga treba tražiti pomoć."

Ko je spalio biblioteku u Aleksandriji?

Za Halifu Omera vezuje se jedna historijska neistina kojom se želi baciti sjenka na svijetli karakter njegove ličnosti. Radi se o spaljivanju Aleksandrijske biblioteke Serapion. Šest stotina godina nakon što je Amr ibn As ušao u Egipat jedan pokršteni Jevrej zabilježio je u svojoj historiji *O dinastijama* kako je Omer naredio Amru da spali sve knjige biblioteke Serapion. Ko imalo poznaje duh islama, povijest muslimana i karakter halife Omera, taj nijedan čas neće sumnjati da je ovo apsurdna izmišljotina i da je ovakvo nešto mogao pripisati Omeru samo jedan fanatičan ignorant islama - kaže Gibon.

Jedan drugi naučnik svjetskog glasa Dreper, u svojoj *Istoriji umnog razvića Evrope* piše da su za vlade Teodosija Velikog porušene zajedno i paganska religija i paganska nauka. U to doba (390.) sjedio je na arhiepiskopskoj stolici u Aleksandriji neki Teofilo, čovjek drzak i nevaljao, kome je car povjerio taj posao. Teofilo je otpočeo ovaj posao pljačkom i uništavanjem biblioteke, a kada je došao red na paganski hram Serapion, vječiti trn u njegovu oku, Teofilova se sveta vjernost nije smirila dok zdanje nije do osnova porušeno. Zlato i srebro koje je bilo u hramu brižljivo je pokupljeno a manji predmeti porazbijani ili u vatru pobacani. Sama zgrada u kojoj je bila biblioteka bit će da nije bila porušena, jer poslije dvadeset godina Orozije izrijekom veli da je vidio prazne rafove i police.

Dakle, kako se vidi Aleksandrijska je biblioteka uništena u vrijeme kad su rimski carevi izdavali dekrete da se svi paganski spomenici unište, a halifa Omer je došao u Aleksandriju 641. godine, skoro puna tri stoljeća nakon toga i ponio se prema kršćanima i njihovim vjerskim institucijama tako humano i pravično kao ni jedan kršćanski feudalni vladar srednjega vijeka.

Za razgovor:

1. Zašto je hazreti Omer nazvan El-Faruk?
2. Kako je izabran na dužnost halife?
3. Kako se ponio hazreti Omer pri zauzimanju Jerusalema?
4. Šta karakterizira period njegove vladavine?
5. Prokomentirajte oporuku hazreti Omera!
6. Ko je spalio Aleksandrijsku biblioteku?

Osman ibn Affan (644.-656.)

Pripadnik je ugledne mekkanske porodice. Među prvima je prihvatio islam. Sa svojom ženom Rukajjom, Poslanikovom kćerkom, predvodio je grupu koja se prva iselila u Abesiniju. Hazreti Osman je bio veoma pobožan, blag i vrlo darežljiv čovjek. Muslimani ga nazvaše Zunnurejn - Vlasnik dva svjetla. Sve je to doprinijelo da je nakon hazreti Omera bio izabran za trećeg halifu poslije Muhammeda, a.s. Halifa je postao u 71. godini života.

I u hazreti Osmanovo vrijeme nastavljeni su sukobi s Bizantom i Perzijom. Koristeći smjenu na vlasti, Bizantinci su pokušali krajem 645. godine povratiti Aleksandriju, ali ih je u tome spriječio energični vojskovođa i namjesnik Amr ibn As, zadavši im težak udarac. Aleksandrija se od tada stalno nalazi u muslimanskim rukama. U sukobima sa Perzijom pogubljen je posljednji perzijski vladar Jezdedžird. Pokoreni su Azerbejdžan i dijelovi Armenije. Nekada moćno Perzijsko carstvo time je konačno potpalo pod islamski utjecaj.

Širenjem islamske države pojavila se i potreba vođenja borbe na moru. U Osmanovo vrijeme osnovana je prva mornarica zaslugom njegovih namjesnika u Egiptu i Siriji. Prva pomorska bitka desila se 649. godine pod vođstvom Muavije ibn Ebi Sufjana, a prvo ostrvo koje su zauzeli muslimani bio je Kipar. Pet godina kasnije muslimani su se iskrcali na otok Rodos (današnja Grčka). Sirijsko-egipatska flota je 655. godine u blizini Rodosa, potpuno uništila Bizantsku mornaricu koja je brojala 500 brodova. Mornaricom je zapovijedao lično car Konstantin koji je bjekstvom spasio

život. Time je ostvarena konačna nadmoć muslimana nad bizantskom mornaricom i dominacija na moru. U sjevernoj Africi muslimanska vojska nezaustavljivo osvaja jedan za drugim gradove koje su do tada pod svojom dominacijom držali Bizantinci.

U vrijeme halife Osmana granice islamske države znatno su se proširile. U vanjskoj politici ostvareni su značajni uspjesi kao i za vrijeme Osmanovih prethodnika iako je smijenjen veliki broj vojnih zapovjednika i namjesnika među kojima i Amr ibn As i Sa'd ibn Ebi Vekkas.

Većina novih namjesnika nemilosrdno je plijenila državnu blagajnu. Nešto zbog poodmakle dobi, a nešto zbog prirođene mu blagosti i povučenosti, Osman nije uspijevao spriječiti strašnu buru što se talasala sa svih strana prostranog hilafeta. Nedostajala mu je Ebu Bekrova pronicljivost i pravična odlučnost velikog Omera. Radeći pod utjecajem svojih nesavjesnih rođaka prouzrokovao je unutarnje bune i nemire. Iz mnogih krajeva zapute se buntovnici put Medine pod izgovorom da žele posjetiti grad Božijeg Poslanika. Halifi su dolazile i mnoge delegacije upozoravajući ga da čini mnoge nepravilnosti.

Međutim, katastrofa se primicala. Na kraju pobunjenici su opkolili halifinu kuću. Uzalud ih je hazreti Osman pokušavao umiriti. Pozivao je ugledne ashabe da posreduju u pregovorima sa pobunjenicima. Kada je odbio da podnese ostavku na položaj halife oni 20. maja 656. godine prodru u njegovu kuću i ubiju ga dok je učio Kur'an. Ovaj gnusni zločin zavjerenika protiv hazreti Osmana duboko je potresao sve muslimane. To je bio i uzrok da se kasnije proliju potoci krvi. Dobri ali slabi halifa svoju popustljivost i pogreške je platio životom.

Umnožavanje Kur'ana

Ashab po imenu Huzejfe, boraveći u Armeniji i Azerbejdžanu, primijetio je da se ljudi razilaze u načinu čitanja i učenja Kur'ana. To je potaklo Huzejfu da po povratku u Medinu kaže halifi Osmanu: „Priteci u pomoć ovome narodu prije negoli među njima nastane razdor o njihovoj Knjizi, kao što je nastao među jevrejima i kršćanima." Hazreti Osman je odmah zatražio od Hafse Mushaf koji je prepisan za vrijeme Ebu Bekra, a

zatim je imenovao komisiju za prepisivanje Kur'ana na čijem čelu je ponovo bio Zejd ibn Sabit.

Komisija je najsavjesnije obavila povjereni joj posao, a nadzor nad njenim radom vršio je osobno halifa Osman. Po završetku prepisivanja halifa je stari primjerak povratio Hafsi, a od umnoženih Mushafa jedan je ostavio u Medini, i on je naznačen kao glavni original, a po jedan je poslao u Mekku, Basru, Kufu, Damask, Jemen i Bahrejn. Na temelju ovih primjeraka prepisivani su i drugi primjerci Mushafa. Kasnije će prepisivanje i umnožavanje Mushafa uzeti velikog maha.

U Bici na Siffinu Muavijina vojska podigla je na koplja oko pet stotina Mushafa, iako je od prepisivanja Kur'ana za vrijeme hazreti Osmana do ove bitke proteklo tek nekih sedam godina. Da bi se preduprijedila bilo kakva pogreška u pisanju, čitanju ili pamćenju Kur'ana halifa Osman je naredio da se svi pridržavaju ovih Mushafa, a da se sve ostalo što ima napisano, bilo djelimično bilo u cjelini, uništi. Iz svega navedenog vidimo da su velike zasluge hazreti Osmana za očuvanje i umnožavanje Allahove Knjige. A Uzvišeni Allah preko svojih robova ispunjava svoje obećanje:

Mi smo objavili Kur'an i mi ćemo ga čuvati. (El-Hidžr, 9.)

Kako je hazreti Osman prihvatio islam

Jednoga dana Ebu Bekr susrete hazreti Osmana i reče mu: „Muhammed je dobio Uputu od Allaha, dž.š., i poziva ljude u islam. Da li bi ti želio da se susretneš sa Muhammedom, Allahovim poslanikom"? Osman se obradovao ovom pozivu i pođe sa svojim prijateljem koji je već bio musliman. Kad su došli do Muhammeda, a.s., on reče: „O Osmane! Pokori se Allahu, dž.š., vjeruj da nema Boga osim Allaha i da sam ja Njegov Poslanik." Osman reče: „Čuo sam i pokorio sam se Allahov Poslaniče", a zatim izgovori šehadet.

Tako je on postao jedan od prvih sljedbenika islama i jedan od onih kojima je obećan Džennet. Svakoga dana se sastajao sa Ebu Bekrom pa su zajedno išli u kuću Erkamovu gdje su tajno obavljali namaz. Tako je bilo sve dok Poslanik nije istupio javno i dok se islam nije počeo brže i više

širiti. Nakon nekoliko dana Osmana nije bilo u kući Erkamovoj. Ebu Bekra obuzeše brige i strepnja zbog Osmanovog odsustva. I dok je jednom učio Kur'an u svojoj sobi iznenada se pojavi Osman na kome su se vidjeli tragovi izmorenosti i plača.

Ebu Bekr mu priđe sa vedrim licem i izrazi dobrodošlicu a zatim ga upita: „Gdje si bio toliko vremena? Zašto si se odvojio od nas? Bio sam se uplašio da te nisu zadesile kakve velike teškoće. Ispričaj mi šta je bilo s tobom"? Osman tada reče: „Pošto je moj amidža saznao da sam primio islam rekao mi je: „Pa zar ćeš ostaviti naše bogove i ući u novu vjeru koju nisu poznavali ni naši očevi niti naši djedovi...?" Ja sam mu rekao: „O moj amidža! Zaista su vaši bogovi samo kipovi od kamenja koji ne čuju, niti su živi, niti štete, niti koriste, i najbolje ti je da ih ostaviš i da slijediš novu vjeru Muhammedovu, a to je vjera istine, pravednosti i veličine."

Kad je ovo čuo moj amidža me je tako jako ošamario i zatvorio me u jednu mračnu sobu i nije mi davao hrane ni vode, a ja sam to strpljivo podnosio i rekao sam mu: „Tako mi Allaha ja neću ostaviti vjeru u jednog Allaha nikad, pa kad bi me ti i ubio!" Videći moju upornost i privrženost islamu ostavio me na mome putu i jako se naljutio na mene, a ja sam mu rekao: „Moj amidža, mene ne brine da li si ti zadovoljan ili srdit, ja sam se već usrećio zadovoljstvom Allaha i Njegova Poslanika."

Hazreti Osman je bio veoma plemenit čovjek. Ugošćavao je strance i bio veoma omiljen kod svih siromaha. Bio je najbogatiji trgovac svoga vremena. Njegova trgovačka putovanja i karavane su nadmašivale sve ostale. Odlikovale su ga blagost, stid i milostivo srce. Bio je visokog odgoja i vrlo skroman. Stoga i ne čudi što je tako lahko i odlučno prihvatio islam.

Za razgovor:

1. ***Kako je hazreti Osman prozvan među muslimanima?***
2. ***Kakve su bile društvene prilike u vrijeme hazreti Osmana?***
3. ***Šta je prouzročila blagost i povučenost hazreti Osmana?***
4. ***Zašto i kako je obavljeno umnožavanje Mushafa?***
5. ***Kako je hazreti Osman prihvatio Islam?***

Ali ibn Ebi Talib (565.-661.)

Prvi dječak koji je primio islam bio je hazreti Alija. Učestvovao je u mnogim aktivnostima muslimana zajedno sa Poslanikom. Uspješno je savladao svog protivnika u dvoboju na Bedru. Prilikom Hidžre ostaje u Resulullahovoj postelji kako bi zavarao mušrike rizikujući time svoj život. Oženio se hazreti Fatimom, najmilijom Poslanikovom kćerkom, i s njom izrodio Hasana i Husejna. Kada je Muhammed, a.s., preselio na ahiret opremio je njegovo mrtvo tijelo. Hazreti Alija je ostao upamćen kao hrabar junak pronicljiva uma, izuzetan govornik i alim.

Hazreti Alija preuzima dužnost halife pod vrlo zapletenim i neprijatnim okolnostima koje vladaju u islamskoj državi a koje je trebalo brzo i energično rješavati. Nakon ubistva hazreti Osmana u Medini nastaje prava anarhija. Islamska država je sedam dana bila bez Halife jer se svako ustručavao prihvatiti ove vrlo odgovorne dužnosti. Osmi dan dođe Aliji jedna delegacija uglednih medinskih građana i zamoli ga da on preuzme hilafet. Alija prihvati uz uvjet da ga za halifu prihvate i ostali ugledni muslimani, među njima Talha ibn Ubejdullah i Zubejr bin Avvam.

Prva briga novog Halife bila je da uspostavi mir u islamskoj državi i natjera na pokornost odmetnike koji su pravili nered i unosili smutnju među muslimane. Smijenio je sve namjesnike koje je postavio hazreti Osman. Njegovoj naredbi jedino se suprostavio Muavija, namjesnik Sirije. Sva nastojanja hazreti Alije da prisili Muaviju na pokornost ostala su bez uspjeha. Iako su obećali da će prihvatiti Aliju za halifu Talha i Zubejr počeše u Basri raditi protiv hazreti Alije tražeći da kazni ubice Hazreti Osmana.

Da bi spor riješio mirnim putem Alija pristade na ovaj zahtjev. Pobunjenici i ubice hazreti Osmana saznavši za ove namjere Alije okupe se i započnu neprijateljstva protiv njega. Tako se u blizini Basre 656. godine Alija sukobi sa odmetnicima, a u bici izgubiše život i njegovi protivnici Talha i Zubejr. Na bojištu ostade veliki broj muslimana. Ova bitka je poznata pod nazivom „Bitka oko deve", zbog toga što je tom prilikom hazreti Aiša jahala na devi. Po završetku bitke hazreti Aiša je sa bratom Muhammedom otpremljena u Medinu. Hazreti Alija preseli se u Kufu i proglasi je svojom prijestolnicom.

Muavija je u Damasku, nikada ne priznavši Aliju za halifu, huškao svijet protiv njega. Izvjesio je krvavu košulju hazreti Osmana u džamiji i na taj način podstrekivao muslimane na osvetu. Iz Kufe Alija pošalje delegate Muaviji da mu iskaže vjernost. Muavija to odbije i tako Alija krene put Sirije. Na Siffinu, na zapadnoj obali rijeke Eufrat, sukobe se muslimani podijeljeni u dvije vojske. Ovaj nemio događaj desio se 656. godine, odnosno 37 godina nakon Hidžre. Muavija, videći da će njegova vojska izgubiti bitku, naredi svojim vojnicima da izvjese Kur'ane na koplja i da uzvikuju: „Obustavite bitku i neka među nama odluči Božija riječ - Kur'an."

Alijina vojska odmah prekide boj, iako je Alija prozreo Muavijine namjere i nije bio za obustavu borbe. Nakon toga strane se dogovore za mirno rješavanje spora, te da se njihovi delegati sastanu u mjesecu ramazanu radi dogovora. Hazreti Aliju je zastupao Ebu Musa El-Eš'ari a Muaviju Amr ibn As. Nezadovoljni ovako blagim Alijinim stavom od Alije se odvoje i haridžije ekstremna stranka muslimana koja se formirala nakon ubistva halife Osmana. Kad su se delegati sastali u ugovoreno vrijeme radi rješavanja spora dogovore se da svrgnu i hazreti Aliju i Muaviju. Muavijin delegat Amr ibn As posluži se lukavstvom i prilikom izjave Alijinog delegata Musaa el-Eš'arija da razrješava hazreti Aliju hilafeta on izjavi da proglašava Muaviju za novog halifu.

Pogođen ovakvom prevarom Alija ponovo objavi rat Muaviji. Haridžije još više nezadovoljne ovakvim postupcima pobune se i protiv Alije i protiv Muavije. Njihov stav je bio La hukme illa lillahi - Presuda pripada samo Allahu.

Kada ih je Alija porazio zavjeriše se da će ubiti i Muaviju i Aliju i Amra u isti dan i u isti čas i time učiniti kraj muslimanskim sukobima. Muavija i Amr ibn As izbjegoše ubistvo, a Aliju rani jedan haridžija zatrovanom sabljom ujutro na putu do džamije. Nakon dva dana hazreti Alija preseli na ahiret 17. dan ramazana 40. godine po Hidžri (661. godine).

Alija sin Ebu Talibov predvodio je pravovjerne četiri godine i devet mjeseci. S njime se završava period vladavine prve četverice pravovjernih halifa. Hazreti Alija je od svoga djetinjstva živio u kući Allahova Poslanika pa je od njega neposredno i primao odgoj i učio islamske propise. Od njega

je poprimio nazore i odnos prema svijetu i životu. Ubraja se u najučenije ashabe Muhammeda, a.s., i predvodnikom čiste islamske znanosti crpljene iz Allahove Knjige i Resulullahova Sunneta. Prenosi se da je Poslanık rekao:

„Ja sam grad znanja, a ulazna vrata u njega predstavlja Alija." Njegovi govori, poslanice i mudre izreke sakupljeni su u jednu zbirku pod nazivom *Nehdžu-l-belaga.* Ovo djelo je vanredno cijenjeno u islamskom svijetu i ubraja se u klasičnu islamsku literaturu. Obiluje jezičkim blagom, raznim porukama i islamskom mudrošću.

Mudre izreke hazreti Alije

- Ko traži što mu ne treba propustit će što mu treba.
- U bescilje ko utroši vrijeme teško ikad da će cilju stići
- Ako spremaš od čeg fajde nemaš ne'š ni ono što želiš postići.
- Plač u nesreći - puna nesreća, čas nesreće strpljivo podnesi, nema mjesta kukanju ni plaču, žalost duga - potpuna je tuga a strpljivim Allah daje plaću.
- Neprijateljstvo je bolest srca. Neprijatelj nikome ne budi jer to svojstvo bolest srcu nosi, čojstvo veli - svakom dobro želi, nečovjek se osvetom ponosi
- Odgoj je slika razuma, odgoj daje razumu obličje. U njem' čitaš misli čovjekove u njem' gledaš srca osjećaje, on izlaže Svevišnjeg darove.

(Preveo i prepjevao: hfz. Ibrahim Mehinagić)

Za razgovor:

1. U kojoj životnoj dobi hazreti Alija prihvaća islam?
2. U kakvim prilikama preuzima dužnost halife?
3. Ko je bio Muavija?
4. Ispričaj osnovno o Bitki oko deve!
5. Šta se desilo na Sifinu i kada?
6. Kakav je bio ishod pregovora između Alije i Muavije?
7. Navedi neke od mudrih izreka hazreti Alije?
8. Kako je hazreti Alija preselio na ahiret?

Hatidža kćerka Huvejlidova

Hatidža, kćerka Huvejlidova pripadala je rodu Kurejš u Mekki. Prva je majka pravovjernih i prva žena plemenitog Poslanika. U predislamsko doba zvali su je „čista" zbog njenog poštenja i neporočnosti, a kada bi je opisivali rekli bi, „gospođa Kurejševičkih žena." Kao bogata i ugledna trgovkinja zapošljavala je mnogo ljudi.

Tako je jednom prilikom svoju bogatu karavanu koju je slala u Siriju, povjerila Muhammedu pošto je znala da je pošten i pouzdan. Iz Sirije Muhammed, a.s., se vratio sa zaradom kakvu Hatidža do tada nikada nije ostvarila. Nedugo poslije toga ugovoren je brak između Muhammeda, a.s., i Hatidže. Muhammed je tada imao dvadeset pet, a Hatidža četrdeset godina. Taj brak je bio sretan i uspješan, vedar, bez ijednog dana oblačnosti. Njegovu bistrinu nije pomutila omamljenost imetkom bogate žene niti uobraženost mladića njegovom mladošću.

Sav njen imetak bio je njegov, a sva njegova mladost pripadala je njoj. Hatidža je bila prva Poslanikova žena i ostao je sa njom do kraja njenoga života. Rodila mu je dva sina i to: Kasima i Abdullaha. Pored ova dva sina Hatidža je rodila sa Poslanikom i četiri kćeri: Rukajju, Zejneb, Ummi Kulsum i na kraju Fatimu, njihovu najmlađu kćerku. Sinovi Kasim i Abdullah su umrli u doba džahilijjeta dok su kćeri dočekale islam i učinile Hidžru sa svojim ocem, tada već Allahovim Poslanikom.

Hatidža spada među tri istaknute žene u životima trojice poslanika: Asija - žena Faraonova u životu Musaa, Merjema - kći Imranova u životu Isaa, i Hatidža - u životu Muhammeda, a.s. Svaka od njih je čvrsto vjerovala i podržavala poslanika u najtežim danima njihove poslaničke misije. O tome Muhammed, a.s., kaže:

> „Veliki je broj ljudi upotpunio njihovu vjeru i ljudskost, a od žena su to učinile samo Merjema, kći Imranova, Asija, žena Faraonova i Hatidža, kći Huvejlidova."

Hatidža je bila iskreni pomagač i sigurni oslonac Muhammedu, a.s. U džahilijjetu mu je pomagala da očuva svoj dostojanstveni život. Kada je primio Prvu objavu, prva mu je povjerovala i pružila najveću podršku. Potpuno iscrpljen i preplašen Poslanik je prvo Hatidži saopćio vijest o ukazanju meleka Džibrila. Ona je tada sa sigurnošću i ubjeđenjem rekla:

„Tako mi Allaha, Allah tebe neće poniziti; pokazuješ milosrđe, paziš rodbinu, podnosiš sve, zarađuješ radom, istinu govoriš, dočekuješ i ugoščuješ goste."

Uvijek je bila uz njega kada je osjećao tegobu ili neugodnost. Bila je njegova nada kada bi posustao, smirenost i pouzdanost kada bi ga život u bezizlaz dovodio. Kada su ga svi napadali i u laž ugonili, Allah mu je podario olakšanje u Hatidži. Nikada ga bilo čim nije zamarala niti prema njemu osorna bila.

Deset godina po poslanstvu, a tri godine prije Hidžre, Allahova odredba odvojila je od Poslanika njegovu voljenu ženu Hatidžu. Hatidža je preselila na ahiret, a Poslanikovo sjećanje na nju u njegovoj duši nikada nije presahlo. Sjećanja su ostala bistra tokom cijelog Poslanikovog života. Poslanik gotovo nikada nije izašao iz kuće, a da ne spomene Hatidžu i to na najbolji način. Uvijek je se rado sjećao, bio ljubazan prema njenoj porodici i srdačan prema njenim prijateljima.

> Hazreti Aiša prenosi da bi Poslanik kada bi zaklao ovcu rekao: „Pošaljite i Hatidžinim prijateljima." Spomenula sam to jednoga dana, veli Aiša, a on reče: „Ja volim one, koje je ona voljela."

Neka joj se Allah smiluje i zadovoljan njome bude. Amin!

Za razgovor:

1. Kojem sloju društva je pripadala hazreti Hatidža?
2. Čime se bavila prije braka sa Muhammedom, a.s.?
3. Zašto se odlučila stupiti u brak sa Muhammedom, a.s?
4. Kako je postupila kada je Poslanik primio Objavu?
5. Kako je Poslanik uzvratio hazreti Hatidži na njenu neizmjernu dobrotu?

Hazreti Fatima

Fatima je bila najmlađa Poslanikova kćerka, najdraža i najbliža mu. Ona je najviše ličila na Poslanika od sve njegove djece. Nadživjela je svoju braću i sestre. Nije onda ni čudo što ju je Poslanik toliko obasipao ljubavlju i što mu je bila tako mila i bliska. Fatima je rođena prije poslanstva, kada je Allahova odredba obećavala njenom ocu najveće poslanstvo od postanka svijeta. Zvali su je Fatima Ez-Zehra što znači - žena svijetlog lica. Naslijedila je lijepe osobine svoga roda, gospodstvo Abdu-l-Muttaliba, čistoću Abdullahovu, plemenitost Muhammedovu, krepost Hatidžinu i Amininu.

Allah je htio da se Fatima odgaja u teškim poslaničkim trenucima, da raste u krilu poslanstva. Rasla je sa poslaničkom misijom i razvijala se sa njenim širenjem. Doživjela je tajno pozivanje u Allahovu vjeru, zatim opominjanje i pozivanje najbližih, a nakon toga i javno pozivanje na brežuljku Safa. Fatima je sa Poslanikom, majkom i ostalom porodicom bila bojkotirana i osjetila je gorčinu gladovanja kao i bol izgnanstva. Tako je vjerovjesnik sa svojim pravovjernim pristalicama i svojom porodicom živio gorke čase života. Sve je to Fatima vidjela, osjetila i preživjela. Svi su ovi događaji prostrujali kroz njeno srce i ostavili dubokoga traga.

Šta je mogla iskusiti mala djevojčica čijeg su oca zlostavljali i ponižavali pred njenim očima osim bolne pouke popraćene suzama. Jednoga dana neki pokvarenjak mu je bacio prašinu na glavu. Poslanik se mirno vratio kući a Fatima mu je plačući čistila kosu:

> „Ne plači, mila, Allah zaista štiti tvoga oca", govorio joj je Poslanik.

Kada je stasala za udaju isprosio ju je hazreti Alija. Fatima je sa Alijom rodila dva sina, Hasana i Husejna. Zajedno su dijelili sve životne tegobe. Bila mu je najbolji pomagač u izvršavanju vjerskih obaveza i ispunjavanju dunjalučkih potreba. Prije svih obaveza pred njom su bili kućni poslovi, koje u ta vremena nije bilo lahko obavljati. Nikada joj nije zasmetalo što je Alija bio siromašan. Alija je također upoznao njene vrline, njenu

snagu i zalaganje u bračnom životu i nije je prestao spominjati cijeloga života.

Allah je htio da se Fatimino srce kali iskušenjima i sazrijeva na žaru bolesti i tuge. Prvo ju je još kao djevojčicu pogodio gubitak majke. Zatim je pržila tuga nakon što je smrt uzela njenu braću i sestre. Bol na bol se dodavala. Najteži gubitak je bio kada je izgubila oca, Allahu najdraže stvorenje, Muhammeda Allahova poslanika.

Bila je prisutna u najtežim trenucima njegove bolesti. Svaki dan bi išla u njegovu sobu, poljubila ga po običaju kao i kada je bio zdrav. Pošto ga je bolest pritiskivala sve jače, bojao se da ne bi bila prisutna u času njegovog rastanka sa dušom, pa bi je nasmijavao i veselio da ne bi patila i osjećala njegovu bol. Ostavljajući za sobom kćer ophrvanu tugom, Poslanik preseli na ahiret kada je Fatimi bilo trideset godina. Nije prošlo ni šest mjeseci, a obistinilo se ono što je Poslanik rekao. Fatima je napustila ovaj svijet. U utorak naveče, u zadnjoj trećini ramazana, preselila je na ahiret. Ostavila je iza sebe lijep spomen drugima i pravi primjer muslimankama, te lijepo potomstvo koje se preko nje vezalo za Vjerovjesnika. Allah neka je s njom zadovoljan.

Za razgovor:

1. Kako su zvali hazreti Fatimu?
2. Šta je sve preživljavala sa svojim ocem?
3. Kakav joj je bio brak i s kim?
4. Kako su se zvali njeni sinovi?
5. Da li je nadživjela svoga oca, Muhammeda, a.s?

Hazreti Hamza - Lav Božiji

Bio je amidža Muhammeda, a.s. Spoznavši istinu i prigrlivši islam borio se na strani muslimana. Zbog svoje srčanosti Allahov Poslanik ga prozva Lav Božiji. Hamza, sin Abdu-l-Muttalibov, bio je silan i hrabar čovjek. Jednoga dana, vraćajući se u Mekku iz lova, priđe mu jedan čovjek i reče: „Danas dok je tvoj bratić Muhammed govorio na Safi okupljenom svijetu, prišao mu je Ebu Džehl i silno ga uvrijedio. Govorio je ružne riječi

i hulio njegovu vjeru, pa čak i ruku na njega digao. Muhammed je šutio i nije mu ništa odgovorio. Okupljeni svijet je sve to gledao i nije se mogao načuditi Muhammedovoj strpljivosti. Muhammed je ustao i udaljio se..."

Hamzu silno razljutiše ove riječi. Žurnim korakom ode do Ka'be gdje nađe Ebu Džehla kako sjedi među svojim ljudima. Svojim lukom udari tako snažno Ebu Džehla da mu je krv potekla. Ljudi skočiše da priteknu u pomoć Ebu Džehlu, ali ih on umiri priznavši da je uistinu bezrazložno uvrijedio Muhammeda. Ljudi rekoše:„Hamza, izgleda da si i ti ušao u Muhammedovu vjeru." Hamza odgovori: „A ko me to od vas može spriječiti? Tvrdim da je Muhammed Allahov poslanik i da je sve što govori istina. Tako mi Allaha neću ostaviti njegovu vjeru, a vi me pokušajte spriječiti." Hamza je krenuo, a ljudi su gledali za njim ne usuđujući se ništa poduzeti jer, Hamza je bio snažan, hrabar i odvažan čovjek.

Kada je došao do Muhammeda, a.s., reče: „Najiskrenije svjedočim da govoriš istinu. Pokaži mi tvoju vjeru. Tako mi Allaha ne bih volio ostati na staroj vjeri, pa makar sve na ovom svijetu bilo moje." Tako je Allah, dž.š., Hamzom ojačao islam i muslimane. Bilo je to šeste godine po poslanstvu u vrijeme dok su oblaci tmine rasipali svoju zlu ćud po Mekki. Bio je to još jedan tračak nade i svjetlosti kojem se muslimani silno radovaše.

Od trenutka primanja islama Hamza je svu svoju snagu, moć i sav svoj žvot posvetio Allahu i islamu. Bio je komandant prve čete muslimana koja je izašla na bojno polje protiv neprijatelja. Prva zastava koju je Muhammed, a.s., nekome uručio bila je ona uručena Hamzi. A onog dana kad su se dvije vojske sudarile na Bedru Hamza je pravio čuda. Prvi je sa Alijom i Ebu Ubejdom izašao na mejdan mušricima. Mušrici su tada izgubili tri najbolja svoja junaka.

Nakon bitke ostaci mušričke vojske, spotičući se o svoj nenadani poraz, vratiše se u Mekku. Hamza se na Uhudu, nošen krilima imana, borio svom snagom.

Prodro je u srce mušričke vojske birajući i uklanjajući njihove heroje kao kad bura ponese list papira. Na početku bitke bio je sa bajraktarima, a tokom bitke sa najboljim junacima. Na kraju bitke poginu braneći islam i rušeći tminu. Ubio ga je crni rob Vahši. Za Hamzinu smrt

dobio je slobodu. Ovaj rob je precizno gađao kopljem i rijetko kad bi promašio cilj. Kasnije je Vahši govorio: „Nisam imao ništa lično s Hamzom, nisam imao razloga da ga ubijem, ali sa njim sam kupio svoju slobodu."

Hinda, Utbetova kćerka a Sufjanova žena, nakon završetka bitke prevrtala je muslimanske šehide i masakrirala ih. Kad stiže do Hamze, r.a., raspori mu stomak, izvadi mu džigericu i zubima je rastrga. Kada su se vraćali muslimani sa Uhuda u Medinu žene su oplakivale svoje šehide. Sve je to slušao i gledao Muhammed, a.s., pa je rekao: „A Hamzu nema ko da oplakuje." Neke žene su ovo čule pa su počele i Hamzu oplakivati. Poslanik je izašao pred njih i rekao im: „Nisam to mislio. Vratite se Allah vam se smilovao. Od danas nema više oplakivanja."Za Hamzu je rekao: „Allah ti se smilovao. Bio si kako znam dobar prema rodbini i činio dobra djela." Bol i rana Božijeg Poslanika za amidžom Hamzom bila je velika, a oproštaj sa njim bio je težak. Zbog svoje hrabrosti, srčanosti i odanosti islamu hazreti Hamza je nazvan prvakom šehida.

Kasida posvećena Hamzi

Zaplaka mi oko a ima i pravo što plače
No plač i naricanje ne koriste
Za Lavom Božijim kad rekoše
Je li Hamza onaj čovjek ubijeni
Pogodilo je to sve muslimane
I Poslaniku je to teško palo
O pobjedniče vođa, za savjet te pitasmo
Ti si slavan i dobročinstvo činiš.

(Abdullah ibn Revvaha)

Za razgovor:

1. ***Zašto je Poslanik hazreti Hamzu nazvao Lav Božiji?***
2. ***Čime se hazreti Hamza naročito odlikovao?***
3. ***Šta ga je podstaklo da primi islam?***
4. ***Kako je hazreti Hamza ubijen?***

Bilal - prvi mujezin

Jednoga dana pronese se glas Mekkom da je jedan rob iz Abesinije koji je služio kod Umejjeta, vođe Kurejša, prešao na islam. Staviše ga Kurejšije zbog toga na velike muke pokušavajući da ga vrate staroj vjeri. Tokom dana, usred velike žege, izvodili su ga potpuno golog i povaljivali ga na užareni pijesak. Donosili su vrelo kamenje i postavljali mu na grudi. Sve muke koje su Kurejšije mogli smisliti Bilal je hrabro podnosio. Nije to bila samo borba za vlastiti život i slobodu nego borba za islam, za slobodu svih robova. U najtežim trenucima mučenja i bičevanja Bilal je tiho, ali odlučno izgovarao Ehadun Ehad- Allah je jedan, Jedan.

I tako, jednoga ramazanskoga dana dok je Bilal posteći uporno podnosio sve muke i tegobe dođe Ebu Bekr, r.a., kod Umejjeta i reče:

„O Umejje! Dosta je, prekini više s tom patnjom. Bilal je naš. Zar ćeš ubiti čovjeka koji kaže Allah je jedan. Evo ti više nego što tražiš za njega, pusti ga na slobodu." Umeje ovu ponudu jedva dočeka znajući da će imati veću korist od ponuđenog novca nego od Bilalove smrti. Tako Ebu Bekr kupi Bilalu slobodu.

Od tog momenta Bilal se uvrsti u slobodne građane Mekke. Nakon što je Ebu Bekr isplatio dogovorenu sumu novca za otkup Bilala Umeje je rekao Ebu Bekru: „Da si ponudio jednu oku dobio bi ga." A Ebu Bekr mu odgovori: „Tako mi Allaha, da si mi zatražio i sto oka dao bih ti za Bilala."

Poslije Hidžre Muhammed, a.s., obavijesti muslimane da za svaki namaz trebaju učiti ezan pet puta dnevno. Sjetiše se tada Bilala koji s ponosom prihvati tu dužnost. Tako se začu prodoran glas koji ispuni okolinu svojom toplinom -Allahu ekber, Allahu ekber! Ubrzo poslije toga dođe do Bitke na Bedru između muslimana i Kurejšija. Poslanik odredi da parola ove bitke bude Ehadun Ehad - Allah je jedan, iste riječi koje je Bilal bezbroj puta u bolu izgovarao na svojim mučilištima.

Među glavnim vođama mušrika bio je i Umejje, prijašnji gospodar i mučitelj Bilalov. Bio je to trenutak kada je Allah omogućio Bilalu da vrati Umejjetu za sve pretrpljene patnje. Pored toga što je sa svojim ezanima pozivao vjernike na namaz, Bilal je učestvovao u svim značajnim

događajima. Muslimani su ga voljeli. Svakim danom bivao je sve bliže Muhammedu, a.s. Zbog svih njegovih vrlina kojima se odlikovao Poslanik ga prozva džennetlijom. Desete godine po hidžri muslimani osvojiše Mekku. Muhammed, a.s., je na čelu muslimana ušao u sveto mjesto i krenuo prema Kâ'bi, koja je godinama bila pretrpana raznim kipovima. Bilalu je rekao da prouči ezan.

I zauči Bilal. Stade život u Mekki. Stadoše hiljade muslimana; skrušeni i pobožni. Stadoše i mušrici, srca su im prezrivo kucala puna mržnje i pakosti. Trinaest najuglednijih Kurejšija sjedilo je u hladu Kâ'be i sve ovo posmatralo slušajući Bilala, dojučerašnjeg roba, kako poziva na namaz. Kada je Poslanik završio namaz mekkanski prvaci mu priđoše govoreći: „Svjedočimo da si Božiji poslanik i da nema drugog Boga osim Allaha." Istoga momenta su prišli Bilalu i srdačno ga prigrlili kao svoga brata.

Tako je prvi mujezin u islamu živio uz Muhammeda, a.s. Islam ga je izveo iz tame na svjetlo, iz ropstva na slobodu. Uvijek se u svim svojim poslovima oslanjao na Svevišnjeg Allaha. Kada je Poslanik preselio na Ahiret a za Halifu bio izabran Ebu Bekr Bilal mu reče: „Halifa! Čuo sam od Božijeg Poslanika kako kaže: Najcjenjenije djelo vjernika je borba na Božijem putu..." I tako, kako kažu historičari, Bilal kao borac ode u Siriju. Ono što pouzdano znamo jeste da se Bilal čitavoga života borio za islam.

Kažu da se iz Medine odselio zbog tuge za Poslanikom. Do kraja života samo je jednom posjetio Medinu. Zamolili su ga da prouči ezan. I Bilal je počeo učiti Allahu ekber, Allahu ekber, Ešhedu en lailahe illallah, Ešhedu enne Muhammeden resulullah... i zagrcnuo se u suzama. Ezan nije mogao proučiti. Posljednji ezan Bilal je proučio u Damasku kada je halifa Omer posjetio Damask. Molili su tada muslimani halifu da im Bilal bude mujezin. Pozva ga Omer ibn Hattab, r.a., i reče: „Vrijeme je ezanu Bilale - uči." Ustade Bilal skrušena srca, i divnim glasom zauči: Allahu ekber, Allahu ekber... Zaplakaše ashabi. I halifa Omer je plakao. Bilalov glas podsjeti ih na vrijeme dok je sa njima bio Muhammed, a.s.

ZAPAMTI!

Bilal ibn Rebbah bio je crnac. Prije islama bio je samo obični poslušni rob. Da nije bilo Islama svjetlo slobode nikada ne bi ugledao. Islam mu je dao glas i ugled kakav ne stekoše ni mnogi kraljevi. Generacije su čule o Bilalu i upamtile njegovo ime. Njegova ličnost poput džamijskog kandilja osvjetljavaće generacijama puteve islama. Koliko god je Bilal nastojao da uzdigne svjetlo islama toliko je islam uzdigao njegov svijetli lik.

Za razgovor:

1. *Kakav je Bilal imao status u Mekki?*
2. *Zašto je bio teško mučen?*
3. *Ko je i zašto oslobodio Bilala ropstva?*
4. *Po čemu je Bilal ostao upamćen sve do danas?*
5. *Kada je posljednji put proučio ezan?*
6. *Zašto je Bilal nakon Poslanikovoga preseljenja na ahiret napustio Medinu?*

Halid ibn Velid

Halid ibn Velid je bio rođeni vojskovođa. Jedva da postoji u povijesti jedan vojskovođa koji je toliko divnih osobina u sebi objedinio. Odlikovao se znanjem, iskustvom, hrabrošću i srčanošću. Nesporno je da je Halid bio najveći vojskovođa Islama. Halid ibn Velid u toku vojnih pohoda nije doživio nijedan poraz.

Na Uhudu se borio protiv muslimana i odlučio ishod bitke. Nakon Ugovora na Hudejbiji, osme godine po Hidžri, Halid je prigrlio islam. Poslanik je odmah uvidio njegovu sposobnost i dao mu naziv Sejfullah - Allahova sablja. Svijet upoznaje njegovu nadarenost tek kada islam prelazi granice Arabije.

Kada je Ebu Bekr postao halifa nije imao više od deset hiljada vojnika. Sa ovom snagom trebao je umiriti rasprostranjene nerede u cijeloj

zemlji. Zapovjedništvo vojnim jedinicama u pohodu na Irak povjeri Halidu. Vojni učinci u ovom pohodu nemaju ravnih u povijesti. Za svega jedanaest mjeseci Halid je prešao čitav Irak koji tako postaje jedna od oblasti unutar islamske države. Na granicama Iraka Halid je uspješno ratovao protiv Perzijanaca.

Ipak, najveću bitku Halid je vodio sa Bizantom trinaeste godine po Hidžri na tlu današnje Sirije. Bizantinski car Heraklije ujedinio je četiri armije i poslao ih protiv muslimana. Sedmicama stacionirane vojske stajale su jedna naspram druge i nijedna se nije usuđivala otpočeti borbu. Sveukupni broj bizantinske vojske brojao je 240 hiljada, a muslimanske snage su brojale oko 36 hiljada vojnika. Kada su vojske stajale jedna naspram drugoj jedan muslimanski vojnik je kazao:

„Kako je neprijatelj brojan!" Halid je to čuo i dodao: „Broj ne čini ništa! Ishod borbe je važan!" Bizantinci su pretrpjeli težak poraz. Po historijskim podacima oko 120 hiljada bizantinskih vojnika utopilo se u rijeci bježeći pred snažnim jurišom muslimanskih boraca. Ova bitka poznata je pod nazivom Bitka na Jermûku.

Halid ibn Velid iako strog i odvažan po vanštinji bio je dobra srca i pravedan. Njegov odnos prema ljudima plijenio je njihovu pažnju. Njegova vojska je imala striktna upozorenja da se stanovnicima osvojenih sela i gradova ne smije učiniti šteta. „Oni su snaga naše zajednice" - govorio je Halid. -„Prema njima se treba pažljivo postupati." Pred smrt, u bolesničkoj postelji, Halid ibn Velid nas podsjeća na veličinu svoga imena i vojničke odvažnosti. Čuvene su njegove riječi:

„I dan i noć sam želio smrt na bojnom polju, ali mi ne bi suđeno nego umirem na postelji. Na mome tijelu nejma ni pedlja kojeg sablja nije zasjekla, strijela pogodila ili koplje probolo. I, evo, sad umirem na postelji pogete glave kao što umiru iznemogle kamile." Preselio je na ahiret dvadeset i prve godine po Hidžri.

Halifa Ebu Bekr je rekao da su majke nesposobne da rode sličnoga Halidu ibn Velidu. Kada je Hazreti Omer smrtno ranjen razmišljajući koga da predloži za vladara pravovjernih reče:" Da je Halid ibn Velid živ povjerio bih mu hilafet, pa kada stupim pred Dragog Allaha i upita me za nasljednika

i vladara pravovjernih, odgovorio bih Mu: Čuo sam tvoga miljenika i Poslanika da govori: Halid je Božija sablja koju Allah diže protiv svojih neprijatelja -idolopoklonika."

Za razgovor:

1. *Čime se odlikovao Halid ibn Velid?*
2. *Kako se borio na Uhudu i protiv koga?*
3. *Kada je Halid prihvatio islam?*
4. *Šta je radio sa stanovnicima osvojenih sela i gradova?*
5. *Šta je rekao Halid ibn Velid na bolesničkoj postelji?*
6. *Šta su za njega rekli hazreti Omer i hazreti Ebu Bekr?*

Hasan el-Basri

Hasan Basrija je rođen 21. godine, a umro 110. godine po Hidžri u Basri (1641./728.). Bio je izuzetno nadarena osoba, te je vrlo brzo napredovao u nauci i poslu. Životni put započeo je kao lični pisar, a završio kao vrhovni sudija Basre. Hasan Basrija je živio u vremenu kada se Emevijska država vrtoglavo približavala svome zalasku. Više nego ikada ranije velika kriza morala potresala je zajednicu muslimana. On je među prvima osjetio tu krizu i radio na njenom prevazilaženju.

Izreke Hasana Basrije najbolje se razumijevaju iz ugla vremena u kojem je živio. U njima su utisnute odlike i pečat prilika u islamskome svijetu, ali su natopljene i trajnim i univerzalnim porukama, što je svojstveno samo velikim misliocima. Hasan Basrija nije ostavio pisanih djela. Njegovi učenici pamtili su i bilježili njegove riječi. Postoji više zbirki izreka koje se pripisuju ovom neobičnom čovjeku. Međutim, autentičnost tih izreka do danas nikada nije dovođena u sumnju. Kad god se u popularnim sufijskim djelima govori o čestitosti, znanju, skromnosti, uvijek se navode riječi ovoga velikana iz Basre. Svojom asketskom pobožnošću izvršio je trajni utjecaj na razvoj sufizma.

Biografi Hasana Basrije govore da je bio jedan od najrječitijih ljudi svoga doba. Govorio je „kao da je došao sa onog svijeta", riječi i djela su mu „bili jedno" i nema nikoga iz njegova doba ko bi mu bio ravan u pobožnosti, čestitosti, pravednosti, plemenitosti.

Za sva pitanja ljudi su se obraćali Hasanu. Od njega nije bilo znanijeg. Avvame prenosi jednu predaju pa kaže: „Nisam bio ni sa jednim islamskim pravnikom a da Hasan nije bio sposobniji od njega." Savremenici su ga uglavnom opisivali kao temeljito učena i obrazovana čovjeka, vjerodostojna u prenošenju Poslanikovih Hadisa, pouzdana i plemenita.

Arapski pisci u prvom i drugom stoljeću po hidžri običavali su reći: „Hasan Basrija je najsjajnija zvijezda koja se pojavila na basrijskom nebu." Kada je preselio na ahiret, 10. oktobra 728. godine, čitava Basra prisustvovala je njegovoj dženazi. Allah neka je zadovoljan s njim.

Za razgovor:

1. U kakvim je društvenim prilikama živio Hasan Basri?
2. Je li napisao neko djelo?
3. Navedi barem tri njegove izreke!
4. Koliko mu je ljudi prisutstsvovalo dženazi?

Imami Azam Ebu Hanife

Njegovo puno ime je Ebu Hanife En-Nu‘man ibn Sabit. Nosi počasni nadimak Imami ‘Azam, što znači Najveći imam. Osnivač je najrasprostranjenije sunnijske pravne škole (mezheba).

Ebu Hanife je rođen u Kufi u Iraku 80. godine po Hidžri odnosno 699. godine u vrijeme vladavine Emevija. Prvih pedeset i dvije godine svoga života proživio je pod emevijskim hilafetom, a posljednjih osamnaest pod Abbasijama. Može se reći da mu je čitav život protekao burno jer je to bio period u kojemu su se dešavali razni nemiri i veliki preokreti, naročito u tom dijelu tadašnjeg islamskog svijeta. U mladosti se Ebu Hanife istakao u kiraetu(nauci o učenju Kur'ana). Zatim je učio Hadis, drugi izvor po važnosti za svakog muslimana. Bavio se gramatikom, poezijom, književnošću, filozofijom i drugim znanostima koje su se izučavale u ta vremena.

Kako je Basra bila glavno stjecište sporova među raznim sektama Ebu Hanife je, uspješno pobijajući neislamska shvaćanja, stekao izuzetan autoritet. Svojom intelektualnom nadarenošću i temeljnim poznavanjem islamskih disciplina Ebu Hanife se okreće fikhu (islamskome pravu). Kod

Hammada je učio punih osamnaest godina sve do njegove smrti. On je u očima Ebu Hanife bio jedan od najvećih učenjaka. Kad je jednom prilikom bio upitan ko je po njegovom mišljenju najbolji islamski pravnik on je odgovorio: „Ja nisam vidio boljeg učenjaka u šerijatskim pitanjima od Hammada."

Ebu Hanife se susretao i sa drugim učenim ljudima od kojih je primao nova saznanja i upoznavao se sa njihovim načinom mišljenja. Nakon Hammadovog preseljenja na ahiret biva izabran za njegova nasljednika na katedri i na tom položaju ostaje trideset godina. Za to vrijeme razradio je preko 83.000 pravnih pitanja iz oblasti ibadeta i sfere svekolikih međuljudskih odnosa. Sva su ta pitanja još za njegova života sakupljena na temelju kojih je nastao hanefijski mezheb.

Ebu Hanife je napisao osam djela a najpoznatije mu je *El-Fikhu-l-ekber.* U pismenoj formi od samog imama ništa nije sačuvano nego su to zabilježili i sačuvali njegovi učenici koji su uživali veliki ugled i poštovanje diljem islamskoga svijeta. Oko pedeset njih postavljeno je za šerijatske sudije u toku abbasijskog hilafeta. Njegov mezheb su prihvaćali Abbasije, Seldžuci, Osmanlije i dr. Danas je prihvaćen u najvećem dijelu islamskoga svijeta.

Sredstva za život Imami Azam je sticao trgujući tekstilom. Narod je u njega imao neograničeno povjerenje pa su u njegovoj radnji polagali svoj novac na čuvanje. Veliko iskustvo u finansijskim i trgovačkim poslovima kasnije mu je bilo od velike koristi prilikom rješavanja pravnih pitanja. O njegovoj sposobnosti da vješto rješava praktična pitanja govori i činjenica da ga je Halifa Mensur imenovao nadzornikom radova prilikom podizanja Bagdada. Bio je velikodušan i nikad nije škrtario. Jedan broj svojih učenika izdržavao je vlastitim sredstvima.

Hasan ibn Umareh kaže: „Ebu Hanife je bio najučeniji, najpobožniji, najpovučeniji od svih nas, okićen dobrim svojstvima koja niko od nas nije imao. Preselio je na ahiret u sedamdesetoj godini života u Bagdadu 150. godine po Hidžri (767.). Dženazu mu je klanjalo preko pedeset hiljada ljudi.

Ebu Hanifine česme

Ebu Hanife je, pored propisa o obredoslovlju, izvršio snažan utjecaj na kulturu stanovanja muslimana i urbani izgled tadašnjih i budućih gradova i naselja. Poznato je da muslimani klanjaju pet puta dnevno, a osnovni uvjet za vršenje ovog ibadeta je abdest. Abdest se može uzeti samo čistom vodom.

Ebu Hanife je, objašnjavajući koja je voda čista a koja nije, zabranjivao da se za abdeset upotrebljava voda u koju sa ruku ili lica padaju kapljice u posudu. Stoga su njegove pristalice u Kufi, pred centralnom džamijom u kojoj je on klanjao i držao predavanja, sagradili bazen u koji su ugradili male cjevčice od palmina drveća koje su se po potrebi mogle otvarati i zatvarati. U bazen su donosili čistu vodu i sipali je kroz manji otvor koji se, nakon što bi se bazen napunio, dobro zatvorio kako se voda ne bi bilo čim zagadila. Ovakve male česme svijet je počeo nazivati hanefijati.

Ebu Hanife utječe i na urbani izgled Bagdada. Naime, kako je bio glavni nadzornik njegove izgradnje, zahtijevao je da se pred svakom džamijom grade slične česme onima u Kufi. Kako se namaz obavlja i u kući, muslimani su počeli graditi takve česme i u svojim avlijama. Sa pojavom vodovoda pristalice Ebu Hanife su prvi uvodili vodu u svoje domove.

Ebu Hanifina fetva: „bez čiste vode - nema abdesta, bez abdesta - nema namaza, bez namaza - nema imana", izvršila je utjecaj na kulturu življenja muslimana i u našim krajevima. Od samog početka primanja islama muslimani u Bosni i Hercegovini pripadali su hanefijskom mezhebu te su stoga gradnju česama smatrali najvećim dobrom. U svim našim gradovima, na trgovima, pred džamijama, pored puta, nailazili smo na sebilje, šadrvane i česme. I Sarajevo je stoga imalo vodovod mnogo prije nego ostali gradovi u Evropi. I stoga je Ajvaz Dedo želio baš tako čistu vodu za svoj Prusac.

Anegdota o Ebu Hanifi

Jedan od susjeda Imami Azama dođe mu jednoga dana i potuži mu se da je bio prištedio nešto novaca za crnih dana te, bojeći se da mu ih ko ne opazi i ne pokrade, zakopa ih negdje oko kuće u zemlju. Prolazili dani a blago stojalo zakopano. Jednoga dana Imamov komšija bi primoran otkopati blago i prehraniti obitelj. Ali vidi jada! Nikako se nije mogao prisjetiti mjesta gdje je blago zakopano. Mislio se siromah noćima ali uzalud. Da mu malo lahne ode Imamu i kaže mu šta se desilo. Imami Azam se malo zamislio pa će susjedu: „Sad idi kući a večeras kad padne noć uzmi abdest i čitavu noć provedi klanjajući i razmišljajući o Allahu i Njegovoj moći pa neće biti uzalud." Siromah mu odmah obeća da će tako i učiniti.

Te iste noći samo što je počeo klanjati a već se sjetio onog prokletog mjesta. Zorom ode Imamu i reče mu da se, samo što je ustao na namaz, sjetio mjesta gdje je zakopao novac. „Znao sam da te šejtan neće pustiti da provedeš cijelu noć u ibadetu. Nesretniče! Kako bi bilo lijepo da si i ostatak noći proveo u ibadetu iz zahvalnosti prema Allahu, dž.š."- prekori ga Imami Azam.

Za razgovor:

1. Gdje i kada je rođen Ebu Hanife?
2. Koliko je ostavio iza sebe napisanih djela?
3. Na koji način je zarađivao sredstva za život?
4. Gdje je sve u svijetu prisutan hanefijski mezheb?
5. Kakav je njegov utjecaj na kulturu stanovanja musimana?

Imam Gazalija

Puno ime mu je Ebu Hamid ibn Muhammed El-Gazali. Rođen je u Tusu pored današnjeg Mešheda u Iranu 1056. godine (450. godine po Hidžri). Svoj život i djelovanje proveo je uglavnom na prostorima današnjeg Irana i Iraka. Na ahiret je preselio 1111. godine (500. godine po H.). Tokom druge polovine XI stoljeća El-Gazali je bio jedna od najistaknutijih ličnosti islamskoga svijeta. U svom kratkom ali plodnom životu Gazalija je napisao 120 djela razmatrajući u njima približno sva islamska pitanja svoga vremena.

Najznačajnije njegovo djelo je: *Ihja'u 'ulumi-d-din* (Oživljavanje vjerskih znanosti), koje se sigurno može nazvati islamskom enciklopedijom. Pored ovog djela, među najpoznatija spadaju: *Ejjuhe-l-Veled* (O mladiću), El-munkizu mine-d-dalal (Izbavljenje iz zablude) *Tehafutu-l-felasife* (Pobijanje filozofa).

Gazali živi i radi u periodu nesređenih političkih prilika u islamskome svijetu. Kraj u kome je živio potresaju politički nemiri, a zemlja se raspada na lokalne centre. Sve je to utjecalo na formiranje Gazalijeve ličnosti tako da se njegova djela ne mogu promatrati izvan konteksta toga vremena. Težnja ka spoznaji Istine Gazalija nikada nije napuštala bez obzira na društvene prilike oko njega. Zbog tako snažne i iskrene težnje Gazalija je studiozno proučavao sve naučne discipline svoga vremena kao što su: fikh, filozofija, pedagogija, historija, retorika itd. U vrijeme profesorskog službovanja na poznatoj *Nizamijji* u Bagdadu postao je jedna od najutjecajnijih osoba ovog islamskog kulturno- prosvjetnog centra.

Gazalija nije bio jedina ličnost islamskoga svijeta koja je dala tako važna tumačenja osnovama vjerskog života ali, bez sumnje, bio je velikan u tom pogledu. Njegovo tumačenje islama bilo je duhovno putovanje iskrenog istraživača Istine. Bio je protiv naslijeđenog mišljenja i slijepoga oponašanja. On upućuje na pravac razmišljanja i slobodnog istraživanja. Učenik koji stiče znanje mora, po Gazaliji, najprije početi sa vjerskim znanostima, a zatim nastaviti i sa drugim.

Gazalija je neumorno tragao za putevima koji će ga dovesti do spoznaje. Njegov um bio je oplemenjen znanjem, a srce natopljeno pobožnošću. Želio je duboko uronuti u srž svakog ibadeta. Stoga su za

njega i namaz i zekat i post samo vanjske manifestacije ispoljavanja unutarnjeg svijeta. Podržavao je sufije koji smatraju da bez „unutarnjeg vida" i duhovnog zanosa nije moguće dostići „apsolutnu istinu". Strahovao je da se ne izgubi u svojoj želji, ili da ne bude spriječen da ostvari svoj cilj.

Njegove riječi su: „Allah zna da želim popraviti sebe i druge." To je ličnost koja je po mnogo čemu išla ispred svojih savremenika. Čak i nakon osam stotina godina njegovo učenje i tumačenje života i svijeta podudaraju se sa potrebama i zahtjevima savremenih muslimana. Danas sa sigurnošću možemo reći da je teško naći tako krupnu figuru u islamskom svijetu za koju bi se moglo reći da je postigla Gazalijin uspjeh.

Vlastito preispitivanje

Allahov Poslanik veli: „Preispitajte sami sebe i položite sami sebi račun prije nego ga drugima budete polagali; procijenite svoja djela prije nego vam ih drugi budu procjenjivali!" Hazreti Alija veli: „Tko misli da bez truda i borbe može doći do cilja taj se samo zanosi iluzijama, a tko opet misli da se samo trudom postiže cilj pravi se neovisnim." Hasan el Basri u tom smislu veli: „Zahtijevati i tražiti Džennet bez rada jest pravi grijeh." On također kaže: „Dokaz istine je ostavljanje gledanja djela, a ne ostavljanje djela." Allahov Poslanik je rekao: „Pametan je onaj koji čini dobro radeći za ono što će doći poslije smrti, a budala je tko slijedi svoje strasti i nada se da će mu Bog ispuniti želju."

Mladiću! Koliko si noći proveo u učenju i čitanju raznih knjiga? Ne znam što bi tome mogao biti razlog ali, ako si svoj san žrtvovao radi postizanja unosnog položaja, bogaćenja i preticanja svojih drugova, teško tebi! I opet, teško tebi! Budeš li s time namjeravao jačati i oživljavati uzvišenu nauku islama, širiti moralnost i suzbijati i lomiti strast koja vodi samo zlu, u tom slučaju blago li se tebi! Istinu je kazao tko je rekao:

-Bdjenja noću ako nije u ime Tebe gubitak su. Plač ako nije za Tobom propast je.

Živi kako želiš samo znaj da ćeš umrijeti; voli koga hoćeš ali ne zaboravi da ćeš ga ipak morati ostaviti i, radi što želiš ali, samo prema

djelima bit ćeš nagrađen! Znaš li kakvu korist imaš od teozofije, apologetike, medicine, poetike, astronomije, metrike, gramatike i sintakse? Samo izučavati te znanosti značilo bi besmisleno trošiti svoj život. Naprotiv, misliti o Bogu i udovoljavati Njegovim zahtjevima- to je pravi smisao života. Vidio sam u Indžilu ovu Isaovu izreku: „Od časa kada se umrli stavi na tabut pa dok se donese do groba morat će odgovoriti na četrdeset pitanja. Kao prvo pitanje Bog će postaviti ovo: -Robe! Godinama si nastojao uljepšati svoj vanjski izgled prema ljudima, a svome izgledu prema Meni nisi posvetio ni sat pažnje. Ja sam svaki dan gledao u tvoje srce i govorio ti: Stojiš okružen svim mogućim Mojim dobrima a radiš za drugoga; jesi li ti gluh pa ne čuješ?!"

Znanje bez djela je pravo ludilo, a djelo bez znanja ne može ni postojati. Budi uvjeren da samo znanje nije u stanju da te danas udalji od hrđavih djela, niti da te nagna na pokornost i odanost prema Allahu, dž.š., a niti da te sutra spasi džehennemske vatre. Ako ne budeš radio danas prema svome znanju i nastojao da nadoknadiš ono što te prošlo u minulim danima reći ćeš sutra: „Povrati nas na dunjaluk, činit ćemo dobro", ali ćeš tada dobiti odgovor: „Budalo! Pa otuda ti dolaziš!"

Mladiću, nastoj da ti duša bude velika i plemenita, ne daj da ti strast slavi pobjedu nego neka ona uvijek bude pobijeđena, a tijelo gledaj učiniti mrtvim. Tvoj dom je tvoj grob. Tamo te svakoga časa očekuju. Čuvaj se da ne bi došao tamo bez opskrbe. Ebu Bekr je rekao: „Tijela su krletke za ptice ili staje za stoku. Promisli kakvoj vrsti pripadaš. Ako budeš pripadao pticama više sfere onda ćeš na zov trube: Vraćaj se Bogu, prhnuti u visine i zaustaviti se na vrhovima džennetskih palača, kako je to naglasio Muhammed, a.s., rekavši da se smrću Ibn Muaza potresao Arš. Budeš li, ne daj Bože, pripadao vrsti onih za koje Svemogući veli da su kao životinje, pa čak i gori od njih, tada nećeš biti siguran jer odlaziš od kuće u Džehennem." Priča se da je Hasan Basri nekom prilikom uzeo u ruke čašu bistre i hladne vode i prije nego ju je popio pao je u nesvijest. Kada su ga, nakon što je došao sebi, pitali što mu se dogodilo odgovorio je da se u času kada je htio popiti vodu sjetio vapaja stanovnika Džehennema za vodom i drugim dobrima koja uživaju sretnici u Džennetu.

Kada bi samo znanje bez rada bilo dovoljno, onda bi bilo beskorisno i suvišno pokajanje i traženje oprosta. Priča se kako su jednom prilikom u prisutnosti Muhammeda, a.s., ashabi spomenuli Abdullaha ibn Omera. Kada je čuo to ime Poslanik je dodao:

> „Dobar je to čovjek, samo još da noći provodi u ibadetu."

Također je rekao jednom od svojih drugova: „Nemoj mnogo spavati po noći, jer tko mnogo spava bit će siromah na Sudnjem danu!"

Moliti se Bogu po noći Božja je zapovijed, tražiti od Njega oprost izjutra znači biti Mu zahvalan, pokoran i odan. Muhammed, a.s., je rekao: „Svemogući voli tri glasa: glas pijetla, glas onoga koji uči Kur'an i glas pobožnog koji izjutra traži oprost." Sufjan Sevrija veli: „Bog je stvorio jednu vrstu vjetra koji puše izjutra i nosi Stvoritelju molbu za oprost i druge dove." Dalje nastavlja Sevrija: „U prvom dijelu noći ustaju pobožni i mole se, u ponoć ustaju pokorni i mole se sve do pred zoru, a pred zoru ustaju oni koji traže Allahov oprost i mole Allaha da im oprosti grijehe. Iza njih ustaju lijenčine, poput mrtvaca kad se proživljuju iz grobova."

Veli se da je mudri Lukman preporučio svome sinu: „Nemoj da pijetao bude pametniji od tebe! On uvijek pred zoru ustaje i pjeva, a ti spavaš." Divno je kazao tko je rekao: „Zagugutala golubica usred noći na grani predano, a ja sam u dubokom snu; Tako mi Bejtullaha lažem jer da sam u istinskom ašku ne bi me plačem pretekle golubice. Ja lažno tvrdim da silno volim svoga Stvoritelja. Dok životinje plaču ja nisam u suzama."

(El-Gazali, *Ejjuhe-l-veled*, izvod iz djela)

Za razgovor:

1. Jeste li ranije čuli za El-Gazalija?
2. Koje je sve znanosti proučavao El-Gazali?
3. Gdje i kada je rođen?
4. Pročitajte i sa svojim nastavnikom analizirajte njegovo djelo „Ejjuhe-l-veled!"

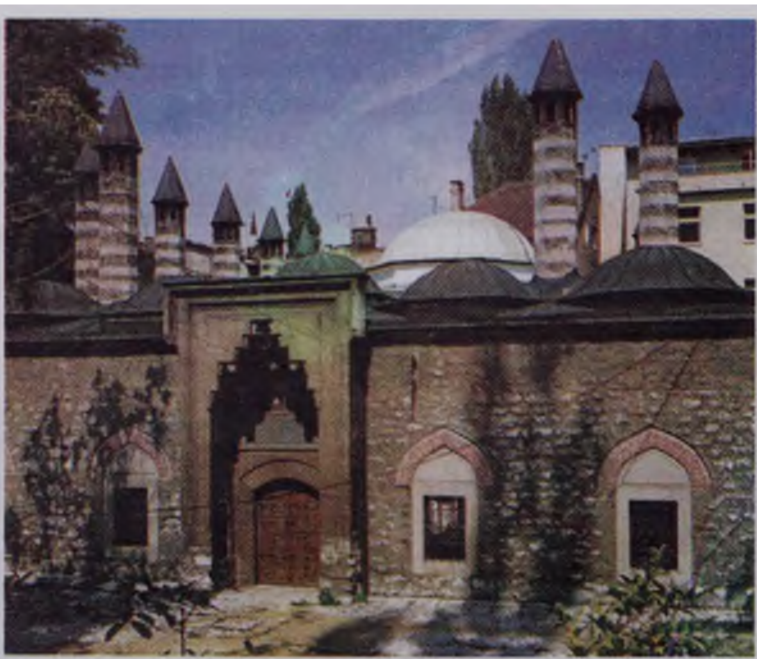
Gazi Husrev-beg

Prilikom osvajanja Beograda 1521. godine Gazi Husrev-Beg dolazi iz smederevačkog sandžaka za sandžakbega bosanskog. Husrev-beg, vjerovatno tada prvi put stupa na tlo Bosne. Od tada, uz dva kraća prekida, on ostaje i upravlja Bosnom sve do svoje smrti 1541. godine. Rođen je u Rumeliji (Grčka) 1480. godine. Njegov otac Ferhat-beg bosanskoga je porijekla. Poginuo je u jednom vojnom pohodu 1486. godine. Majka Seldžuka, kćerka sultana Bajazida II, također je umrla vrlo mlada prije svoga oca Bajazida. Osim oca i majke zna se da je imao i sestru Neslišah koja ga je nadživjela.

Po svemu sudeći Gazi Husrev-beg se nikada nije ženio niti je imao direktnih nasljednika. O njegovom privatnom životu malo znamo. Na ahiret je preselio 18. juna 1541. godine u Sarajevu. Pokopan je u svome turbetu koje je još za života podigao.

Gazi Husrev-beg među svim našim velikanima zauzima počasno mjesto. Ljudi se razlikuju i pamte po tome koliko su dobra učinili. Ko se onda može porediti sa Gazi Husrev-begom? Od male kasabe načinio je šeher Sarajevo, jedan od najznačajnijih gradova na zapadnim granicama Osmanskoga carstva. Gazi Husrev-beg nije bio osnivač Sarajeva, ali je bio njegov preporoditelj i najveći dobrotvor kojega je Bosna i Hercegovina ikada imala. Sav svoj imetak ostavio je svojim podanicima, svome narodu kojim je upravljao.

Od 1531. godine Gazi Husrev-beg podiže građevinu za građevinom. One i danas čine centar i srce staroga grada po kojima se Sarajevo prepoznaje. Najprije 1531. godine podiže džamiju sa sahat- kulom. Glavni dio džamije zauzima prostor od 265 kvadratnih metara kojega nadvisuje masivno kubbe, visoko od poda džamije ravno 26 metara. S desne strane džamije sagrađena je munara visoka 45 metara. U blizini svoje džamije 1537. godine sagradio je Husrev-beg medresu po ugledu na carigradske. Ova medresa je u početku nosila ime njegove majke i zvala se „Seldžukijja." Kasnije se zvala „Kuršumlija", a danas nosi naziv „Gazi Husrev-begova medresa". Mudri i dalekovidi Husrev-beg u svojoj vakufnami pored vjerskih predmeta ostavlja da se u medresi uče i oni predmeti koje bude iziskivalo „vrijeme i prostor".

Kuršumlija medresa u Sarajevu

Osim džamije i medrese sagradio je bezistan, tašlihan, imaret, musafirhanu, hamam itd. Za privredni razvoj Sarajeva uvakufio je 200 dućana. Može li se zamisliti Sarajevo bez Baščaršije? Šta bi bila Baščaršija bez Begove džamije, sahat-kule, Kuršumlije medrese, bez šadrvana i hladne vode u haremu Begove džamije? Može li odoljeti ljudsko oko a da svojim pogledom ne obgrli sahat-kulu i bijelu munaru? Može li se tražiti znanost o našoj prošlosti, našoj vjeri i našoj kulturi, a da se ne svrati u odaje Gazi Husrev-begove biblioteke? Koliko je samo Sarajevu i Bosni podareno dobra što se, Allahovom voljom i odobrenjem, u duši Gazi Husrev-bega pojavila žudnja za bosanskim beharima!

Za razgovor:

1.Čime je sve Gazija bio vezan za Bosnu i Hercegovinu?
2. Kada prvi put dolazi u Bosnu i Hercegovinu?
3. Nabroj barem tri objekta koje je Gazija sagradio u Sarajevu!
4. Postoji li sačuvan neki od njegovih hajrata?
5. Gdje se nalazi turbe Gazi Husrev-bega?

Hasan Kafija Pruščak

Najistaknutiji bosanski književnik, mislilac i kaligraf XVI i XVII stoljeća Hasan Kafija rođen je 1547. godine u Pruscu po čemu je i nazvan Pruščak. Školovao se u Bosni i u Istanbulu. Službujući u rodnome Pruscu oživio je sjećanja na Ajvaz-dedu, jednog od četrdeset učenih ljudi što ih je Sultan Mehmed Fatih Han poslao u Bosnu. Hasan Kafija je u Pruscu sagradio medresu i džamiju. Na ahiret je preselio 1616. godine. Ukopan je u blizini svoje džamije.

Kafijina džamija u Pruscu

Njegovo djelo i život ostavili su traga u njegovom narodu pa i šire. Kao i drugi učeni Bošnjaci toga perioda Hasan Kafija je pisao djela na arapskom, perzijskom i turskom jeziku. Do sada je poznato sedamnaest njegovih radova iz filologije, prava, logike, politike, stilistike i dr. Posebno se istakao djelom *Nizamu-l-alem* (O uređenju svijeta) napisanom na

arapskome jeziku a na zahtjev sultana Mehmeda III preveo ga je na turski jezik. Kao nagradu za ovo djelo, koje je naišlo na dobar prijem na Dvoru u Istanbulu, imenovan je doživotnim kadijom u Pruscu.

Hasan Kafija, kao izuzetno obrazovan i mudar čovjek, među prvima uviđa znakove krize Osmanskoga carstva. S ciljem da ukaže na uzroke ovakvoga stanja i da pokrene neophodne reforme napisao je poslanicu *O uređenju svijeta.*

Do danas je zabilježeno preko pedeset prijepisa ovoga djela. Prevedeno je na mnoge evropske i svjetske jezike a prijevod na francuski se pojavio 1732. godine. Na bosanski jezik ovo Pruščakovo djelo prvi je preveo Safvet-beg Bašagić 1911. godine.

Uređenje svijeta

Hvala Tebi Bože, Gospodaru svijeta. Ti daješ vlast onome kome želiš, a kome hoćeš Ti je oduzimaš. Neka je blagoslovljen Tvoj poslanik Muhammed najslavniji vjerovjesnik, njegov rod i njegovi drugovi, razumni i mudri ljudi, dok zemlja postoji i svemir se kretati ne prestane. A zatim, Kafija El-Akhisari kome treba Allah što sve stvori, kome Allah Svevišnji za ono što Ga je molio pomoć dade i sačuvao ga od onog što ga obeščastiti mogade, veli:

Kada sam uvidio godine hiljadu i četvrte da je u uređenju svijeta nastao nered i u odnosima među ljudima zbrka a naročito u islamskim zemljama, neka ih uzvišeni Bog uredi i sačuva do Sudnjeg dana, jedne noći nakon obavljenih molitvi okrenuo sam lice Stvoritelju nebesa i zemlje. Na to me On svojom dobrotom nadahnu s nešto mudrosti i učini, iz Svoje sušte dobrote, da shvatim ono što nisam znao i dade da se sjetim Njegovih riječi: *Bog neće izmijeniti stanje jednog naroda dok on sam sebe ne izmijeni*, te mi otvori srce na razmišljanje o stanju u kojem se nađoše ljudi i o uzrocima njihove promjene.

Kada sam, s Njegovom dobrohotnom pomoći, razmotrio ono što se desilo u proteklih deset i više godina (od devet stotina osamdesete godine), tim povodom ukazaše mi se neki pojavni oblici i uzroci stanja, a Bog najbolje zna šta je tačno.

Na prvome mjestu je zanemarivanje pravde i vođenja valjane politike, a tome je uzrok što se državni poslovi ne povjeravaju ljudima sposobnim za njih. Drugo, nemaran odnos prema savjetovanju, razmjeni mišljenja i planiranju, a tome su uzrok oholost i uobraženost velikaša, te njihovo izbjegavanje da se druže s učenjacima i mudrim ljudima. Treće, indolentnost u rukovođenju vojskom i upotrebi oružja i ratne opreme za vrijeme borbe s neprijateljima, a uzrok je tome što se vojnici ne boje starješina. Najzad, uzrok svih uzroka i krajnost u tom pogledu je lakomost na mito i sklonost ka ženama.

Potom se plačući pomolih svevišnjem Bogu žaleći se na nesretna vremena. On me naputi da napišem kratko i korisno djelo iz ove oblasti (dakle iz domena uređenja svijeta) koje će sadržavati riječi iz jezgrovitih izlaganja o reformi načela uređenja (svijeta), odnosno solidnu knjigu koja će obuhvatiti suštinu učenja razboritih ljudi iz različitih znanosti i mudrosti o jačanju temelja poretka. Pri izradi ovoga djela koristio sam se knjigama starih autoriteta i velikih mudraca, posebno djelima *Envaru-t-tenzil* (Svjetlosti objave) i *Revdatu-l-'ulema'* (Vrt učenjaka), neka preuzvišeni Bog učini da djelo bude od pomoći vladarima, uputa vezirima, uzor mudracima i potpora siromasima.

Nazvao sam ga *Temelji mudrosti o uređenju svijeta* i podijelio ga na: uvod, četiri temelja - poglavlja i zaključak. A Allah je onaj od koga se traži pomoć i na koga se oslanja.

(Hasan Kafi, *Temelji mudrosti o uređenju svijeta*, izvod iz Uvoda)

Za razgovor:

1. *Gdje je rođen i kada Hasan Kafija Pruščak?*
2. *Kako se zove njegovo značajno djelo i šta ga je navelo da ga napiše?*
3. *Možemo li danas čitajući Kafiju naći neke putokaze za nas?*
4. *Po čemu je još poznat Prusac?*

ISLAM I MUSLIMANI U BOSNI I HERCEGOVINI

Porijeklo bosanskih muslimana

Bosansko-hercegovački muslimani su domicilno stanovništvo koje je živjelo u Bosni i Hercegovini i prije dolaska Osmanlija u naše krajeve. Još od XII stoljeća na ovim prostorima raširilo se bogumilsko učenje koje je od strane službene Katoličke i Pravoslavne crkve smatrano heretičkim. Kolijevka bogumilstva je Bugarska, a osnivač ovog učenja je pop Bogumil. Bogumilstvo je niklo među kršćanima i javilo se od kršćanskih učitelja, ali je neosporno da je na razvitak bogumilstva djelovao i islam. Naime, historijski podaci govore da je u ovo doba „Bugarska bila puna muslimana". Bogumilstvo se iz Bugarske preko Raške (Srbija) prenijelo u Bosnu.

Tako je u Bosni nastala bosanska crkva koja je u organizacionom smislu bila potpuno samostalna kako od katoličke tako i od pravoslavne crkve. Da je to tako vidimo i po tome što je Nemanja u Raškoj energično iskorjenjivao bogumile. Nemilosrdno ih je proganjao, pa čak i spaljivao, a „njihovom učitelju je dao odrezati jezik". Proganjani bogumili našli su svoje utočište u Bosni.

U starijim dokumentima se govori da je i sam ban Kulin pripadao „krivovjerstvu", te je papa Inocentije III poslao svoga izaslanika u Bosnu, tako da su mnogi bosanski prvaci bili prinuđeni da se pismeno odreknu bogumilskog učenja. Pape u više navrata ističu kako u Bosni heretici javno ispovijedaju svoju vjeru i u nekoliko navrata traže iskorjenjivanje hereze.

Još prije dolaska Turaka-Osmanlija Arapi su nakon zauzimanja Sicilije i južne Italije dolazili do Bosne, ali nisu ostavili nekog vidnog traga. Turska vojska ulazila je u Bosnu i prije osvojenja Bosne tako da su nekoliko bosanskih srednjovjekovnih gradova imali u svojim rukama. U proljeće 1463. godine turski sultan Fatih Mehmed II zauzeo je Jajce i tako Bosna ulazi u sastav Osmanskoga carstva. Tada je 36.000 bogumilskih porodica izašlo pred sultana i javno izrazilo želju za prihvaćanjem islama.

Sultan, obradovan i iznenađen ovakvim prizorom rekao je: „Kako vidim ovo nisu loši ljudi." Ovom prilikom mnogi velikaši su primili Islam, a za njima i ostali bogumilski svijet. Slično je bilo i sa osvojenjem Hercegovine 1482. godine. Pored običnog svijeta u islam su prelazili i mnogi članovi uglednih i istaknutih porodica, među kojima i mlađi sin Hercega Stjepana, koji je kasnije postao veliki vezir Ahmed paša Hercegović. Tako brz i masovan prelazak bogumila u islam historičari su različito tumačili.

Inače, kada je u pitanju islam, mnogi su skloni ustvrditi kako se on širio ognjem i mačem. Međutim, engleski historičar Thomas W. Arnold razlog ovakvog prelaska bogumila u islam vidi u dodirnim tačkama između bogumilskog učenja i islama. On kaže:

„Bogumili su odbacivali obožavanje Marije, ustanovu krštenja i sve vrste klera. Krst su, kao znamen vjere, mrzili. Smatrali su idolopoklonstvom upućivanje molitvi slikama i kipovima svetaca i relikvijama. Protivno katoličkim crkvama, koje su nedostojno ukrašene slikama, njihovi su hramovi bili skromni i jednostavni. Kao i muslimani imali su hrđavo mišljenje o crkvenim zvonima, koja su nazivali „satanske trube." Osuđivali su pijenje alkohola, a često su padajući na koljena izražavali zahvalnost Bogu. Kao dokaz da u brojnim prelazima na islam nije bilo sile, svjedoči jedan zapis iz 1509. godine iz trebinjskog manastira, gdje između ostalog piše: „I mnogi nemučeni ni od koga odstupiše od pravoslavlja i pristaše uz njihovu vjeru."

Prema evropskim izvorima već početkom XVII stoljeća tri četvrtine stanovništva u Bosni i Hercegovini bilo je muslimansko. Iz svega navedenog može se zaključiti da su bosanskohercegovački muslimani starosjedioci ove zemlje. Svojevoljno su napustili bogumilsku vjeru i prigrlili islam. Oduvijek su živjeli na ovim prostorima i nepokolebljivo branili Bosnu i Hercegovinu od svih vanjskih nasrtaja i unutarnjih pokušaja njenog razaranja. Bosanski muslimani kao narod imaju svoje nacionalno ime-Bošnjaci. Bošnjaci su danas ključni faktor opstanka i razvoja Bosne i Hercegovine.

Za razgovor:

1. U kojem stoljeću se raširilo bogumilsko učenje u Bosni i Hercegovini?
2. Zašto se bogumili nisu zadržali u današnjoj Srbiji?
3. Kakav je bio odnos crkve prema bogumilima?
4. Kako i kada Bogumili počinju prelaziti u islam?
5. Koji je glavni razlog prihvaćanja islama od strane Bogumila?
6. Da li su neke značajne ličnosti stare Bosne pripadale bogumilima?
7. Da li su Bošnjaci starosjedioci u Bosni i Hercegovini?

Islamska zajednica u BiH

Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini najznačajnija je institucija Bošnjaka. Prateći i osvjetljavajući položaj, ulogu i značaj Islamske zajednice moguće je sagledati faze i životne teškoće kroz koje je prolazio bošnjački narod. Od samog dolaska Turaka i islamizacije naših krajeva organizacija vjerskog života u Bosni i Hercegovini bila je kao i u ostalim dijelovima Osmanskoga carstva. Vrhovni vjerski poglavar svih muslimana bio je Halifa, koji je svoju vjersku vlast vršio preko svoga zamjenika šejhu-l-islama. Šejhu-l-islam je preko svoga ureda u Istanbulu postavljao muftije koji su se starali o vjerskom životu na svome području. Tako je bilo i u Bosni i Hercegovini.

Okupacijom BiH od strane Austro-Ugarske monarhije 1878. godine Bošnjaci su se našli unutar jedne nemuslimanske države. Pod utjecajem nove vlasti 1882. godine u BiH je formirana autonomna vjerska zajednica sa sjedištem u Sarajevu. Vrhovnu vjersku vlast vršio je Ulema-medžlis na čelu sa reisu-l-ulemom. Vremenom nova vlast je preuzela kontrolu nad vakufskom imovinom i upravom Islamske zajednice što je izazvalo nezadovoljstvo i revolt Bošnjaka. Pod snažnim utjecajem „pokreta za vjersko-prosvjetnu autonomiju muslimana", 1906. godine car Franjo Josip potpisao je „usvojeni tekst Statuta za autonomnu upravu islamskih vjerskih i vakufsko-mearifskih poslova u BiH."

Po ovom Statutu vjerska uprava u BiH se vršila preko šest muftijstava. Sjedišta muftijstava bila su u Sarajevu, Mostaru, Travniku, Tuzli, Bihaću i Banjoj Luci.

Nakon formiranja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1918. godine organizacija Islamske zajednice ostala je ista. Uvođenjem šestojanuarske diktature 1929. godine, uslijedilo je dokidanje Statuta za autonomnu upravu islamskih vjerskih i vakufsko-mearifskih poslova u BiH. Donesen je 1930. godine novi Zakon i Ustav Islamske zajednice za cijelu Kraljevinu Jugoslaviju. Po ovim propisima muslimani Kraljevine Jugoslavije čine jedinstvenu zajednicu sa Vrhovnim starješinstvom Islamske vjerske zajednice i reisu-l-ulemom na čelu čije se sjedište premješta u Beograd. U Sarajevu je formiran Ulema-medžlis, a dokinuta su muftijstva u Bihaću i Travniku.

Početkom 1936. godine donesen je Zakon o islamskoj vjerskoj zajednicu u Kraljevini Jugoslaviji kojim su dokinuti raniji Zakon i Ustav iz 1930. godine. Novim zakonom ukinuta je institucija muftijstva. U toku 1936. godine donesen je novi Ustav kojim je sjedište reisu-l-uleme preneseno iz Beograda u Sarajevo. U periodu od 1941. do 1945. godine Islamska zajednica u BiH u organizacionom smislu upravljala se po Zakonu i Ustavu IVZ iz 1936. godine.

U periodu od 1945. godine pa sve do agresije na BiH 1992. godine organizacija Islamske zajednice bila je podređena konceptu ustrojstva državne vlasti. Sjedište Islamske zajednice bilo je u Sarajevu. Na čelu Islamske zajednice bilo je Vrhovno islamsko starješinstvo sa reisu-l-ulemom kao njenim poglavarom. Islamska zajednica podijeljena je na republička starješinstva. Tako smo imali starješinstvo za BiH, Hrvatsku i Sloveniju sa sjedištem u Sarajevu, Starješinstvo za Srbiju u Prištini, za Makedoniju u Skoplju i za Crnu Goru u Titogradu. Svako starješinstvo imalo je svoga predsjednika.

Iako je po svome Ustavu bila odvojena od države i samostalno upravljala svojim vjerskim poslovima, ovlasti Islamske zajednice bile su ograničene i strogo kontrolirane od strane države. U tom periodu Islamskoj zajednici oduzeta je vakufska imovina, zabranjen rad svih medresa, osim Gazi Husrevbegove medrese u Sarajevu. Tek 1978. godine počela je sa radom i Ženska medresa, a 1977. godine otvoren je Islamski teološki fakultet u Sarajevu.

Karađoz-begova medresa u Mostaru

Raspadom Socijalističke Jugoslavije i međunarodnim priznanjem BiH kao samostalne države, u BiH je ponovo uspostavljena samostalna Islamska zajednica. Po svome organizacionom ustrojstvu ona je zajednica svih muslimana u BiH i svih Bošnjaka u svijetu. Formirana su muftijstva sa sjedištima u Sarajevu, Mostaru, Zenici, Travniku, Tuzli, Banjoj Luci, Bihaću i Goraždu, te Mešihati u Hrvatskoj i Sloveniji. Za reisu-l-ulemu izabran je dr. Mustafa ef.Cerić. Danas Islamska zajednica u BiH ima Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Islamsku pedagošku akademiju u Zenici, Bihaću i Mostaru; osam medresa i to: u Sarajevu, Tuzli, Travniku, Cazinu, Mostaru, Gračanici kod Visokog, Zagrebu i Novom Pazaru.

Za razgovor:

1. Kako je bio organiziran vjerski život u osmalijskome periodu?
2. Šta karakterizira period vladavine Austro-Ugarske?
3. Šta je karakteristično u organizaciji Islamske zajednice u komunističkom periodu od 1945.-1990.?
4. Kako je danas organizirana Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini?
5. Navedi barem tri vjerskoprosvjetne ustanove Islamske zajednice?

ISLAM I SAVREMENI SVIJET

Broj muslimana danas u svijetu iznosu oko jedne milijarde što predstavlja jednu četvrtinu ukupnog broja stanovništva naše planete. Islam se proširio i učvrstio na svih sedam kontinenata i ispovijedaju ga pripadnici svih rasa. Najveći broj muslimana živi u Aziji i Africi, odnosno na prostorima od Indonezije na istoku do Maroka na zapadu.

Indo-Pakistanci i Malajo-Indonežani predstavljaju najbrojnije dvije etničke skupine. U zemljama zapadne Evrope danas živi preko 12 miliona muslimana. Oko pedeset islamskih zemalja su članice Ujedinjenih nacija. Asocijacija koja okuplja najveći broj islamskih država jeste OIC/*Organizacija Islamske konferencije.* Islamski svijet posjeduje ogromne zalihe nafte i prirodnih bogatstava. Stoga se danas interesi najmoćnijih Zemalja svijeta prelamaju preko islamskih zemalja i naroda.

Ugnjetavanje palestinskog naroda od strane Izraela postalo je simbolom stradanja muslimana. Položaj muslimana u Kašmiru u Indiji, na Cejlonu i Nepalu nije ništa bolji. Na ostacima bivšeg Sovjetskog saveza protiv muslimana se vode dirigirani ratovi. Jedan od takvih ratova vodio se i u Čečeniji.

U nekim zemljama vodi se otvorena kampanja provođenja asimilacije muslimana. Takav pokušaj prije nekoliko godina proveden je u Bugarskoj kada su muslimanima čak i na nišanima mijenjali imena. Tada je nekoliko stotina hiljada muslimana pred smrtnim opasnostima prebjeglo u susjednu Tursku. U nizu navedenih odnosa prema muslimanima u svijetu treba sagledavati i agresiju na našu domovinu i pokušaj potpunog istrjebljenja muslimana u Bosni i Hercegovini. I pored navedenog ni do danas muslimanske zemlje nisu se međusobno organizirale i postigle jedinstvo na razini vlastitog samoodržanja.

S druge strane muslimani se optužuju za fundamentalizam i terorizam. Kada musliman izvrši teroristički zločin to dobija vjerski atribut, a kada to učini nemusliman on se ignorira i ne povezuje se sa njegovom vjerom. Tako su danas islamske zemlje suočene sa svojevrsnom ucjenom. Naime, ako se žele učlaniti u Organizaciju ujedinjenih nacija moraju se bar prešutno odreći džihada. Uzroke ovakvog odnosa prema muslimanima treba tražiti prije svega u vlastitim slabostima muslimana i njihovom udaljavanju od islama. S druge strane, islam je od neislamskih naroda do danas bio „krivo razumijevan".

Vraćanjem muslimana islamu i nepristrasnim upoznavanjem islama od nemuslimana muslimanski narodi, a time i svijet, ući će u mirniju i sretniju budućnost. Nesumnjiv je danas novi duh samopouzdanja islamskog svijeta.

Budućnost islama

U početnoj fazi islam se proširio na Srednjem istoku, u Sjevernoj Africi i na Pirinejskom poluotoku u Evropi. Kasnije se širi u središnjoj Aziji, na Indijskom poluotoku i u istočnoj Evropi. Širenje islama u Africi, južno od Sahare, te u Maleziji i Indoneziji vršilo se putem trgovine i naseljavanjem muslimana na ovim prostorima.

Da bismo mogli pretpostaviti što bi se moglo dogoditi u budućnosti dovoljno je pogledati sadašnje stanje i težnje u islamskome svijetu. Očigledan je i pojačan interes za Islam u mnogim dijelovima svijeta. Mnoge islamske zemlje kao što su Iran, Pakistan i Sudan uvođenjem Šerijata pokazale su otvorenu želju i težnju vraćanju izvornom islamu. Danas se takve težnje osjećaju u Alžiru, Turskoj i drugim zemljama sa islamskom većinom stanovništva.

Sve je veći broj muslimana u Evropi i Americi koji nastoje zaštititi svoj vjerski identitet i tradiciju. U ovim dijelovima svijeta, gdje dominira kršćanstvo, izgrađen je veliki broj džamija i islamskih centara. Mnogi naučnici osnovano smatraju da vođstvo buduće ljudske civilizacije pripada crnim narodima. U toj rasi islam je stekao mnoge istaknute pristalice. Islam se danas uspješno širi u Africi gdje se vodi otvorena konkurencija između islama, kršćanstva i drugih za dušu Afrike. Muslimani su se uspješno oduprli planskim nastojanjima da se sekularizira islamski svijet namećući mu tzv. svjetovni zakon. Islam bi se tako sveo samo na „osobnu stvar svakog pojedinca", čime bi se otklonio ili bar smanjio njegov utjecaj na društvena događanja.

Danas je suvišno i nepotrebno isticati da se svakodnevno povećava broj obraćenika u islam. Među obraćenicima su mnoge istaknute ličnosti koje su tragajući za smislom života svoju duhovnu zavičajnost našle u islamu. Vrijeme u kojem živimo otvara goleme mogućnosti i perspektive za širenje islama. Da bi se to ostvarilo potrebno je oživjeti principe koji su nekada osigurali njegovu veličinu i utjecaj. Ti principi uglavnom se svode na sljedeće:

- oživljavanje institucije idžtihada u iznalaženju živih odgovora Kur'ana na pitanja koja postavlja savremeni život,

- živo slijeđenje Poslanikovog primjera i primjera njegovih ashaba, a ne samo ponavljanjem njihovih riječi,
- ostati vjeran islamu prenoseći njegov plamen a ne pepeo,
- otklanjanje mezhebskih sukobljavanja među muslimanima,
- upoznavanje kulturnih, povijesnih i drugih razlika među muslimanima,
- organiziranje i razvijanje kreativnog obrazovnog sistema zasnovanog na svijetlim tradicijama islama i dostignuća moderne znanosti.

Islam će i nadalje biti najživotnija duhovna sila na svijetu. Dok nacije dolaze i odlaze islam će biti glavni čuvar civilizacije. U novom vremenu islam se pojavljuje i nadolazi snažnije nego ikada ranije donoseći dobre izglede da će čovječanstvo konačno pronaći i prihvatiti pravi put i Istinu od Allaha, dž.š. Dok čovječanstvo strahuje od nasilja, vjera mu pruža osjećaj ravnoteže, postojanosti i svrhe. Vjera čuva i njeguje vrijednosti kao što su ljubav, mir, dostojanstvo, sigurnost itd. Samo islam, živ, univerzalan i otvoren za sve, kao što je bio u početku, može povesti čovječanstvo u svijetlu i sigurnu budućnost.

Za razgovor:

1. *Znaš li koliko ima muslimana u svijetu?*
2. *Da li islam, u naše doba, slabi ili napreduje?*
3. *Navedite barem dvije poznate ličnosti koje su primile islam!*
4. *Kakva je perspektiva islama u budućnosti?*
5. *Šta vjera danas pruža čovječanstvu?*
6. *Kada muslimani gube snagu i zaostaju u razvoju?*